

Ministerrådsforslag om samarbejdsprogrammer for 2025-2030

Hermed oversendes ministerrådsforslag om udkast til samarbejdsprogrammer for 2025-2030 under 'Vores vision 2030' til behandling ved Nordisk Råds temasession 2024.

Idet Nordisk Ministerråds nuværende handlingsplan for 2021-2024 afsluttes ved udgangen af 2024, har ministerrådene udarbejdet nye samarbejdsprogrammer for den kommende visionsperiode 2025-2030. Samarbejdsprogrammerne beskriver de politiske prioriteringer og målsætninger for ministerrådene i den kommende seksårige periode og er styrende for alt arbejde i de enkelte ministerråd for at opnå Vision 2030.

Vi har værdsat den gode løbende dialog med Nordisk Råd undervejs i processen. Startskuddet på dialogen var de grundige drøftelser både i plenum og i udvalgene under temasessionen i Reykjavík i marts 2023. Herefter modtog Nordisk Ministerråd et skriftligt indspil fra Nordisk Råd den 8. september 2023. Øvrige aktører såsom civilsamfundet er ligeledes blevet involveret i udarbejdelsen.

På den baggrund har hvert ministerråd udarbejdet et udkast til et samarbejdsprogram for 2025-2030, som her forelægges Nordisk Råd som et samlet ministerrådsforslag.

Med venlig hilsen

Nordisk Ministerråd

Jessika Roswall
Nordisk Samarbejdsminister
Sverige

Karen Ellemann
Generalsekretær
Nordisk Ministerråd

MR-SAM SAMARBETSPROGRAM
2025-2030

Nordiskt samarbetsprogram för MR-SAM 2025-
2030

UTKAST

Innehåll

1. Förord.....	3
2. Inledning.....	3
3. Politiska prioriteringar	4
4. Mål och delmål.....	5
5. Samarbetsprogrammets utvärdering.....	7

UTKAST

1. Förord

2. Inledning

MR-SAM har det överordnade ansvaret för samordningen av Nordiska ministerrådets arbete. MR-SAM fastställer även politiska prioriteringar för en rad program och aktiviteter som finansieras genom samarbetsministrarnas ram. Visionen om att Norden ska bli världens mest hållbara och integrerade region fram mot 2030 samt de tre strategiska prioriteringarna om ett grönt, ett konkurrenskraftigt och socialt hållbart Norden är styrande för allt arbete i Nordiska ministerrådet.

Som en del av MR-SAMs överordnade ansvar fattar samarbetsministrarna bland annat beslut om:

- Överordnade politiska prioriteringar för det nordiska samarbetet samt uppföljningen av resultat av dessa
- Budgetfördelning på Nordiska ministerrådets sektorramar samt budgetförutsättningar för Nordiska ministerrådets budget
- Politiska prioriteringar samt fördelning av budgetmedel på MR-SAMs budgetram

Som en del av det överordnade ansvaret ställer MR-SAM även sekretariatsbistånd till förfogande för Nordiska ministerrådet. Sekretariatet och de nordiska institutionerna är viktiga verktyg för att uppfylla visionens målsättningar. Sekretariatet bistår med sakkunskap och underlag till det konkreta arbetet med att utarbeta och genomföra beslutad politik i ministerråden och ämbetsmannakommittéerna. Institutionerna är ett viktigt verktyg för att genomföra beslutade initiativ.

Sekretariatet och institutionerna ska ta ansvar för att säkra en korrekt och ändamålsenlig förvaltning av offentliga nordiska medel, samt ett mål- och resultatstyrt arbete som skapar mätbara effekter.

Sekretariatets och institutionernas kommunikationsaktiviteter är centrala för att nå ut med information om resultat från det nordiska samarbetets arbete med visionen brett både internt i Norden och externt i världen.

Samarbetsprogrammet för MR-SAM beskriver den delen av MR-SAMs ansvarsområde som angår samarbetsministrarnas politiska prioriteringar och målsättningar för perioden 2025–2030 uppdelat i tre överordnade mål. I enlighet med dessa mål har MR-SAM ett särskilt uppdrag och ansvar för att säkra en samordnad implementering och kommunikation av visionen, att arbeta för en ökad inomnordisk integration samt att säkra de nordiska perspektiven regionalt och internationellt.

Arbetet inom dessa tre överordnade områden sker genom en rad olika program och aktiviteter, däribland exempelvis arbetet med att erbjuda information om det nordiska samarbetet till invånare och företag i Norden, stöd till civilsamhällesaktörer samt samarbetet med aktörer i Nordens närområden.

MR-SAM ska även säkra att de tvärgående perspektiven hållbar utveckling, jämställdhet samt barn och unga beaktas och genomsyrar arbetet i Nordiska ministerrådet.

Nordiska rådet har i processen med att utarbeta mål, delmål, programformuleringar och aktiviteter givits möjlighet att bidra med inspel och förslag till prioriteringar på både mål- och delmålsnivå, programnivå och aktivitetsnivå fram mot det politiska beslutet om att anta samarbetsprogrammet.

Civilsamhället och övriga relevanta aktörer så som näringslivet och arbetsmarknadens parter har, där relevant, hörts och involverats på olika nivåer med ett särskilt fokus på den konkreta utformningen av aktiviteter inom de olika programmen som finansieras av MR-SAM.

Samarbetsprogrammet är det styrande dokumentet för all programverksamhet under MR-SAM. Samarbetsprogrammet godkändes av MR-SAM i september 2024 och gäller fram till den 31 december 2030.

Samarbetsprogrammet utgår från det uppdrag Nordiska ministerrådet har att bidra till att förverkliga visionen om att till år 2030 göra Norden till världens mest hållbara och integrerade region.

3. Politiska prioriteringar

MR-SAM har ett särskilt ansvar för att bidra till att lyfta visionen, de tre strategiska prioriteringarna och övriga nordiska frågor nationellt och nordiskt samt säkra att arbetet följs upp. MR-SAM strävar efter ett än starkare och mera ambitiöst samarbete genom att bidra till att leverera nordiska lösningar, ny och efterfrågad kunskap samt plattformar för nordisk samverkan.

Norden har gjort framsteg mot att bli en mer hållbar och integrerad region, men det kvarstår fortfarande arbete för att uppnå det ambitiösa slutmålet. I Norden finns en stor outnyttjad potential och stora möjligheter för integration och mobilitet i fråga om att arbeta, studera, starta företag eller flytta till ett annat nordiskt land. Arbetet med mobilitet och gränshinder är särskilt viktigt för ökad tillväxt, konkurrenskraft och sammanhållning. Inom det nordiska samarbetet behövs ett mer fokuserat samarbete mellan relevanta parter för att nå detta mål.

Arbetet berör flera politikområden och genom tvärssektoriellt samarbete skapas förutsättningar att sätta gränshinder och mobilitet på den politiska dagordningen. Hos andra sektorer såsom Digital-, R-, N-, A-, U- och S-sektorn pågår också tvärssektoriella samarbeten och projekt med fokus på att skapa förutsättningar för ökad mobilitet. På nationell nivå måste det nordiska perspektivet stärkas inom berörda politikområden.

För att stärka den nordiska integreringen krävs att det finns tillgängligt relevant information för nordbor som önskar bo, arbeta eller studera i ett annat nordiskt land. Exempel på insatser är Nordiska ministerrådets stöd till information riktad mot invånare och företag, vilket idag bland annat sker genom de gränsregionala informationstjänsterna och Info Norden. De bidrar till att nordbor får gränsöverskridande information och vägledning på sina egna språk och på engelska samt inrapporterar gränshinder.

Civilsamhället är en grundpelare i det nordiska samarbetet på gräsrotsnivå. Den nordiska integreringen gynnas av att civilsamhället i Norden knyter tätare kontakter med varandra. Nordiska ministerrådet ger stöd till civilsamhället i Norden, bland annat genom MR-SAMs insatser kopplade till stöd till civilsamhällesorganisationer och nätverksstöd.

Det finns ett uttalat behov att stärka arbetet med stödet till civilsamhället genom utökade möjligheter för bland annat föreningslivet att ansöka om stöd till nordiska aktiviteter.

Barn- och ungas rättigheter och perspektiv står centralt i det nordiska samarbetet och MR-SAM säkrar bland annat särskilt öronmärkt finansiellt stöd till detta område samt att barn och unga ges möjlighet att påverka beslut som berör dem.

I den rådande geopolitiska situationen är ett starkare nordiskt samarbete om samhällssäkerhet, inklusive civil krisberedskap och resiliens avgörande för ett hållbart Norden. Arbetet sker på flera nivåer både i och utanför ramarna av Nordiska ministerrådet. Samarbete gällande försörjningstrygghet är relevant i flera sektorer.

MR-SAM har ett uppdrag i att bidra till en effektiv kommunikation och tillgodoseende av de nordiska perspektiven i regeringarna på detta område samt att följa arbetet i ministerråden och övriga relevanta forum.

Nordiska ministerrådets internationella samarbete bidrar också till att leverera på Vision 2030. I samarbete med ministerrådets kontor i Baltikum, övriga samarbetspartners i Nordens närområden samt i utvalda delar av världen skapas gemensamma nordiska insatser och projekt som bygger på nordiska värderingar. Dessa samarbeten stärker regionens röst internationellt.

När ett samlat Norden samarbetar och framträder som en gemensam region får de nordiska länderna större synlighet och genomslagskraft internationellt. Profileringen av Norden som en region i internationella projekt där nordiska ambassader och den privata sektorn samarbetar skapar förutsättningar för synergier för ett långsiktigt konkurrenskraftigt Norden.

4. Mål och delmål

MR-SAM har fattat beslut om mål och delmål för arbetet i perioden 2025–2030. De politiska prioriteringarna och en effektiv, korrekt förvaltning av offentliga nordiska medel är styrande för all verksamhet på politikområdet i det nordiska samarbetet. Det innebär att man ifrån dessa mål ska bygga upp insatser vars aktiviteter, resultat och effekter skapar den önskade förändringen.

Mål 1: Nordiska ministerrådets arbete bidrar till uppnåendet av Vår vision 2030.

MR-SAM bidrar till att leverera nordiska lösningar som konkret hjälper att lösa utmaningarna i Norden, aktuell och efterfrågad ny kunskap som kan användas för policyutveckling i de nordiska länderna samt plattformar för nordisk samverkan för att knyta regionens aktörer tätare samman.

- **Delmål 1.1: Visionen är drivande för ministerrådets arbete.**
Sektorernas arbete med samarbetsprogrammen och arbetsplanerna samordnas och följs upp. Det görs bland annat genom att understöda och uppmuntra till samarbete på tvärs av sektorer och ämnesområden samt följa upp på utvecklingen i den nordiska regionen mot att bli en hållbar och integrerad region genom nordisk statistik och indikatorer. Integrering av de tvärgående perspektiven ska vidareutvecklas.
- **Delmål 1.2: Ministerrådets arbete bidrar till en mera resiliert och hållbar region.**

Ett starkare nordiskt samarbete om samhällssäkerhet, inklusive civil krisberedskap, försörjningstrygghet och resiliens uppmuntras inom ministerrådets olika sektorer. Uppföljning och rapportering av sektorernas och andra relevanta samarbeten på nordisk nivå sker kontinuerligt.

- **Delmål 1.3: Det nordiska samarbetets mervärde och resultaten av Nordiska ministerrådets arbete är tydliga för regeringarna och offentligheten.**
Kommunikationsinsatserna både inom och utanför Norden utökas och fokuseras mot visionens målsättningar. Dialogen på nordisk nivå samt de nordiska perspektiven nationellt på regeringsnivå säkras och utökas.

Mål 2: Stärkt integration och mobilitet mellan de nordiska länderna.

- **Delmål 2.1: Det ska vara enklare och mera attraktivt för människor att bo, studera, arbeta och driva företag i ett annat nordiskt land.**
Arbetet med mobilitet och gränshinder fokuseras kring större frågor med avgörande betydelse för den inomnordiska integrationen. Samtidigt stärks den politiska förankringen och samarbetet med nationella departement och myndigheter samt regionala aktörer och näringslivet. Informationsinsatserna riktade till medborgare och företag konsolideras och stärks så att det blir lättare för mottagaren att hitta korrekt information. Kunskaperna i nordiska språk stärks genom målinriktade insatser.
- **Delmål 2.2: Ökat samarbete och kunskapsutbyte för aktörer från civilsamhället i Norden.**
Samarbetet med civilsamhället stärks genom stöd till utbyten och nordiska aktiviteter för civilsamhällesorganisationer.
- **Delmål 2.3: Ökad inkludering av barn och unga i Norden.**
I ett inkluderande och hållbart Norden är det väsentligt med insatser som gör det möjligt för alla barn och unga att få utvecklas, påverka sina liv och på likvärdiga villkor få reellt inflytande i samhällsutvecklingen.

Mål 3: De nordiska perspektiven säkras regionalt och internationellt.

MR-SAM bidrar till att öka kännedomen om nordiska värderingar, erfarenheter och lösningar genom stöd till gemensamma nordiska initiativ både i närområdet och globalt.

- **Delmål 3.1: Stärkt regionalt samarbete och kunskapsutbyte med centrala aktörer nationellt, regionalt och internationellt.**
Genom projektverksamhet, kunskapsutbyte och starka samarbetsrelationer i Nordens närområden, samt i någon grad utvalda delar av världen, främjas visionens målsättningar utanför Norden.
- **Delmål 3.2: Nordiska värderingar och lösningar profileras i länder utanför Norden.**
Som global föregångsregion inom den gröna omställningen, social hållbarhet och konkurrenskraft bidrar de nordiska länderna till att öka kunskapen internationellt om nordiska

värderingar, erfarenheter och lösningar. De nordiska ländernas ambassader utgör en central och viktig plattform i arbetet med att främja Nordens röst globalt.

5. Samarbetsprogrammets utvärdering

Samarbetsprogrammet gäller i perioden 2025–2030, men perioden delas upp med treåriga arbetsplaner i perioden 2025–2027 och 2028–2030.

Det genomförs en utvärdering i mitten av perioden, baserat på vilket ministerrådet kan välja att göra justeringar i samarbetsprogrammen samt får input till hur arbetsplanen för den sista perioden bör utformas.

Rapportering om resultat på programnivå sker löpande till NSK/MR-SAM. Därutöver sker en löpande utvärdering efter bedömning av generalsekreterare och ministerrådet.

UTSKAST

MALL FÖR MINISTERRÅDENS SAMARBETSPROGRAM

Nordiskt samarbetsprogram för MR-FJLS 2025 – 2030

Utkast januari 2024

Innehåll

1.	Förord.....	3
2.	Inledning.....	3
3.	Politiska prioriteringar	3
3.1	Mål 1.....	8
3.2	Mål 2.....	8
3.3	Mål 3.....	9
4.	Samarbetsprogrammets utvärdering.....	10

1. Förord

[Förordet ska skrivas av ministerrådets ordförande och generalsekreteraren för Nordiska ministerrådet.]

2. Inledning

Samarbetsprogrammet för MR-FJLS beskriver politiska prioriteringar och målsättningar för perioden 2025–2030.

Det nordiska samarbetet inom MR-FJLS omfattar sektorerna fiske och akvakultur, jordbruk, livsmedel, och skogsbruk samt rennäring. Ofta sammanfattas detta som den nordiska bioekonomin, ett begrepp som inbegriper ekonomin och samhällsutvecklingen baserad på biologiska resurser. Bioekonomin är av stor vikt i samtliga nordiska länder och har en avgörande roll för de rurala områdena samt för att skapa välmående och motståndskraftiga samhällen med konkurrenskraftiga företag.

Sektorerna inom MR-FJLS har satts under press av globala händelser som klimatförändringar, covid-pandemin, instabila leveranskedjor och nu senast av de geopolitiska utmaningar som bland annat orsakats av det ryska angreppet på Ukraina. De nordiska länderna behöver samarbeta för att hitta framtida lösningar för den gröna omställningen av jordbruket, skogsbruket, fisket, akvakulturen, och livsmedelssektorerna. Tillsammans ska länderna också hitta en balanserad samexistens mellan resursanvändning, natur och andra intressen på landarealer och i havsområden. Det finns ett behov av regional samverkan med involvering av forskningsvärlden och företagen. För perioden 2025–2030 kommer tre mål vara vägledande för det nordiska samarbetet: 1) Stärkt grön omställning, 2) Ökad konkurrenskraft, och 3) Stärkt motståndskraft.

Nordiska rådet, civilsamhället och övriga relevanta aktörer har involverats i framtagandet av samarbetsprogrammet. Nordiska rådet och Nordic Civ, det nordiska civilsamhällesnätverket, bidrog i september 2023 med inspel till politiska prioriteringar för 2025–2030. Dessa togs med i beredningsprocessen för det första utkastet och delades med samtliga aktörer inom MR-FJLS. En ytterligare konsultationsprocess hölls i oktober 2023 med representanter för privata sektorn och civilsamhället som nominerats av medlemsländerna som relevanta för FJLS politikområde.

Samarbetsprogrammet är det styrande dokumentet för verksamheten under ministerrådet för MR -FJLS. Samarbetsprogrammet godkändes av MR-FJLS den [datum] och gäller fram till den 31 december 2030.

Samarbetsprogrammet utgår från det uppdrag Nordiska ministerrådet har att bidra till att förverkliga visionen om att till år 2030 göra Norden till världens mest hållbara och integrerade region. Nordiska ministerrådets samtliga ministerråd arbetar för uppnåendet av visionen genom de tre strategiska prioriteringarna.

3. Politiska prioriteringar

FJLS politikområde – kort översikt

Arbetet med hållbara livsmedelssystem och trygg livsmedelsförsörjning av hälsosam mat är centralt för alla de nordiska länderna. Den mesta jordbruksmarken i Norden används för att odla gräs till foder, spannmål, och andra jordbruksgrödor. De nordiska länderna har i årtionden samarbetat om genetiska resurser i jord- och skogsbruket och har med etableringen av NordGen (Nordiskt Genresurscenter) valt en gemensam strategi för förvaltning av Nordens genetiska resurser. Rennäring förekommer i Finland, Norge och Sverige och mellan Sverige och Norge är dessutom renskötsel i delar gränsöverskridande. Mjolk och köttproduktionen är viktig i samtliga länder med Danmark i särställning med sin stora grisproduktion. Fiske och akvakultur är, i omfattning och fångst, av störst vikt för Norge, Danmark, Island, Färöarna och Grönland; medan Finland och Sverige är de största producenterna av virke och andra skogsprodukter från det nordiska skogsbruket. Sektorerna inom FJLS politikområde har genomgått – och genomgår – kontinuerliga omställningar och effektiviseringar, inte minst för att säkra fortsatt ekonomisk lönsamhet under föränderliga förhållanden.

Möjligheter och lösningar på utmaningar för politikområdet FJLS 2025–2030

Huvudsakliga prioriteringar som ses för politikområdet FJLS de kommande åren är följande: att främja en fortsatt grön omställning till hållbara livsmedelssystem som inbegriper hälsosam, hållbar och motståndskraftig livsmedelsförsörjning till en ökande nordisk befolkning, en hälsofrämjande, trygg och hållbar kosthållning, robusta raser och avelsmaterial, god djurvälstånd och god djur- och växthälsa. En grundförutsättning för detta är att öka konkurrenskraften inom FJLS produktionskedjor genom kunskapsbaserad och hållbar förvaltning och brukande av resurser samt produktion och förädling av förnybara råvaror. Nationell och regional motståndskraft inom FJLS sektorer behöver stärkas för att därigenom bidra till tryggad livsmedelsförsörjning.

Nordiska samarbeten behövs för att finna lösningar och nödvändiga avvägningar för att uppfylla dessa prioriterade mål. Livsmedelssäkerheten i Norden är generellt god men extremväder, sårbarhet i försörjningskedjor, föroreningar och spridandet av främmande och potentiellt skadliga arter är exempel på framtida möjliga utmaningar. Ökad konkurrenskraft för de biobaserade näringarna är en förutsättning för stärkt livsmedelsförsörjning men kan samtidigt påverkas av åtaganden om att minska utsläppen, värna biodiversiteten och öka hållbarheten i förvaltandet av naturresurser. Den gröna omställningen kan också utmana produktionsmål inom jordbruk, skogsbruk, fiske, akvakultur och rennäring, bland annat genom att frågor kring arealanvändning kan uppstå när områden på land och hav skall nyttjas till ständigt fler ändamål. Detta skapar större konkurrens om arealerna.

Nya idéer, innovationer och resurser till projekt med större genomslagskraft kan bidra till lösningar som både främjar konkurrenskraftig produktion och andra samhällsnyttor samtidigt som miljö- och klimatmål kan nås. Många av lösningarna är tvärssektoriella och gränsöverskridande, vilket gör att planläggning av insatser påverkas av skilda agendor och målsättningar. Det är därför av stor vikt att bibehålla den politiska samstämmigheteten för arbetet mot de globala målen, särskilt då det kvarstår allvarliga utmaningar att nå målen som satts inför 2030.

Statministerdeklarationen för en hållbar havsekonomi och grön omställning visar på den genomslagskraft som politisk samstämmighet kan ge till det nordiska samarbetet. Deklarationens målsättningar inbegriper gemensamma forskningssatsningar, ökat kunskapsutbyte och stärkt nordiskt deltagande i internationella initiativ och samarbetsprocesser för hållbar havsförvaltning. Dessa målsättningar har konkretiserats genom ett antal initiativ på havsområdet och kommer vara vägledande också för MR-FJLS samarbetsprogram 2025–2030.

Det är tydligt att behoven inom politikområdet FJLS är flerfaldiga och vida överstigande de resurser som finns tillgängliga för nationella såväl som gemensamma nordiska sektorsinsatser. Regional samverkan ger därför god mening för att maximera nyttan av nationella insatser också i ett större nordiskt perspektiv samt öka förutsättningarna för synergier och utbyten på regionalt plan. Ett ökat samarbete mellan myndigheter och experter från de nordiska länderna främjar erfarenhetsdelning, innovation och gemensamma forskningsinsatser för ökad nordisk nytta. Samverkan mellan olika ministerråd och samnordiska institutioner möjliggör gemensamma insatser på tvärs av politikområden med god förankring i samnordisk forskning och innovationsverksamhet. Etablerade nätverk och samarbetsstrukturer inom FJLS kan nyttjas för uppdrag som bygger beredskap och kapacitet för de utmaningar som politikområdet står inför. Det nordiska samarbetet ger också möjligheter för de nordiska länderna att tala med gemensam röst i internationella sammanhang där det ger mening att lyfta gemensamma nordiska perspektiv på globala frågor.

En slutlig dimension som bidrar med både utmaningar och möjligheter för FJLS politikområde är den ökande digitaliseringen, tillsammans med utvecklingen inom området artificiell intelligens (AI). Detta kommer analyseras vidare inom det nordiska samarbetet med målsättning att bland annat uppnå mer effektiv livsmedelsanalys och testning, ökad konsumentinformation och bättre informationsdelning som stärker den gemensamma beredskapen för zoonoser och epizootier i de nordiska bioekonomiskedjorna, såväl som registrering och kartläggning av de mångsidiga intressena för fisket, akvakulturen, skogsbruket och jordbruket. De utmaningar som kan uppstå vid digitalisering kan med fördel analyseras gemensamt av myndigheter i länderna för att ge underlag till samlade nordiska insatser för beredskap kring cybersäkerhet och andra digitala hotbilder som delas inom politikområdet. En ökad digitalisering är likaledes viktig för optimering av produktionen inom de gröna och blå sektorerna, med reducerat resurstapp, reducerat bruk av exempelvis pesticider och antibiotika, ökad kompetensutveckling och stärkt kunskap.

Den gröna omställningen

Hållbar förvaltning och brukande av naturresurser blir alltmer komplex och kunskapen bör därför ökas för att stärka klimatanpassning och begränsa klimat- och miljöpåverkan, samt säkra konkurrenskraftig produktion för en ökande nordisk befolkning såväl som främja välfärd och biodiversitet. Behovet av ökade gemensamma insatser inom forskning, innovation och kompetensutveckling är därför stort, med god potential för nordiskt mervärde. Hållbara livsmedelssystem och värdekedjor inom FJLS politikområde kräver konkurrenskraftig produktion, tillgång till förnybara energiresurser och hållbar förvaltning av biologisk mångfald. Samtidigt måste livsmedelssäkerheten bibehållas på samma höga nivå som tidigare med fler lösningar och innovationer för hållbar och hälsosam konsumtion. Hållbar och hälsosam konsumtion kräver lösningar och innovationer som bygger framtidens råvaru- och förädlingskedjor för ökad motstånds- och konkurrenskraft, samtidigt som risker för systemens negativa klimat- och miljöpåverkan kan begränsas.

En hållbar livsmedelsproduktion är beroende av en fortsatt god djur-, fisk- och växthälsa i Norden som ger förutsättningar för god djurvälstånd, lågt nyttjande av medicin och bekämpningsmedel, och säkrare mat. Dessa områden ses också som sammanhängande med miljö och hälsa genom "One Health" perspektivet. En hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion förutsätter livsmedelssäkerhet och hälsosam mat med näringsinnehåll i enlighet med de forskningsrön som sammanställts i de nordiska näringsrekommendationerna och utifrån vilka livsmedel vi har goda naturgivna och kulturella

förutsättningar att producera i Norden. Den kräver även att vi minskar matsvinnet, stärker ett effektivt resursutnyttjande från jord och hav till bord, samt bygger bättre matmiljöer. Produktion av nya gröna och marina proteiner och sidoströmmar i bioekonomin ger möjligheter till ökad lokal produktion av foder såväl som av livsmedel, men ställer fler krav på livsmedelssäkerhet och analyskapacitet där det nordiska samarbetet har en etablerad struktur och lång erfarenhet av gemensamma insatser. En hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion sätter också biologisk och genetisk mångfald, resurser och genetisk expertis i ökat fokus. Genom NordGen har det nordiska samarbetet en unik möjlighet att stödja hållbar konsumtion och produktion genom utveckling av hälsosamma och mer motståndskraftiga grödor som exempelvis kan möta ett förändrat klimat. NordGen bidrar även med bevarande och stimulering av användandet av olika mindre kommersiellt drivna husdjursraser med varierande egenskaper som är långsiktigt hållbara och efterfrågade för att säkerställa framtida tillgång på lämpligt avelsmaterial.

Den gröna omställningen nödvändiggör en minskad användning av fossila resurser vilket medför ökade behov av alternativa och förnybara energiresurser såsom bioenergi, vindkraft och solkraft. Bygg- och anläggningslösningar baserade på stål, aluminium och betong kräver betydande användning av fossil energi. Det innebär att de nordiska bioindustrierna, kanske framför allt skogsbruket, men även avfall från livsmedelsproduktion, måste ingå i energiförsörjningen på ett annat sätt än tidigare och att byggnader och konstruktioner i större utsträckning bör använda gröna, träbaserade produkter. Det finns en god tradition av forsknings- och kunskapssamarbete mellan de nordiska länderna inom området skogsbruk och träbearbetning.

Den ökade konkurrenskraften

Den gröna omställningen bör ses som en möjlighet för FJLS politikområden för att bidra till ekonomiskt värdeskapande i form av produktion av produkter och tjänster från FJLS sektorerna som även främjar klimatomställningen och kan stärka biodiversiteten. Ökad konkurrenskraft och lönsam produktion inom skogsbrukets, jordbrukets, fiskets och akvakulturens värdekedjor ger viktiga ekonomiska förutsättningar för att stärka denna omställning. Även nordisk satsning på matkultur och gastronomi, såsom Ny Nordisk Mat visat, bidrar till ett ökat intresse och kännedom om nordisk matkultur såväl som ökar värdeskapandet och konkurrenskraften i de nordiska länderna.

Innovativa lösningar, med ekonomisk, social, och miljömässig hållbarhet i fokus, bör sökas i nära samarbete med aktörer från näringsliv, myndigheter, civilsamhälle och forskning för att stärka konkurrenskraften för skogsbrukets, jordbrukets, fiskets och akvakulturens värdekedjor. Nytt värdeskapande kan utvecklas genom att FJLS värdekedjor möter framtida behov av produkter och tjänster. Samtidigt ställer hållbarhetskriterier nya krav på efterlevnad och rapportering för företagen. Tillgång till relevant och högkvalitativ statistik och data kan vara ett sätt att öka konkurrenskraft inom såväl nationella som internationella marknader.

Brist på arbetskraft med rätt utbildning och få nyetableringar inom FJLS sektorerna är en utmaning inom jordbruksproduktionen, fiskerinäringen och akvakulturen såväl som inom övriga delar av livsmedelskedjan. Sektorernas beroende av utländsk arbetskraft kan med tiden medföra en risk för både kunskapsstapp och sårbarhet. Veterinärbristen, som redan är akut i ett flertal nordiska länder och som fortsatt förväntas vara en utmaning på medellång och längre sikt, försvårar för djurhållning och djurvälstånd. Att utveckla karriärmöjligheter, stärka status och inkomstmöjligheter, motverka eventuella gränshinder och att främja ungas roll i livsmedelssystemen är gemensamma politiska prioriteringar för att stärka konkurrenskraften och den sociala hållbarheten inom FJLS sektorerna i Norden.

Den stärkta motståndskraften

De senaste åren av krig och ökad geopolitisk oro, extremväder tillsammans med förväntade följder av klimatförändringarna och förändrade förutsättningar i ekosystemen, samt covid-19-pandemins effekt på samhället visar hur yttre såväl som inre händelser och ibland samverkande kriser påverkar Norden. En fortsatt utveckling av bioekonomin bedöms kunna minska sårbarheten och stärka försörjningsförmågan genom en stärkt nordisk produktionsförmåga av biobaserade varor som en del av beredskapsarbetet.

I kölvattnet av klimatförändringarna så krävs ökad och delad kunskap om hur bioekonomin påverkas. Extremväder, förlust av biologisk mångfald och föroreningar riskerar att fortsatt hota produktionsresurser globalt såväl som i Norden, med konsekvenser som är kostsamma och ofta oförutsägbara. Kriget i Ukraina, med höga energi- och konstgödselpriser som följd, och covid-19-pandemins påverkan på produktionsförutsättningar, samhällsstrukturer och människors hälsa, visar ytterligare på vikten av att stärka beredskapen i regionen. Att bygga social, ekonomisk och miljömässig motståndskraft inför pågående och kommande kriser, dvs att framtidssäkra produktionsresurserna och livsmedelsförsörjningen för vad som ofta benämns som polykriser, kommer vara en del av beredskapsarbetet på nationellt plan där regional samverkan kan bidra till arbetet. Pandemins synliggörande av svagheter i tider av motgång kan nyttjas för värdefulla lärdomar i detta arbete.

Det nordiska samarbetet kan stärka de nationella beredskapsprocesserna genom erfarenhetsutbyte, nätverk, gemensamma insatser och planer. Då klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald och andra kriser även påverkar vårt närområde behöver kunskap och beredskapsfrågor vad gäller försörjning och klimatanpassning inom FJLS sektorerna delas även med grannländerna. Nordens samverkan internationellt i globala processer och initiativ bidrar ytterligare till regionens beredskap och motståndskraft (resiliens) mot pågående och kommande kriser.

Övergripande perspektiv

De politiska prioriteringarna för MR-FJLS arbete syftar till att stärka Nordens Vision 2030 och de tre strategiska prioriteringarna om: om "ett grönt Norden", "ett konkurrenskraftigt Norden" och "ett socialt hållbart Norden". De tvärgående perspektiven om barn och unga, jämställdhet och hållbar utveckling, kommer aktivt tas tillvara inom arbetet med samtliga mål och delmål. Dessa kommer att utvecklas vidare i MR-FJLS arbetsplaner för perioderna 2025–2027 samt 2028–2030.

Nordiska ministerrådet för MR-FJLS har fattat beslut om mål och delmål för arbetet i perioden 2025–2030. De politiska prioriteringarna är styrande för verksamheten på politikområdet i det nordiska samarbetet. Det innebär att man utgående från dessa mål ska bygga upp insatser vars aktiviteter, resultat och effekter skapar den önskade förändringen.

3.1 Mål 1

Mål 1: Stärkt grön omställning inom FJLS sektorer

Detta mål bidrar främst till den strategiska prioriteringen om "ett grönt Norden" genom ökad kunskap om hur den gröna omställningen kan uppnås inom FJLS sektorer. Målet bidrar även till den strategiska prioriteringen om "ett konkurrenskraftigt Norden" då effektivt och hållbart brukande samt energianvändning förväntas stärka konkurrenskraften inom primärproduktion och förädlingskedjor. Slutligen så bidrar en hälsosam och mer hållbar livsmedelskonsumtion även till den strategiska prioriteringen om "ett socialt hållbart Norden" genom främjad sund livsstil och förbättrad folkhälsa.

- **Delmål 1.1.: Hållbar förvaltning av naturresurser**
Stöd till nordiskt samarbete och främjad dialog mellan nordiska aktörer för hållbara lösningar inom FJLS sektorer som bygger balanserad samexistens mellan resursanvändning, natur och andra intressen på landarealer och i havsområden. Ökad och vidareutvecklad kunskap om hållbar och integrerad förvaltning och hållbart brukande av genetiska resurser, landbaserade och marina resurser, och den biologiska mångfalden i Norden. Främjad utveckling av genetiskt olika grödor, växter, husdjur och fiskproduktion som är anpassade till klimatförändringar och bidrar till en hållbar livsmedelsproduktion.
- **Delmål 1.2.: Klimatanpassning och minskad miljö- och klimatpåverkan inom FJLS sektorer**
Stöd till politikutveckling för att anpassa bioekonomin till klimatförändringarna samt begränsa miljö- och klimatpåverkan och främja en resurseffektiv cirkulär ekonomi genom hela den biobaserade ekonomikedjan. Samarbete för gemensamma nordiska utmaningar kopplat till klimatanpassning, arealkonflikter, förlust av biologisk mångfald, och föroreningar.
- **Delmål 1.3.: Hållbar och effektiv energianvändning inom livsmedelssystemen**
Stöd till initiativ för möjligheter till hållbar och effektiv energianvändning - inklusive genom bi- och restprodukter från utnyttjandet av biomassan - inom de nordiska livsmedelssystemen. Främjande av erfarenhetsutbyte som möjliggör identifikation av synergier och cirkulära lösningar mellan producerande sektorer, bidrar till lösningar för samexistens, nätverksbyggande och gemensamma satsningar för innovativa energilösningar.
- **Delmål 1.4.: Hälsosam och hållbar livsmedelskonsumtion i Norden**
Stöd till gemensamma nordiska initiativ för hälsosam livsmedelskonsumtion och matmiljöer som främjar hälsosam och hållbar kosthållning och minskat matsvinn genom hela värdekedjan. Samarbete för högkvalitativ konsumentinformation som inkluderar kunskapsunderlaget från de Nordiska näringsrekommendationerna, framsidesmärkning och annan livsmedelsmärkning. Initiativ för att upprätthålla livsmedelssäkerheten genom riskanalyser och för att säkerställa att kostnadseffektiva och kunskapsbaserade analysmetoder finns tillgängliga, till exempel när råvaror med högre andel gröna proteiner och biprodukter införs i både foder och livsmedel.

3.2 Mål 2

Mål 2: Ökad konkurrenskraft genom hållbar förvaltning och brukande av resurser

Detta mål bidrar till samtliga tre strategiska prioriteringar; "ett grönt Norden" då fokus är på hållbart företagande och cirkulära lösningar i linje med den gröna omställningen, "ett konkurrenskraftigt Norden" med initiativ som syftar just till att öka konkurrenskraften för FJLS sektorerna i Norden, samt till "ett socialt hållbart Norden" genom delmålet som främjar arbetskraft och stärkta karriärmöjligheter inom FJLS sektorerna.

- **Delmål 2.1.: Offentlig-privat samverkan för innovation och konkurrenskraft**
Stöd till att nordiska fora och mötesplatser etableras för myndigheter, akademien, civilsamhället och företag aktiva inom FJLS politikområde. Samverkan söks för innovation, kunskapsbyggande och pilotsatsningar för hållbara cirkulära lösningar och nya biobaserade produkter från FJLS värdekedjor som bygger konkurrenskraft och ekonomiskt mervärde.
- **Delmål 2.2.: Statistik och data för hållbar företagsutveckling inom den nordiska bioekonomin**
Stöd till att utveckla den nordiska statistikbasen för tillhandahållande av relevant information för näringsliv, myndigheter och forskning inom FJLS politikområde. Samverkan söks med andra ministerråd som fokuserar på gränshinder, arbetskraft, digitalisering, utbildning, kompetensutveckling och tillväxt, för framtagande av högkvalitativ statistik och tvärsektorie data som främjar ekonomiskt värdeskapande och stärker hållbarhet och konkurrenskraft.
- **Delmål 2.3.: Karriärmöjligheter och ökad arbetskraft inom FJLS sektorerna**
Stöd till initiativ som motverkar strukturella hinder, bidrar till jämställdhet och som ökar förutsättningarna för en yngre och mer diversifierad arbetskraft. Dessa initiativ kan även bidra till regional utveckling, öka karriärmöjligheterna inom FJLS, stärka den sociala hållbarheten, öka konkurrenskraften samt stärka motståndskraften i livsmedelsförsörjningen. Samarbete främjas mellan utbildningar och kompetensutveckling i Norden och mellan företag och utbildningar.

3.3 Mål 3

Mål 3: Stärkt motståndskraft/ resiliens inom FJLS sektorer

Att gemensamt bygga motståndskraftiga system och strukturer inom FJLS sektorerna ger stor mening i det nordiska samarbetet och förväntas bidra positivt till samtliga tre strategiska prioriteringar; "ett grönt Norden", "ett konkurrenskraftigt Norden" samt "ett socialt hållbart Norden".

- **Delmål 3.1.: Nordiskt samarbete för stärkt motståndskraft (resiliens)**
Arbetet med ökad resiliens och beredskap som inletts i MR-FJLS följs upp genom ökad kunskap, dialog och samsyn om det nordiska samarbetets roll och mervärde för att stärka regional motståndskraft. Gemensamma insatser och samverkan inleds för en motståndskraftig nordisk bioekonomi som kan inbegripa livsmedels- foder- och dricksvattenförsörjning, veterinärsamarbete, One Health, bioenergi, genetiska resurser, restaurering av ekosystem, såväl som gemensamma strategier för kritiska insatsvaror och arbetskraft. Stöd ges till att skapa strukturer, nätverk och samarbeten mellan olika samhällsaktörer som möjliggör förenklad kommunikation, informationsdelning och kompetensutveckling mellan de nordiska länderna.

- **Delmål 3.2.: Ökat strategiskt samarbete i närområdet**
Stöd till initiativ inom Östersjöområdet med de baltiska länderna och med den arktiska regionen för att stärka den gemensamma motståndskraften för kriser i närområdet. Samarbete stärks med grannländer i väst för att möta följderna av klimatförändringar såväl som förändrad geopolitisk verklighet och påföljande kriser. Stöd till gemensamma insatser med aktörer i närområdet utifrån analys och prioriteringar gjorda för delmål 3.1. (se ovan).
- **Delmål 3.3.: Stärkt internationellt samarbete**
Nordens inspel stärks i det internationella samarbetet för Agenda 2030 och för de globala målen (SDGs) av särskild relevans för FJLS politikområde. Internationell samverkan ökas för bättre motståndskraft kring globala utmaningar som bygger nätverk och gränsöverskridande kapacitet för beredskap, dialog och erfarenhetsutbyte. Stöd till gemensamma nordiska bidrag till globala policyprocesser och inom internationella fora.

4. Samarbetsprogrammets utvärdering

Samarbetsprogrammet gäller i perioden 2025–2030, men perioden delas upp med treåriga arbetsplaner i perioden 2025–2027 och 2028–2030.

Det genomförs en utvärdering i mitten av perioden, baserat på vilket ministerrådet kan välja att göra justeringar i samarbetsprogrammen samt får input till hur arbetsplanen för den sista perioden bör utformas.

Därutöver sker en löpande utvärdering efter bedömning av generalsekreterare och ministerrådet.

Utkast till

Nordiskt samarbetsprogram för social- och hälsopolitik 2025 – 2030

Höringsversion, Godkänd av Ministerrådet för Social- och hälsopolitik 29.02.2024

Innehåll

1.	Förord.....	3
2.	Inledning.....	4
3.	Bakgrund.....	4
4.	Mål och delmål.....	5
5.	Samarbetsprogrammets utvärdering.....	9

1. Förord

År 2019 antog de nordiska statsministrarna Vår Vision om att Norden år 2030 ska vara världens mest hållbara och integrerade region. Statusuppföljningen av arbetet med visionen från 2023 visar bland annat att vi är på god väg mot en socialt hållbar region präglad av god hälsa, hög sysselsättning, högt förtroende och låg brottslighet.

Det finns dock fortfarande ett antal utmaningar som måste hanteras om Norden ska nå hela vägen. Social- och hälsopolitiken spelar en viktig roll i hanteringen av dessa utmaningar och tillvaratagandet av nya möjligheter.

Sedan visionen antogs har världen förändrats. Vi har genomlevt den största pandemin i modern tid, krig har uppstått i Europa, inflationen i de nordiska länderna har ökat och särskilt mat- och energipriserna har stigit till nivåer som påverkar invånarna varje dag. Samtidigt har vi en demografisk utveckling präglad av en växande befolkning som blir allt äldre.

Som en följd av detta ser vi ett Norden där det finns risk för att vissa målgrupper och områden drabbas särskilt hårt av dessa globala förändringar.

Den åldrande befolkningen kommer i allt högre grad utmana hälso- och välfärdssystemen när fler behöver stöd, samtidigt som arbetskraften och de yngre generationerna minskar. Särskilt glesbefolkade områden är och kommer att fortsätta att vara hårt drabbade.

Trycket på hälso- och välfärdssystemen kombinerat med den ökade inflationen riskerar att skapa ökad social och hälsomässig ojämlikhet i Norden. Det krävs extra insatser för att säkerställa att alla har lika tillgång till välfärdsordningarna och har lika möjlighet att leva sunda och goda liv.

Detta är bara några av de övergripande utmaningarna inom hälso- och socialområdet som de nordiska samhällena står inför. Men lyckligtvis står vi också inför en bred palett av möjliga lösningar, särskilt om vi arbetar nära tillsammans.

I det nordiska samarbetsprogrammet för social- och hälsopolitik adresserar vi därför dessa frågor, och det är vår ambition att de kommande treåriga arbetsplanerna ska fokusera målinriktat på insatser som kan bidra till att hantera och minska omfattningen av dessa utmaningar.

God läsning!

Ordförande, Ministerrådet för social och hälsopolitik   Generalsekreterare för Nordiska Ministerrådet

2. Inledning

Samarbetsprogrammet för social- och hälsopolitik beskriver politiska prioriteringar och målsättningar för perioden 2025–2030.

Att säkerställa lika tillgång för alla till välfärdstjänster och konsolidera den universella välfärdsmodellen; att förebygga psykiska besvär, psykisk ohälsa och ofrivillig ensamhet för alla samhällsgrupper; att säkerställa lika möjligheter för alla att leva goda och hälsosamma liv; och att leverera tidiga, förebyggande och hållbara insatser. Det är kärnan i detta samarbetsprogram.

Den nordiska nyttan och mervärdet ska nås genom nära och kontinuerlig nordisk dialog, som stödjer kunskapsdelning och spridning av effektiva insatser över gränserna. När det är möjligt och nödvändigt bör konkreta gemensamt nordiska initiativ eller projekt genomföras.

Nordiska rådet, civilsamhället och övriga relevanta aktörer har varit involverade i utarbetandet av samarbetsprogrammet. Nordiska rådet har lämnat synpunkter både skriftligt och muntligt vid samrådsmöte om samarbetsprogrammet, liksom ett antal andra interna och externa aktörer och intressenter har lämnat synpunkter på programmet.

Samarbetsprogrammet är det styrande dokumentet för all verksamhet under Nordiska ministerrådet för social och hälsopolitik. Samarbetsprogrammet godkändes av Ministerrådet för social- och hälsopolitik den *[datum för beslut fylls i]* och gäller fram till den 31 december 2030.

Samarbetsprogrammet utgår från uppdraget Nordiska ministerrådet har att bidra till att förverkliga visionen om att till år 2030 göra Norden till världens mest hållbara och integrerade region. Nordiska ministerrådets samtliga ministerråd arbetar för uppnåendet av visionen genom de tre strategiska prioriteringarna: *Ett grönt Norden, ett konkurrenskraftigt Norden och ett socialt hållbart Norden.*

3. Bakgrund

Den nordiska välfärdsmodellen är universell med bärande princip om fri och lika tillgång för alla. Alla invånare i Norden ska ha möjlighet att leva goda och hälsosamma liv, och samtidigt kunna motta god hjälp när behovet uppstår. Norden som region står emellertid inför en rad utmaningar som kräver att Ministerrådet för social- och hälsopolitik arbetar målinriktat och ambitiöst.

Möta de strukturella utmaningar som pressar de nordiska välfärdssystemen

Bristen på arbetskraft, den demografiska utvecklingen samt ökande komplexa behandlingsbehov kräver bättre arbetsmetoder där resurser och kompetenser utnyttjas mest effektivt. Digitala och välfärdsteknologiska lösningar, tidigare och mer riktade förebyggande insatser samt stärkt samarbete över discipliner, specialiseringar och geografi kan bidra till nya och bättre behandlingar. Det finns också behov av en gemensam nordisk syn på hur vi rekryterar, behåller och kontinuerligt vidareutbildar arbetskraften på ett meningsfullt sätt. Ökat samarbete med och stöd till det engagerade civilsamhället bör också vara i fokus.

Öka inkludering, mobilitet och lika möjligheter för alla

Vi ska bibehålla och utveckla Norden som en region med lika möjligheter och rättigheter för alla, hög sysselsättning, sund ekonomi, högt förtroende samt starka välfärds- och hälsovårdssystem. Därför ska vi fortsätta arbeta för att främja lika möjligheter och för att undvika att människor hamnar på efterkälken på grund av socioekonomiska förhållanden, begränsade erbjudanden i glesbefolkade områden samt erbjudanden inom social- och hälsovårdssektorn som kan verka komplexa och svårtillgängliga för den enskilde som söker hjälp. Vi ska samtidigt arbeta för att begränsa ojämlikheten i hälsa. Det folkhälso- och hälsofrämjande arbetet ska därför prioriteras och intensifieras för att skapa förutsättningar för god och lika hälsa i Norden.

Stärka motståndskraften och hållbarheten för en trygg välfärd

Vi ska arbeta mot ett mer motståndskraftigt och hållbart Norden. Ett Norden som är flexibelt och förberett på samhälls- och globala kriser, såsom de vi har mött de senaste åren. Exempelvis utgör klimatkrisen också en hälso-kris och kommer att vara en av utmaningarna för hälso- och omsorgssektorn framöver. Omställning till en hållbar, lågutsläpps- och klimatanpassad hälso- och omsorgssektor ska främjas. De nordiska länderna behöver även pga. det försämrade omvärldsläget stå rustade för höjd beredskap. Norden ska ha en stark och hållbar hälsoberedskap och försörjningstrygghet. Norden ska vara en plats där alla kan känna sig trygga - både fysiskt och socialt, och där fler kan bidra med det de är bra på. När det är relevant ska de omgivande regionerna och övrigt internationellt samarbete tas i beaktande.

Med utgångspunkt i detta ser Nordiska ministerrådet för social- och hälsovårdspolitik följande tre former av insatser som genomgripande relevanta för att genomföra samarbetsprogrammet:

- Förebyggande och tidiga insatser
- Digitalisering och innovativa lösningar
- Civilsamhällssamverkan och -involvering

4. Mål och delmål

För att möta de rådande utmaningarna inom hälso- och socialområdet har Ministerrådet för social- och hälsopolitik enats om att de gemensamma nordiska insatserna under perioden 2025–2030 ska bidra till följande målsättningar och delmål:

Mål 1: Nordens välfärdsordningar ska vara hållbara, av hög kvalitet och tillgängliga för alla

Om Norden ska bli den mest integrerade, konkurrenskraftiga och socialt hållbara regionen i världen är det nödvändigt att de nordiska välfärdsordningarna ytterligare stärks och rustas för den framtid vi står inför. Fungerande välfärdssystem med lika och rättvis tillgång för alla kommer att bidra till att fler kan uppnå självförsörjning och delta i samhällets gemenskaper - samt till en starkare och mer rättvis samhälle med förbättrad fysisk och psykisk hälsa. Välfärdssystemen måste dock anpassas till den demografiska utvecklingen och organiseras så att behandling och insatser är effektiva, hållbara och framtidssäkrade.

Delmål 1.1: Nordens välfärdsordningar ska vara effektiva, tillgängliga, nära och utgå från ett förebyggande perspektiv med brukaren i centrum.

Endast med lika tillgång till hälso- och socialtjänster - tidigt och när behoven uppstår - och med nära samordning och samarbete över yrkesgränserna inom hälso- och socialsektorn kan vi minska ojämlikheten, stärka sammanhållningen, öka arbetskraftsutbudet och skapa en region som är socialt hållbar. Att ingripa tidigare och erbjuda stöd till alla med behov kräver dock omprövning av behandlingsinsatser och -erbjudanden.

Delmål 1.2: Nordens välfärdsordningar ska vara tillräckligt bemannade och drivas av yrkeskompetent social- och hälsopersonal.

Vi måste säkerställa att det finns tillräckligt med personal inom social- och hälsovårdssektorn, att de har en god arbetsmiljö och effektiva arbetsmetoder. Digital tillgänglighet och andra distanslösningar, flexibla erbjudanden där invånarna i Norden kan få hjälp över gränserna och mer nordiskt kunskapssamarbete kan vara en del av lösningarna.

Delmål 1.3: Norden bör ha en stark gemensam hälsoberedskap, som är motståndskraftig och med en robust och hållbar försörjningstrygghet.

Vi måste vara rustade för de hälsokriser och -katastrofer som eventuellt kan uppstå i framtiden. Covid-19-pandemin har gett oss kunskap som bör användas för att ytterligare stärka det nordiska samarbetet i kriser. Bättre och mer samordnad beredskap när kriser inträffar och konkreta verktyg för nordiskt samarbete om hälsoberedskap kan vara en del av lösningen. Ett folkhälsoperspektiv samt psykisk och psykosocialt stöd bör integreras i hälsoberedskapen.

Delmål 1.4: Användningen av antibiotika bör minskas och medvetenheten om konsekvenserna av överanvändning bör stärkas.

Bekämpning av antimikrobiell resistens (AMR) bör fortsätta och stärkas. AMR är ett av de största hoten mot folkhälsan och möjligheten att i framtiden behandla vanliga infektioner samt använda moderna behandlingsformer som kompletterande terapi och organtransplantation. AMR är dessutom kostnadskrävande både när det gäller människoliv och behandling av resistent infektioner. Ökad medvetenhet om konsekvenserna av överanvändning av antibiotika samt tillgång till ett brett sortiment av antibiotika är en förutsättning för att bedriva en modern sjukvård och att bromsa utvecklingen av resistent bakterier. Dessutom eftersträvas engagemang från miljö- och klimataktörer i kampen mot antibiotikaresistens samt fortsatt samarbete utifrån ett One Health-perspektiv, där fokus på både människors och djurs hälsa, livsmedel och miljö är i centrum. Norden har ett ansvar att öka det globala engagemanget i kampen mot AMR.

Delmål 1.5: Arbetet med att öka tillgången till läkemedel bör stärkas.

De nordiska länderna utgör var för sig relativt små marknader, vilket utmanar inköp av läkemedel och därmed behandlingen av bland annat infektioner, sällsynta och komplexa sjukdomar. Ett närmare nordiskt samarbete om läkemedelsinköp bör öka tillgängligheten för våra marknader. Kunskapsdelning om nya

behandlingsmetoder och kännedom om nya sjukdomar är också en viktig del av att göra god behandling tillgänglig för Nordens patienter.

Mål 2: Norden ska främja god fysisk och psykisk hälsa, välbefinnande och livskvalitet för alla

I Norden ska alla kunna leva goda, självständiga och stabila liv som säkerställer individens goda fysiska och psykiska hälsa. Genom att främja hälsa och förebygga fysisk och psykisk ohälsa står vi starkare som region; färre kommer att behöva hälso- och socialtjänster och fler kommer att kunna bidra aktivt för att säkerställa goda lokalsamhällen och strukturer. Därför måste vi satsa på tidiga, förebyggande och hälsofrämjande insatser för de grupper som står utanför gemenskapen eller kämpar med deltagande på grund av exempelvis funktionsnedsättningar.

Delmål 2.1: Alla ska erbjudas tidiga, förebyggande, hälsofrämjande och relevanta insatser för att minska ojämlikhet i hälsa

En del nordbor påverkas hårt av allvarliga fysiska och psykiska sjukdomar, som uppstår till följd av ohälsosamma levnadsvanor, betydande övervikt och skadligt bruk av alkohol, nikotinprodukter och droger. Behandlingen av dessa sjukdomar är kostsam både för samhället och individen. Därför måste åtgärder vidtas för att förebygga ohälsosamma levnadsvanor, exempelvis i fråga om kost, alkohol- och tobaksvanor, öka tillgängligheten till tidig behandling, med ett specifikt fokus på barn och unga, och stärka folkhälsan generellt. Även de mest sårbara med komplexa behov måste säkerställas lika tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster och få stöd utifrån ett skadereducerande perspektiv. För att stärka lika tillgång till behandling och förebyggande av sjukdomar finns också ett behov av ökad kunskap om jämställd hälsa.

Delmål 2.2: Ingen ska kämpa med psykisk sårbarhet eller ofrivillig ensamhet

Allt fler av Nordens unga rapporterar ökande psykisk misstrivsel, ensamhet och en känsla av allmän otillräcklighet. För att stärka framtiden måste vi agera nu för ungdomen. Vi måste lyssna på de unga, undersöka orsakerna till den ökande ohälsan och se var och hur vi kan erbjuda tidigare och bättre stöd. Tidiga insatser kan också bidra till att fånga upp unga som riskerar att hamna utanför utbildning och arbetsmarknad på grund av psykisk sårbarhet. Utöver det är äldre generationer, delar av invandrarbefolkningen, LGBTI-personer¹, personer med funktionsnedsättning, personer i socialt utsatta situationer samt kvinnor och flickor särskilt utsatta för psykisk sårbarhet. Ett bredare fokus på upplevelsen av ofrivillig ensamhet bland de nordiska medborgarna är nödvändigt. Det finns kunskap och möjligheter att minska detta över hela Norden. Den kunskapen bör identifieras, utvecklas och implementeras. I detta arbete är det också nödvändigt med ett särskilt fokus på insatser som syftar till att förebygga självmord.

Delmål 2.3: Ingen ska utsättas för psykiskt eller fysiskt våld och undertryckande

Våld i nära relationer, särskilt begånget av män mot kvinnor, är tyvärr fortfarande ett stort problem i Norden. Alla människor ska kunna känna sig trygga i sina egna hem och nära relationer, även de barn som är involverade. Det är viktigt att upptäcka våld tidigt och arbeta för att de våldsutsatta får den hjälp och

---

¹ Inom det nordiska samarbetet används förkortningen LGBTI, som är en förkortning av engelskans lesbian, gay, bisexual, trans och intersex

det stöd de behöver. Kunskap om förebyggande och effektiva metoder i förhållande till problemet bör spridas över de nordiska länderna och utvecklingen bör följas noga.

Mål 3: De nordiska samhällena ska rymma och inkludera alla

Vi vet att deltagande - att vara en del av meningsfulla gemenskaper och att kunna bidra och känna sig uppskattad av andra – bidrar till att öka tilliten och är nödvändigt för att trivas på lång sikt. Därför bör ingen stå utanför eller känna sig bortglömd av samhället och relationerna runt omkring dem. Vissa invånare kämpar dock med utanförskap i form av arbetslöshet, geografisk isolering, hemlöshet, låg inkomst eller begränsade möjligheter till deltagande och inkludering på grund av bristande tillgänglighet eller brist på anpassat stöd. Vi måste söka lösningar så att alla grupper kan inkluderas, bidra och uppnå sin fulla potential. Att stärka förtroendet mellan människor och upprätthålla sammanhållningen i samhället är allt viktigare i samhällen med stor diversitet.

Delmål 3.1: Alla ska ha lika möjligheter att leva goda, självständiga liv

Inte alla invånare har idag möjlighet att förverkliga sin fulla potential och klara sig själva. Därför måste vi utveckla fler lättillgängliga digitala lösningar som möjliggör deltagande i exempelvis utbildning, arbete och gemenskaper trots geografiska avstånd och/eller fysisk och psykisk förmåga. Även välfärds- teknologiska lösningar och förstärkta digitala hälso- och socialtjänster är nödvändiga för att kunna ge möjlighet till tidigt stöd och hjälp. Samtidigt måste vi undersöka hur de mest utsatta grupperna, som kämpar med exempelvis hemlöshet, missbruk av droger och alkohol eller andra stora sociala utmaningar, kan få det stöd de behöver.

Delmål 3.2: Alla barn och unga ska få en plats i gemenskapen och lika möjligheter att växa upp i trygghet, stabilitet och med goda framtidsutsikter

De flesta nordiska barn växer lyckligtvis upp under trygga och goda förhållanden. Men en del barn och unga lever i familjer som präglas av exempelvis sociala utmaningar, långvarig låg inkomst, fysiska och psykiska sjukdomar, svag anknytning till arbetsmarknaden eller brott och våld i nära relationer. Dessa barn och unga måste också ges möjlighet att leva goda liv med lika möjligheter till deltagande och utveckling. De levnadsvanor som etableras när barn är små kan påverka hälsan både tidigt och sent i livet. Därför är det centralt att stödja barn i att utveckla sunda levnadsvanor redan i ung ålder. Erfarenheter av att stödja barn och unga i detta avseende måste utvecklas och spridas över Norden.

Delmål 3.3: Alla ska ha möjlighet att delta i meningsfulla och uppbyggande gemenskaper

Alla ska ha möjlighet att vara en del av en meningsfull gemenskap oavsett bakgrund och omständigheter. Inte alla har emellertid denna möjlighet idag. Vissa, till exempel de som lever och bor i glesbefolkade områden, har dålig ekonomi, lever med funktionsnedsättningar eller är psykiskt och socialt utmanade på andra sätt. Vi bör arbeta målmedvetet för att förbättra stödet för att dessa grupper ska kunna delta i gemenskaper, idrottsevenemang, föreningsliv och andra aktiviteter som de drömmer om att vara en del av. Här kan aktörer och initiativ från civilsamhället spela en avgörande roll. Denna roll bör utvecklas ytterligare.

5. Samarbetsprogrammets utvärdering

Samarbetsprogrammet gäller i perioden 2025–2030, men perioden delas upp med treåriga arbetsplaner i perioden 2025–2027 och 2028–2030.

Det genomförs en utvärdering i mitten av perioden, baserat på vilket ministerrådet kan välja att göra justeringar i samarbetsprogrammen samt får input till hur arbetsplanen för den sista perioden bör utformas. Därutöver sker en löpande utvärdering efter bedömning av generalsekreterare och ministerrådet.

Arbetet med att implementera samarbetsprogrammets politik kommer att diskuteras som en fast punkt på möten i Ämbetsmannakommittén för social- och hälsofrågor varje halvår. Här kommer status på påbörjade aktiviteter ges, möjligheter för nya initiativ diskuteras, och beslut tas om det finns områden i samarbetsprogrammet som behöver uppmärksammas.

I samband med varje årsrapport för långvariga initiativ och projekt inom ramen för samarbetsprogrammet kommer det också att analyseras noga om insatserna motsvarar de önskade effekterna, eller om justeringar behövs i arbetet.

Nordic-Baltic roadmap for Digitalisation 2025 to 2030

[Version 15-11-2023]

Contents

1. Preface.....	3
2. Introduction	3
3. Political priorities	3
4. Goals and subgoals.....	6
5. Evaluation of the roadmap	9

1. Preface

(to be added)

Introduction

The roadmap for MR DIGITAL outlines the political priorities and objectives for the period 2025 to 2030.

The vision of the Nordic Council of Ministers is for the Nordic region to become the most sustainable and integrated in the world by 2030. To realise this vision, sector-specific roadmaps guiding the work of all ministerial councils in the years 2025 – 2030 will be based on the three strategic priorities of Vision 2030: a green Nordic region, a competitive Nordic region and a socially sustainable Nordic region.

The cooperation on digitalisation in MR DIGITAL encompasses not only the Nordic, but also the Baltic countries. Our societies are built on democracy, equality, human capital, and social responsibility. We need to make sure that the digital transformation adheres to these principles now and in the future. As such, digitalisation and technological innovation are major drivers in the development of both private and public sectors as well as a key enabler of the green transition. The Nordic-Baltic region is one of the most digitalised in the world, which puts us in a unique position for driving digital development – regionally and internationally. The Nordic-Baltic collaboration within MR DIGITAL is outlined by our region's joint opportunities and challenges, in creating an inclusive and safe digital transition, strengthening competitiveness and green growth as well as increasing mobility and integration in the region through safe, effective, cross-border digital services for people, businesses and authorities.

The Nordic Council, the civil society, industry, and other relevant stakeholders have been involved in the development of this roadmap. The roadmap has been approved by the Nordic Council of Ministers for Digitalisation on [date] and is valid from 1 January 2025 until 31 December 2030.

Digitalisation is cross-sectoral by nature. To realise the vision of this roadmap, cross-sectoral collaboration is crucial. Working together with other sectors of the Nordic co-operation such as Environment & Climate, Growth, Energy, Health, Education & Research, Natural Resources, Culture, and the Freedom of Movement Council will make sure that synergies can be identified and common challenges addressed, while achieving the most extensive impact in realising the ambitious goals of Vision 2030.

2. Political priorities

The political priorities of this roadmap build upon the commitment by the Nordic and Baltic Ministers of Digitalisation to ensure that our region maintains its position as a leader in digitalisation, and that the region will be the most digitally integrated in the world by 2030 while making sure that everyone in the region benefit from digitalisation regardless of age, gender, wealth, education, or level of digital skills.

In close collaboration with other ministerial councils, MR DIGITAL will contribute to a public sector that meets the needs of both people and businesses across the region now and in the future, promote regional mobility and connectivity, enhance digital skills and competencies and responsible use of digital technologies as well as

taking the lead in realising the twin digital and green transition and sustainable growth. MR DIGITAL will cooperate on agreed European standards, infrastructure, data sharing, data spaces and interoperability, as well as connectivity in alignment with relevant European Union initiatives and legislation.

The Nordic-Baltic countries can lead the way on digital transformation in the EU and globally, showing that digital technologies and data can be used and shared in a fair, open, secure, responsible, and democratic way. By working together, the Nordic-Baltic voice in global fora can be strengthened, to influence the policies and guidelines coming out of these making sure they are in line with our values and existing structures.

We live in a time of rapid technological development. This roadmap lays down overarching goals for the Nordic-Baltic cooperation on digitalisation, building on the existing cooperation and based on our common values and the vision of a safer, greener, and freer region 2030.

Challenges and opportunities to delivering on the goals set out in this roadmap are tied to a set of global challenges and trends:

Climate change, environmental crises and delivering on the twin digital and green transition

Addressing environmental crises, climate change and reducing carbon emissions will require significant investment in renewable energy, sustainable transportation, and green infrastructure, as well as cross-border and cross-sector cooperation to align policies and priorities. At the same time as we must deliver on the green transition, our societies are also amid a digital transition. The green and digital transitions should reinforce each other; new technologies, better use of and sharing of data, as well as innovative digital solutions can, if applied to the green transition, give us enhanced policy- and decision making and smarter, more efficient and climate neutral solutions for both public and private sector. However, the digital transition is not green by default, and questions about energy consumption, resource-efficiency and waste from the digital solutions or systems themselves need to be addressed.

The twin transition and achieving the ambitious targets of the European Green Deal requires parallel collaborative efforts, bringing together all relevant sectors from policy making to academic research and private sector innovations. Ranking high on innovation and digitalisation, and with high environmental ambitions, the Nordic-Baltic region is in a good position to deliver solutions to the digital and green transition. One major European initiative is the Destination Earth initiative, aiming to involve different sectors by creating and using digital twin replicas of the Earth for monitoring and predicting climate change, impact of human behaviour on it and ultimately support the climate adaptation effort. The Nordic-Baltic region is in a particular position to contribute to this initiative due to the investments in the high-performance computing (HPC) infrastructure LUMI, based in Finland, that supports the development of the digital twin technology.

Global economic trends, rapid digital transformation and regulatory barriers

Being highly integrated into the global economy, the region's economic competitiveness is closely linked to global economic trends. To ensure that our region preserves its economic strength and competitiveness, as well as its human-centred approach, we need remain at forefront of today's rapid technological development and apply a coordinated and cross-sectoral approach to Nordic-Baltic cooperation. Artificial Intelligence (AI) is

being developed and applied in society at a high pace. AI offers great potential for economic growth, productivity and efficiency gains and may help solve pressing societal challenges. At the same time, the use of AI may challenge public governance and decision making, as well as influencing democratic processes and information through increased risk of, for example, algorithmic bias or misinformation and disinformation. What is certain is that AI is key to the digital transformation and will continue to have an ever-growing impact on the economy and everyday life.

Differences in the implementation of regulations related to digitalisation could create barriers to cross-border cooperation in the region and make harmonisation of standards more difficult. Cooperating on the development and implementation on new and existing EU regulations could therefore contribute to a more streamlined regulatory environment in the region. Promoting interoperability as well as harmonising regulations and standards to enable sharing of data across borders is central for increasing digital and data-driven interaction between relevant Nordic-Baltic stakeholders, both in the public and private sector.

Geopolitical risks, regional instability and security threats to digital infrastructure

The Nordic-Baltic region is situated in a complex geopolitical context, with neighbouring countries experiencing political instability and conflict. The intentional destruction of infrastructure in Ukraine, including digital infrastructure, illustrates the need for resilience in communication networks. In addition to the cyber-attacks in Ukraine, we have also seen a growing trend of organized cyber-crime on an international level. As the region becomes more connected and reliant on digital technologies, cybersecurity risks and security risks to digital infrastructure increase, as made evident by the incidents in the Baltic Sea affecting critical underwater infrastructure. Maintaining and improving robust, resilient, and redundant digital infrastructures and a high level of security in the digital services that our societies rely on, has become increasingly important and a key aspect of our overall security. Addressing these risks will require close cooperation between countries in the region, as well as investment in cybersecurity research, development and education and skills, both for the public as well as on expert level

Demographic changes, a digital divide, differences in connectivity and skills

Demographic changes, including aging populations and migration puts pressure on the region's public welfare system and societal cohesion. Despite the high level of digitalisation in the Nordic-Baltic region, there are still significant disparities in connectivity and access to digital technologies and skills, contributing to a digital divide and creating barriers to competitiveness, innovation, and cooperation. Our region has some of the most digitalised public sectors in the world, making them efficient, effective, and better equipped to answer to the needs of people and businesses. But this has also highlighted the importance of digital inclusion to ensure that the public sector is accessible to all and that no one is left behind. Regional cooperation on developing and implementing measures to make digital services more accessible to all our inhabitants will be crucial to keep the spot as digital frontrunner, as well as the competitiveness of our region. The rapid pace of technological change requires not only a strong connectivity infrastructure, digitally competent population but a highly skilled workforce. Without targeted investment, the region risk facing skills shortages.

Harnessing these opportunities and addressing the challenges will require a coordinated, cross-border and cross-sectoral approach embracing technology, education, research, legislation, and public-private

cooperation, as well as investments in digital infrastructure and a strengthened cooperation to align policies and priorities.

3. Goals and subgoals

To contribute to make the Nordic-Baltic Region the most sustainable and integrated region in the world by 2030, the Nordic Council of Ministers for Digitalisation has adopted the following goals and subgoals for 2025 – 2030:

Goal 1: The Nordic-Baltic region is a front runner in realising the digital and green transition in the EU and internationally

The increased use of data and new technologies is fundamental to harness the potential of digitalisation while promoting the green transition. Knowledge and awareness regarding both green and digital technology is a competitive advantage for the region, providing tools for a high level of ambition in promoting and accelerating the digital green transition in the EU and beyond, taking the lead in aligning the twin green and digital transitions.

However, while recognising that the two transitions are closely linked, more efforts are needed to use data and digital solutions to address sustainability challenges and reduce the climate and environmental footprint of the Information and Communication Technologies (ICTs) themselves. For the digital transition to become a true driver in realising the green transition we need to address the energy consumption, emissions, and e-waste also from digital solutions.

Subgoals:

- **1.1: Strengthened competences, knowledge, and research on how digitalisation, data utilisation, and data-sharing can accelerate the green transition**

Cooperation may involve efforts aimed at creating new knowledge, providing input to EU or other international processes and/or policy making by for example dissemination of good examples and pilot projects. Application of digital solutions, collaboration on data sharing and utilisation of new technologies may be addressed in collaboration with other ministerial councils (for example the Ministerial Council for Growth or Environment and Climate). Examples may include contributions to the digital twin technology and pilots showcasing tools based on harmonized, interoperable, and shared data promoting Data-Driven Decision Making: Leveraging FAIR principles, helping stakeholders to make informed decisions, setting a new standard for data-driven governance of common resources.

- **1.2: Digital solutions will have positive effects on the environment**

Cooperation on “greening ICT” could involve sharing best practices and national experiences, cooperate on standards and harmonisation in addressing the energy consumption, emissions, and e-waste from digital solutions. Sharing expertise, conducting joint research projects, and cooperating in

implementing and assessing the impact of innovative technologies that optimise processes, reduce environmental impact, and enhance overall sustainability across the Nordic and Baltic region.

Goal 2: A digitally secure, connected, and integrated Nordic-Baltic region

Interconnected, secure and robust digital infrastructures that are interoperable across borders in the Nordic-Baltic region is an essential building block and an enabler to become the most integrated region in the world. The Nordic-Baltic countries are already characterized by a high level of digital maturity rooted to a vast availability and usage of digital services, skills, and connectivity in each country. Coupled with this maturity, the trust and the like-mindedness in the region composes a foundation to pursue the benefits of multilateralism and to make the Nordic-Baltic countries the most digitally interconnected region in the world. To achieve this, a joint effort is needed to further strengthen the cross-border digital infrastructure, accompanied by commonly promoting the mutual interests of the Nordic-Baltic countries on European and global level.

Subgoals:

- **2:1: A common area for cross-border digital services in the Nordic-Baltic region**

This means the creation of shared enablers for public and private entities to be able to offer their digital services across borders, while also coordinating and strengthening the Nordic-Baltic countries' efforts in harmonizing, implementing, and influencing the relevant developments at European and international level. This involves collaboration on main elements of digital infrastructures, such as interoperable digital identities, frameworks for sharing of data and provisioning of key services to support mobility in the Nordic-Baltic region. For concrete results, coordination and collaboration with key service areas and entities responsible for these will need to be an important part. An example of this is the involvement of key stakeholders to enable student mobility in the region, and to combine these with the joint efforts of actors responsible for digital infrastructures.

- **2:2: Increased coordination of digital infrastructure efforts, especially in promoting connectivity and mobility**

Development of a regional voice that is influential on European and international level on matters related to cross-border digital infrastructures, by leveraging and strengthening the existing cooperation in this domain. This could be achieved by connecting and coordinating the various efforts, initiatives and experts related to digital infrastructures, as well as linking the national priorities of each country with the goals and subgoals of MR DIGITAL. This could for instance be done by working towards bringing the responsible entities for key areas in each country together to form cross-border arenas for anchoring and consolidation on matters related to digital infrastructures, with the aim of fostering increased secure connectivity and mobility in the region.

Differences in internet access and connectivity across the region creates barriers to regional cooperation and innovation. Cooperation may include advancing the research and debate on societal impact of connectivity, promoting collaborative networks within the Nordic-Baltic region, facilitate

communication and technical discussions on 5G technology advancements and beyond, and identify challenges and emerging trends specifically tailored to the Nordic-Baltic regulatory landscape.

- **2:3 Enhanced data sharing and re-use of data**

Closely connected to subgoals 2:1 and 2:2, and building upon existing initiatives, work towards enabling increased sharing and re-use of data across borders in the Nordic-Baltic region. This could be done by building common understanding, creating, and sharing of knowledge, and aligning on key frameworks through joint efforts to harmonize and influence related developments internationally, and by seeking to link these with the national regulatory, technical, and semantic considerations in each country.

Goal 3: A secure, inclusive, and human-centric digital transformation to ensure resilient societies

Cybersecurity is an important prerequisite for digitalisation. Maintaining and improving the security of our digital infrastructures and services has become an integral part of societal resilience and our civic defence. Cooperating on exchange of information and experiences to ensure reliable digital infrastructures, as well as necessary competence and capacity to recognise and deal with cyber incidents or attacks, will contribute to regional resilience in information management and digital security. General ICT competences, digital literacy as well as digital skills and competences are integral parts of the overall cybersecurity, but also necessary to participate in the digital economy and society. While the Nordic and Baltic countries in general are highly digitalised, certain groups or persons in certain life situation may be at risk of becoming digitally excluded. All countries in the Nordic-Baltic region face similar challenges, and much value can be found in cooperating on knowledge exchange, finding best practices and streamlining solutions. There might also be economic benefits in joining forces on regional level in developing or implementing digital solutions to ensure inclusion for certain smaller groups. For the region to remain at the forefront of today's rapid technological development, a coordinated and cross-sectoral approach to Nordic-Baltic cooperation will be central. Interagency partnership and collaboration across borders will be key to regional coherence, sharing best practices among one another, and refining the ways we approach our policymaking.

Subgoals

- **3:1: The digital divide is addressed, and' digital competencies and digital judgement enhanced**
The high-speed digital transformation of societies includes a risk of leaving groups of people, or persons in certain life situations, behind. Knowledge dissemination and policy actions on digital inclusion are a significant step to avoid this development. The continuous influence of digital media and digital social platforms has underscored the need for a population with digital judgement and general cybersecurity capabilities, a development further underscored by the use of new technologies. Promoting collaboration, dialogue, and knowledge sharing between practitioners and policymakers across borders will continue to be important with the goal to empower people to actively participate in a digital and democratic society and coming workforce transitions.
- **3.2: Digitally secure, efficient, and inclusive public sector services**

Robust and secure digital services, safeguarding users' privacy and ensuring that personal data are stored and processed in a secure and trustworthy way, giving everyone the ability to better control their own data, are crucial to the resident' sustained trust in digital services, which in turn forms the basis for the digital transformation. However, increasing security in digital services may decrease their accessibility if not carefully considered. "Secure-by-design" must go hand in hand with useability and "inclusive-by-design". To facilitate this, and make sure that unintended bias is not introduced into products and services, the workforce must be skilled as well as diverse.

- **3.3: Increased ICT-competences, cyber- and information security skills, and capabilities**

As our societies becomes increasingly digital and connected, cyberattacks and threats are growing concerns for both public and private organisations and institutions. Shortage of skilled workers in the realm of general ICT, cyber- and information security is not only a challenge for the Nordic-Baltic region, but a growing concern on a global level. Regional cooperation on best practices, knowledge exchange as well as cooperation on policy and infrastructure will be important to enable a secure digital transition and to maintain a high level of trust in the digital society.

Critical gaps in general ICT competencies and cyber- and information security cannot be addressed through recruiting and hiring alone. Investing in our existing workforce and unlocking their full potential through reskilling and upskilling opportunities, and by instilling continuous learning environments, will be crucial. How to attract talent to work within the areas of ICT, cyber and information security and fostering life-long learning opportunities within the IT-field for a workforce that will be on the job market longer are common regional challenges that offers great opportunities for cooperation.

- **3.4: A trustworthy, secure, responsible, and sustainable use of technology, including Artificial Intelligence**

There is no doubt that new technology can be used to improve people's lives and assist in solving some of our time's most pressing challenges yet comes with significant risks. It is crucial that the technology is applied in a responsible way in which humans retain the main role to mitigate the risks while harnessing the potential. Being at the forefront of digitalisation in Europe, with a strong common set of values and with highly educated and digitally skilled populations, the Nordic-Baltic region has an opportunity to influence and be a leading example in the usage of technology and how to manage potential risks. MR DIGITAL provides a platform for Nordic-Baltic cooperation.

4. Evaluation of the roadmap

The roadmap applies to the period 2025 to 2030, although this period is divided into two three-year work plans, one for 2025 to 2027, and one for 2028 to 2030.

An evaluation is to be carried out at the mid-point of the period, based on which the ministerial council can choose to adjust the roadmap and get input on the design of the work plan for the final period.

In addition, evaluation takes place on an ongoing basis at the discretion of the Secretary General and the ministerial council.

Nordiskt samarbejdsprogram for justitsområdet 2025 – 2030

Indhold

1. Forord.....	3
2. Indledning	3
3. Politiske prioriteringer	4
4. Evaluering af samarbejdsprogrammet	7

U
T
K
A
S
T

1. Forord

[kompletteras]

2. Indledning

2.1. Visionen og de tre strategiske prioriteringer

De nordiske statsministre besluttede den 20. August 2019, at Norden skal blive verdens mest bæredygtige og integrerede region mod år 2030, "Vores Vision 2030". Alt arbejde, som udføres inden for rammerne af Nordisk Ministerråd, skal bidrage til at realisere denne vision og strategiske prioriteringer om et grønt Norden, et konkurrencedygtigt Norden og et socialt bæredygtigt Norden.

Samarbejdet i justitssektoren fokuserer på de tre strategiske indsatsområder: "Nordisk retsenhed", "Retssikkerhed i Norden" og "Forebyggelse og bekæmpelse af kriminalitet". Indenfor rammerne af disse indsatsområder bidrager justitssektoren til opnåelsen af de strategiske prioriteringer om et konkurrencedygtigt Norden og et socialt bæredygtigt Norden, som indgår i "Vores vision 2030" for Nordisk Ministerråd.

Justitssektoren arbejder for at fremme nordisk retsenhed i overensstemmelse med de bestemmelser, der følger af Helsingforsaftalens regler om det nordiske samarbejde og for at forebygge unødige grænsehindringer i at opstå i Norden og skabe en integreret region. Dette indsatsområde bidrager både til visionens strategiske prioritet om et socialt bæredygtigt Norden og et konkurrencedygtigt Norden.

Indsatsområdet retssikkerhed i Norden har til formål at sikre og fastholde retsstatens principper i de nordiske lande og deres nærområder og bidrager således til et socialt bæredygtigt Norden.

Forebyggelse og bekæmpelse af kriminalitet, herunder organiseret kriminalitet og terror, er centralt for det nordiske samarbejde i justitssektoren. Justitssektoren har således bl.a. nedsat arbejdsgrupper, der koordinerer indsatsen mod menneskehandel og digitale overtrædelser. Dette bidrager til målsætningen om at opnå et socialt bæredygtigt Norden.

2.2. Samarbejdsprogrammet

Samarbejdsprogrammet for justitssektoren beskriver politiske prioriteringer og målsætninger for perioden 2025–2030.

Sektorens prioriteringer er et samarbejde inden for indsatsområder "Nordisk retsenhed", "Retssikkerhed i Norden" og "Forebyggelse og bekæmpelse af kriminalitet".

Nordisk Råd og andre relevante aktører har været involveret i udarbejdelsen af samarbejdsprogrammet.

Samarbejdsprogrammet er det styrende dokument for alle aktiviteter under Ministerråd for justitssektoren. Samarbejdsprogrammet blev godkendt af MR-JUST den [datum] og skal gælde frem til den 31. december 2030.

Samarbejdsprogrammet tager udgangspunkt i Nordisk Ministerråds mission om at bidrage til realiseringen af visionen om at gøre Norden til verdens mest bæredygtige og integrerede region i 2030. Samtlige ministerråd i Nordisk Ministerråd arbejder for at nå visionen gennem de tre strategiske prioriteringer.

3. Politiske prioriteringer

Samarbejdet har et særskilt fokus på de grundlæggende forudsætninger for at opretholde demokrati, tillid og sammenhold i Norden. En stærk og velfungerende retsstat er en forudsætning for at opretholde tilliden og sammenholdskraften i de nordiske lande og kræver derfor et fortsat fokus.

Hertil kommer, at der i Nordens nærområder er en udvikling, hvor grundlæggende rettigheder og værdier samt retssikkerhed er under pres. De nordiske lande vil her kunne bidrage til at imødegå denne udvikling som en samlet region. Retsstatsprincippet og et velfungerende demokrati, hvor man bl.a. aktivt arbejder imod diskrimination og for de grundlæggende rettigheder, udgør grunden for et resilient samfund, som bidrager til et frit og levedygtigt civilsamfund.

De nordiske samfund er langt fremme, når det gælder digitalisering. Digitaliseringen kan øge tilgængeligheden og effektiviteten i den offentlige forvaltning og domstolene, men digitaliseringen af den offentlige sektor indebærer også udfordringer, som berører retssikkerheden for individer og virksomheder. Det er derfor et område, hvor udveksling af viden og erfaringer mellem de nordiske lande, har stor betydning.

Samarbejdet i justitssektoren bidrager endvidere til at styrke arbejdet mod diskriminering og med at værne om grundlæggende menneskerettigheder, herunder ligestilling mellem kvinder og mænd, børn og unges rettigheder, rettigheder for personer med funktionsnedsættelser og LGBTIQ-personer.

Kriminalitet kender ingen grænser. Det gælder både i den fysiske og digitale verden. Den grænseoverskridende kriminalitet udgør en fælles udfordring for alle de nordiske lande. Et øget nordisk politisamarbejde for at forebygge og bekæmpe grænseoverskridende kriminalitet er derfor et prioriteret område inden for samarbejdet i justitssektoren.

Flere nordiske lande står med udfordringer angående organiseret kriminalitet, bandekriminalitet og seksuelle forbrydelser. Det samme gælder, hvad angår bekæmpelsen af menneskehandel.

I kampen mod den organiserede kriminalitet og bandekriminalitet er det særskilt vigtigt at forhindre grove voldsforbrydelser, at bekæmpe den kriminelle økonomi og forebygge, at børn og unge drages ind i de kriminelle bander. Det er endvidere centralt at imødegå infiltration og anden utilbørlig påvirkning af myndigheder og offentlige beslutningstagere.

Radikalisering og voldsparat ekstremisme er ligeledes udfordringer, der deles af de nordiske lande, og som kan udgøre en trussel mod demokrati og sammenhængskraften i Norden. Forekomsten af antisemitisme og antisemitiske hadforbrydelser er også en stor udfordring og indgår i nutidige voldparate ekstremistiske ideologier og verdensbilleder. Justitssektoren vil derfor fortsætte sit samarbejde og udbytte af erfaringer for at skabe en øget viden om forebyggelse og bekæmpelse af disse fænomener.

Den digitale udvikling har medført et behov for et øget fokus på kriminalitet med internettet som værktøj. Det gælder ikke mindst seksuelle overgreb mod børn, men også digitale krænkelser og økonomisk kriminalitet. Digitaliseringen giver dog også mulighed for at udvikle nye metoder for landene til at efterforske forbrydelser. Landene har stor gavn af at arbejde sammen om at udveksle viden om dette og justitssektoren har derfor også nedsat arbejdsgrupper, der skal koordinere denne indsats bl.a. inden for bekæmpelse af menneskehandel og cyberkriminalitet.

Vold i nære relationer er en udfordring, som de nordiske lande deler og som justitssektoren vil have fokus på i samarbejdet. Forebyggelse af vold i nære relationer er essentielt for at sikre trygge, ligestillede nordiske samfund, hvor særlig kvinder og børns rettigheder beskyttes.

Forskelle i de nordiske landes lovgivning skaber grænsehindringer og påvirker både familier og erhvervslivets frie bevægelse inden for Norden. Justitssektoren arbejder derfor for at fremme retsenhed i Norden. I den forbindelse er de faste møder i justitssektoren både mellem justitsministrene og i embedsmandskomiteen, hvor der sker en løbende informationsudveksling mellem landene, en afgørende forudsætning. Det samme gælder de tilbagevendende møder i ekspertgrupperne i familieret og strafferet, som er en del af justitssektorens samarbejde.

I takt med at EU/EØS-retten udvikles, er der også et stort behov for et nordisk samarbejde i forbindelse med gennemførelsen af EU/EØS-retsakter og domme i de nordiske lande. Det samme gælder i andre spørgsmål i internationale sammenhænge, fx vedrørende den europæiske menneskerettighedskonvention og andre internationale instrumenter. Dertil er de nordiske justitsministre ansvarlige for samarbejdet om de sagsområder, som i de fleste nordiske lande henhører under justitsdepartementerne.

Justitssamarbejdet gennemføres i de årlige ministermøder, møder i embedsmandskomiteen og faste arbejdsgrupper. Herudover finansierer sektoren seminarer og netværk, hvor der sker en udveksling af viden mellem eksperter og praktikere på en lang række områder. Sektoren finansierer endvidere undersøgelser og udredninger, der kan danne grundlag for et videre arbejde i de nordiske lande. Disse aktiviteter omfatter ofte også Estland, Letland og Litauen og der er således også nedsat en kontaktgruppe (Nordic Baltic Contact Group) bestående af embedsmænd

fra de nordiske og baltiske lande, som mødes årligt i henhold til eget mandat. De nordiske og baltiske justitsministre mødes hvert andet år.

Ministerrådet for justitssektoren har besluttet følgende mål og delmål for arbejdet i perioden 2025-2030. De politiske prioriteringer vil være styrende for alle aktiviteter på politikområdet i det nordiske samarbejde.

3.1. Konkurrencedygtigt Norden

Mål 1: Nordisk retsenhed:

Den nordiske retsenhed skal fremmes. (Dette mål bidrager også til den strategiske prioritering et socialt bæredygtigt Norden.)

Delmål:

- 1.1 Bidrage til at forebygge og bekæmpe grænsehindringer i Norden, der opstår som følge af lovgivningsmæssige forhold.
- 1.2 Sikre at de nordiske lande i deres lovforberedende arbejde deler og indhenter information om de øvrige landes lovgivning.

3.2. Socialt bæredygtigt Norden

Mål 2: Stærke og velfungerende retsstater og demokrati i Norden:

Retssikkerheden for alle borgere og virksomheder i Norden skal varetages og alles grundlæggende rettigheder skal beskyttes.

Delmål:

- 2.1 Øge kundskaben om og forståelsen af konsekvenserne af den digitalisering, der sker med henblik på effektivisering af sagsbehandlingen hos myndigheder og domstole fx ved hjælp af AI, med en særlig fokus på at sikre og styrke retssikkerheden for borgere og virksomheder i Norden.
- 2.2 Varetage retssikkerhed for alle borgere i Norden og beskytte grundlæggende rettigheder, herunder ligestilling mellem kvinder og mænd og børn og unges rettigheder.
- 2.3 Støtte op om arbejdet for øget retssikkerhed og demokrati med særskilt fokus på at sikre retssystemet og demokratiets modstandsdygtighed samt styrke civilsamfundets rolle i dette.

Mål 3: Forebyggelse og bekæmpelse af kriminalitet:

Et stærkt nordisk samarbejde der bidrager til at forebygge og bekæmpe kriminalitet i Norden.

Delmål:

3.1 Bidrage med kundskab, fora for erfaringsudveksling og identifikation af udviklingsbehov angående forebyggelse og bekæmpelse af kriminalitet, terror og radikaliserings, herunder samarbejde om efterforskningsmetoder under iagttagelse af udviklingen i EU-lovgivningen og andre internationale instrumenter.

3.2. Styrke samarbejdet for at forebygge og bekæmpe organiseret kriminalitet og bandekriminalitet, herunder med et særligt fokus på at bekæmpe den kriminelle økonomi, forebygge at børn og unge drages ind i kriminalitet og modvirke utilbørlig påvirkning af myndigheder og offentlige beslutningstagere.

3.3. Videreudvikle og styrke det nordiske samarbejde i arbejdet med at forebygge og bekæmpe alle former for menneskehandel-

3.4. Udveksle viden og erfaringer angående overførelse af straffuldbyrdelse og muligheden for at håndtere pladmangel i indenlandske fængsler.

3.5. Styrke fokusset på og bidrage til arbejdet med at forebygge og hindre vold i nære relationer, herunder kønsbaseret vold og overgreb mod børn.

3.6. Fremme erfaringsudveksling om og et fælles nordisk samarbejde i bekæmpelsen af kriminalitet på internettet, med et særlig fokus på bekæmpelse af digitale seksuelle overgreb og varetagelse af børns sikkerhed online under iagttagelse af udviklingen i EU-lovgivningen og andre internationale instrumenter.

4. Evalueringsprogrammet

Samarbejdsprogrammet gælder i perioden 2025–2030, men perioden deles op i treårige arbejdsplaner for perioderne 2025–2027 og 2028–2030.

Der gennemføres en evaluering midt i perioden, således at ministerrådet eventuelt kan foretage tilpasninger i samarbejdsprogrammet samt få input til, hvordan arbejdsplanen for den sidste periode skal udformes.

Derudover gennemfører Generalsekretæren og ministerrådet løbende evalueringer af arbejdet i sektoren.

Nordisk samarbeidsprogram for næringssektoren 2025–2030

UTKAST - februar 2024

Innehåll

1.	Forord (max ½ sida)	2
2.	Introduksjon / Innledning (max ½ - 1 s).....	2
3.	Politiske prioriteringer (max 2 - 3 s).....	3
4.	Mål og delmål	5
5.	Samarbetsprogrammets evaluering.....	7

1. Forord

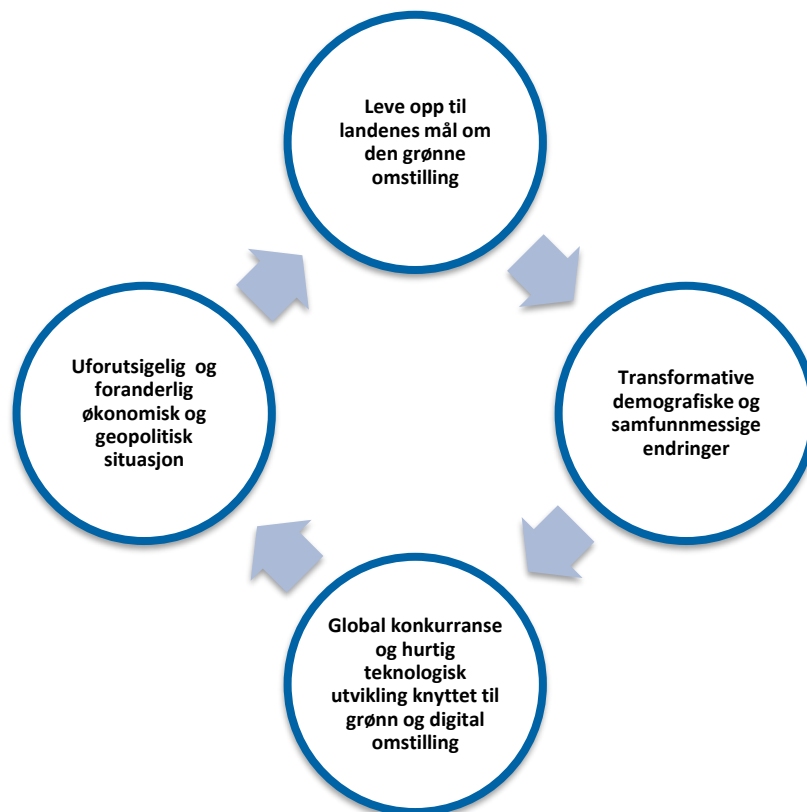
[Förordet ska skrivas av ministerrådets ordförande 2024 och generalsekreteraren för Nordiska ministerrådet]

2. Introduksjon / Innledning

Samarbeidsprogrammet for Ministerrådet for MR-Vekst (Næring) beskriver de politiske prioriteringene og målsetningene for næringssektoren, inklusive bygg og bolig, i perioden 2025 – 2030.

Norden skal være verdens mest bærekraftige og integrerte region i 2030. Det er kjernen i visjonen for Nordisk ministerråd, Vision 2030, som de nordiske statsministrene vedtok i august 2019. For å realisere visjonen vil nytt samarbeidsprogram for næringssektoren for 2025 – 2030 ta utgangspunkt i de tre strategiske prioriteringene for Vision 2030; et grønt Norden, et konkurransedyktig Norden og et sosialt bærekraftig Norden.

De nordiske land har forpliktet seg til ambisiøse klimamål. Oppnåelsen av klimamålene vil medføre en av de største omstillingene i vår tid. Akselerasjon av den grønne omstilling og utvikling av grønne løsninger blir avgjørende for at de nordiske land kan oppnå deres klimaambisjoner. Næringslivets grønne omstilling krever at nordiske virksomheter har kapasitet og evne til å fornye seg, og konkurrere på en global marked preget av en uforutsigbar økonomisk og geopolitisk situasjon. Samtidig skjer det store endringer ift. demografi og samfunn. Heri ligger de hovedutfordringene som danner grunnlaget for utarbeidelsen av mål og delmål for næringssektorens samarbeidsprogram for 2025 – 2030.

Nordisk råd, sivilsamfunnet og øvrige relevante aktører har vært involvert i utviklingen av samarbeidsprogrammet.

Samarbeidsprogrammet er det styrende dokumentet for samarbeidet under Ministerrådet for næring. Samarbeidsprogrammet ble godkjent av Nordisk ministerråd for bærekraftig vekst (MR-Vekst) [dato] og gjelder frem til 31. desember 2030.

Samarbeidsprogrammet er basert på Nordisk ministerråds oppdrag om å bidra til å realisere visjonen om å gjøre Norden til verdens mest bærekraftige og integrerte region innen 2030.

Næringssektorens samarbeidsprogram har viktige tversektorielle berøringspunkter med andre sektorer, især angående den grønne omstilling og digitalisering. Tversektorielt samarbeide er derfor viktig for å adressere tversektorielle problemstillinger, utnytte synergier og øke slagkraft i implementeringen av programmets mål.

3. Politiske prioriteringer

Næringssektorens utfordringer og muligheter

De store næringspolitiske utfordringer frem mot 2030 er dypt forbundet med en rekke globale og samfunnsmessige utfordringer.

Klimamål og miljøhensyn

For å oppnå landenes klimamål må den grønne omstilling sikres og akselereres. Meningsfull innsats mot klimaendringer krever nye tilnærminger til innovasjon som kan fasilitere den hurtige teknologiske utviklingen som er drivkraft for grønn og digital omstilling og vekst i Norden. Nordisk g løsninger og viten kan bidra til å minske Nordens utslipp, og hjelpe andre land i å adressere klimautfordringene. Den omfattende omstilling stiller mange nye krav til næringslivet. Norden kan, gjennom et styrket samarbeid på innovative, grønne og bærekraftige løsninger, samt økt integrasjon på tvers av regionen, sikre nordiske virksomheters konkurransevne for at skape vekst og lønnsomme jobber som kan vedlikeholde livsvilkårene i regionen. En del av samarbeidet blir å adressere felles sårbarheter og samtidig styrke Nordens posisjon som en grønn foregangsregion.

Global konkurranse og hurtig teknologisk utvikling

Nordiske virksomheter er i stigende grad utsatt for global konkurranse. Dette gjelder ikke minst grønne løsninger som etterspørres på globalt nivå, men også den digitale utvikling som leder til produkter og tjenester som i langt mindre grad er avhengige av landegrenser og transport. Digitalisering er et av de helt sentrale emner ift. teknologisk utvikling og det gjelder på tvers av alle sektorer. Digital teknologi har allerede hatt transformativ effekt på økonomi og næringsliv i Norden, både i den private og offentlige sfære. Den hurtige utvikling av kunstig intelligens (AI) og automatisering er eksempler på dette. Denne utvikling vil kreve stor omstillingsevne fra næringslivet som må arbeide målrettet med bruk og utvikling av digitale løsninger.

Geopolitiske utfordringer

Geopolitiske utfordringer er blitt helt sentrale ift. næringspolitikk og har markante politiske og økonomiske konsekvenser. Konsekvensene viser seg bl.a. i økt inflasjon og økonomisk nedgang. Den usikre geopolitiske situasjon gjør globale forsyningskjeder sårbare og svekker tilgjengelighet av kritiske råvarer. Det øker regionalisering og retter naturlig oppmerksomheten mot Nordens tilgjengelighet til kritiske ressurser, forsyningskjeder og kompetanse til å danne og opprettholde nye og grønne verdikjeder som skaper nye næringslivsmuligheter og muliggjør vekst. Den nye geopolitiske virkelighet byr på særlige utfordringer for de nordiske landene, som er avhengige av åpen internasjonal handel og investeringer. Den åpenheten er forandret i lys av geopolitiske spenninger, stigende handelshindringer og nasjonale statsstøttetiltak som kan skape ujevne konkurransevilkår. Sammen kan de nordiske land unytte felles styrkeposisjoner og adressere sårbarheter for nordiske industrier.

Demografi og samfunnsendringer

Norden står framfor transformative demografiske og samfunnsmessige endringer som setter nordiske velferds- og helsesystemer under stadig større press. I 2040 er 5.6 millioner av Nordens innbyggere over 70 år¹. Den stadig økende andel av eldre i befolkningen, samt økende mengde kroniske sykdommer og livsstilssykdommer er en av de største utfordringene for velferdssamfunnene. Samfunnsmessige endringer vil påvirke både næringsliv og forretningsmiljøene. Utfordringene understreker samtidig det store potensiale som finnes i Norden for innovasjon og vekst innen for «life science», helse og velferd. Nordiske helse- og velferdssystemer er blant verdens sterkeste, og regionen er en foregangsregion når det gjelder bruk av innovative, digitale og åpne helseløsninger². Samarbeid mellom private og offentlige deler av næringslivet, bruk og deling av data og interoperabilitet av systemer og standarder er sentrale forutsetninger for å realisere enestående muligheter for innovasjon og vekst innenfor helse og velferd i Norden.

Nordisk merverdi i samarbeidsprogrammets prioriteringer

Nordisk merverdi er et sentralt kriterium for å evaluere relevans og effektivitet av nordisk samarbeid. Nordisk merverdi er verdien som følger av de innsatser som kommer i tillegg til den verdi som ellers ville bli skapt på nasjonalt nivå. Nordisk merverdi kan bl.a. bestå av tiltak som skaper forbindelser, minsker hinder og fragmentering, samler ressurser og kompetanse, realiserer ubrukt potensial og skaper synergier³.

Næringspolitisk samarbeide i Norden bør skape klare merverdier for de nordiske landene og utfylle deres arbeid nasjonalt og på EU-nivå. For å øke merverdi av nordisk samarbeide må Norden satse på økt forståelse av, og samarbeid om hvordan landenes styrkeposisjoner bedre kan komplementere hverandre i verdikjeder og økosystemer på tvers av landegrenser og sektorer. Norden har felles verdigrunnlag og komplementære industrielle fortrinn som gir gode forutsetninger for å etablere sterke klynger og bærekraftige og trygge verdikjeder som understøtter nordisk merverdi. Nordisk samarbeide kan muliggjøre raskere omstilling, hvor felles utfordringer møtes med felles innsatser.

---

¹ Helsingren, M.B. et. al. (2022) Business Case for sharing of Nordic health data. EY, Vista Analyse AS og Rosaldo OY on behalf of Nordic innovation.

² op.cit. p. 14

³ European Commission. (2011) *The added value of the EU budget*. Commission Staff Working Paper. SEC (2011) 867 final. 2-4

Tversektorielt samarbeide

Næringssektorens samarbeidsprogram og dets mål har berøringsflater med flere politikkområder som ligger delvis utenfor sektorens ansvarsområde. Dette krystalliseres bl.a. i noen av de utfordringer som det nordiske næringsliv står ovenfor, men er også viktig iht. næringslivets vekstpotensialer. Herunder nevnes bl.a. adgang til kompetanse, anvendelse av ny teknologi og digitalisering, anvendelse og bruk av data, og helse- og velferdsløsninger. MR-Vækst/N vil målrettet oppsøke samarbeidsmuligheter med andre ministerråd hvor samarbeid på tvers kan bidra til Vision 2030 og samarbeidsprogrammets ambisjoner.

4. Mål og delmål

Ministerrådet for næring har vedtatt mål og delmål for arbeidet i perioden 2025 – 2030. De politiske prioriteringene setter rammen for aktiviteter på politikkområdet i det nordiske samarbeidet. Dette betyr at målene er grunnlaget for initiativer som iverksettes av sektoren.

Mål 1

Den grønne og digitale omstillingen skal akselereres

Delmål

1. Økt samarbeid om å styrke utvikling, produksjon, skalering og eksport av grønne løsninger
2. Mere fokus på å skape tilgang til finansiering for innovative og grønne løsninger

1.1 Samarbeid for å akselerere den grønne og digitale omstillingen kan innebære innsatser som har til formål å skape ny viten og gi input til de enkelte lands utvikling, forberedelse og evaluering av næringspolitiske tiltak og videreutvikling av nordiske styrkeposisjoner. Enn videre; formidling av gode eksempel og erfaringer, pilotprosjekter og analyser som kan bidra til bedre vilkår og økt konkurransedyktighet for nordisk næringsliv. Anvendelse av digitale løsninger, samarbeid om cybersikkerhet og andre digitaliserings relaterte problemstillinger kan adresseres i regi av MR-N og i samarbeide med andre ministerråd (for eksempel MR-Digital) hvor relevant.

1.2 Adgang til finansiering er et sentralt emne for nordisk næringsliv og ikke minst ift. utvikling av innovative og grønne løsninger. Her kan det være fokus på spesifikke vekstfaser, fra startup virksomheter til scale-ups, og enkelte sektorer. Nordisk samarbeide om tilgang til finansiering skal være baserte på identifiserte markedsfeil og vel definerte områder, hvor nordiske tiltak kan komplementere eksisterende nasjonale og internasjonale tiltak/virkemidler. Her kan der være fokus på å identifisere hinder for vekst og de enkelte sektorer, hvor nordisk samarbeid kan bidra til positiv utvikling. Der kan også være tale om mer målrettet nordisk samarbeid om utviklings- og innovasjonsfinansiering, f.eks. programmer/virkemidler i EU/EØS-regi.

Mål 2

Norden som ledende innenfor bærekraftige forretningsmodeller og sirkulær økonomi

Delmål

1. Økt omstillingsevne for bruk av nye teknologier og digitale løsninger på tvers av sektorer og økosystemer
2. Målrettet samarbeid om å utvikle motstandsdyktighet; (resiliente) verdi- og forsyningskjeder innenfor det grønne næringsliv
3. Målrettet samarbeid om bærekraftsrapportering og data

2.1 Samarbeid for å gjøre Norden ledende innenfor bærekraftige forretningsmodeller og sirkulær økonomi kan innebære tiltak for å forbedre virksomhetenes muligheter for å anvende ny teknologi og verktøy som understøtter bærekraftige forretningsmodeller.

Tiltak for sterkere nordiske nettverk for å fremme innovasjon og utvikling av innovative løsninger på prioriterte områder og styrkeposisjoner vil være en sentral del av samarbeidet. Potensialer for styrket nordisk samarbeide om anvendelse av forskjellige typer data og datadeling blir utforsket.

2.2 På de områder hvor næringspolitikk kan spille en rolle skal det nordiske næringslivets motstandsdyktighet styrkes med mer målrettet samarbeid om ressurser og kritiske råmaterialer. Her kan fokuset bl.a. være på sirkulære tiltak, ressurseffektivitet og utvikling av ny teknologi, herunder utvikling av produksjonsmetoder og gjenbruk av strategiske råvarer. Det nordiske næringspolitiske samarbeid om forsyningsikkerhet og kritiske råvarer skal som utgangspunkt komplementere nasjonale tiltak og samarbeid på EU-nivå.

2.3 Innsatser for å oppnå målet kan også rettes mot utvikling av felles verktøy og veiledning til å møte krav om bærekraftsrapportering, samt automatisering og datadeling som understøtter virksomhetenes verdiskapning og økt konkurransevne. Her kan det også være tale om tiltak som understøtter virksomhetenes forutsetninger til å kunne leve opp til nye grønne EU-krav og gjør det til en konkurransefordel å være en bærekraftig virksomhet.

Mål 3

Sterkere regionale og globale markedsmuligheter for nordiske virksomheter

Delmål

1. Målrettet nordisk dialog som styrker Nordens posisjon og stemme i verden, som grønn foregangsregion
2. Styrket samarbeid mellom nordiske klynger og innovasjons-økosystemer
3. Målrettet samarbeid om internasjonalisering av nordiske virksomheter og innovative løsninger som har globalt potensiale

3.1 Samarbeid om at styrke regionale og globale markedsmuligheter for nordiske virksomheter betyr at de nordiske lande sammen, hvor det vurderes relevant, skal sikre ensartede regelverk og standarder for å arbeide for avvikling av grensehindringer og skape gode vilkår for virksomheter for å kunne operere på tvers av grenser i Norden. Samarbeidet skal supplere landenes allerede eksisterende samarbeid, bl.a. med fokus på regelforenkling. Nordiske posisjoner som vedrører utforming av regelverk på EU-nivå og i internasjonalt fora kan også fremmes ved behov.

3.2 Norden har lenge vektlagt bærekraft og det kan gi nordisk næringsliv et viktig forsprang når det gjelder produksjon og eksport av innovative grønne løsninger. Virksomheter som er tidlig ute med utvikling av produkter og tjenester med lave utslipp vil kunne utnytte markedsmulighetene i en global lavutslippøkonomi. Den grønne omstilling er blitt en konkurranseparameter på samme måte som den grønne agenda er blitt en økonomisk agenda⁴.

3.3 Skal vi vedlikeholde og akselerere den regionale førerposisjon må Norden satse mer målrettet på økt forståelse av, og samarbeid om, hvordan landenes forskjellige styrkeposisjoner bedre kan komplementere hverandre i verdikjeder og økosystemer. Dette kan gi hurtigere skalering og økt eksport av nordiske løsninger innenfor grønn omstilling.

5. Samarbeidsprogrammets evaluering

Samarbeidsprogrammet gjelder i perioden 2025–2030, men perioden er inndelt i treårige arbeidsplaner i periodene 2025–2027 og 2028–2030.

Det vil gjennomføres en evaluering i midten av perioden. Basert på denne kan Ministerrådet for Næring velge å gjøre justeringer i samarbeidsprogrammet og få innspill til hvordan arbeidsplanen for den siste perioden bør utformes.

I tillegg vil det gjennomføres en løpende evaluering etter vurdering fra generalsekretæren og Ministerrådet for Næring.

---

⁴ Erhvervsministeriet. (2023) *Redegørelse om vækst og konkurrenceevne*. s. 35 og von der Layen. (2023) State of the Union Address. European Commission.

Nordisk samarbeidsprogram for Ministerrådet for kultur 2025 – 2030

Revidert 02.02.2024

UTKAST

Innhold

Revidert 02.02.2024	1
1. Forord	3
2. Innledning	3
3. Politiske prioriteringer	4
Et grønt Norden.....	5
Et konkurransedyktig Norden	5
Et sosialt bærekraftig Norden	6
4. Oppfølging og evaluering av samarbeidsprogrammet.....	7

1. Forord

Kultur- og medieaktører i Norden, representanter for sivilsamfunnet og forskersamfunnet samt Nordisk råd har gitt innspill til utfordringer og samarbeidsområder innenfor samarbeidsprogrammet. De nordiske kulturinstitusjonene og kultursektorens strategiske partnere som får finansiering av Nordisk ministerråd har også kommet med innspill underveis i prosessen.

2. Innledning

Samarbeidsprogrammet for kultur beskriver politiske mål og prioriteringer for 2025–2030.

Samarbeidsprogrammet er det styrende dokumentet for all aktivitet under ministerrådet for kultur. Programmet ble godkjent av Ministerrådet for kultur [dato] og gjelder frem til 31. desember 2030.

Samarbeidsprogrammet skal bidra til å realisere Nordisk ministerråds visjon om å gjøre Norden til verdens mest bærekraftige og integrerte region innen 2030. Hele Nordisk ministerråd arbeider for å nå visjonen gjennom de tre strategiske prioriteringsområdene.

Kunsten og kulturens frihet, de frie og uavhengige mediene og prinsippet om armlengdes avstand legger grunnlaget for frie ytringer, kunnskapsdeling, demokratisk deltakelse og dialog. Det er særlig viktig å hegne om disse prinsippene i en tid med store samfunnsutfordringer. Tilliten i befolkningene og samfunnets resiliens vil bli styrket gjennom videreføringen av det nordiske kultursamarbeidet. Samarbeidet bidrar til demokratiske og åpne samfunn og binder folk i Norden sammen. Det nordiske språkfellesskapet skaper tilhørighet og en fellesnordisk identitet. Ivaretagelse av kulturarv styrker kunnskapen om historie, og skaper fellesskap i samtiden.

Nordisk samhold og integrasjon skal bygges gjennom solid nordisk kultur- og mediepolitisk samarbeid. Siden Helsingforsavtalen ble undertegnet i 1962 har kultursamarbeidet vært et kjerneområde i Nordisk ministerråd. Helsingforsavtalen slår fast at det nordiske samarbeidet skal støtte og styrke kulturell utvikling og fremme utveksling innen litteratur, kunst, musikk, teater, film og øvrige kulturområder, og ivareta samarbeidsmuligheter innen radio og TV.¹ Med dette som utgangspunkt skal det nordiske kultursamarbeidet styrke og fremme utveksling mellom kultur- og medieaktører på tvers i Norden, stimulere til vekst i de kulturelle og kreative næringene og bidra til økt mobilitet og dialog.

Ministerrådets kulturinstitusjoner og kulturstøtteprogram er bærende strukturer i det nordiske kulturpolitiske samarbeidet og har en viktig rolle for Vår visjon 2030. Institusjonenes virksomhet og støtteprogrammene bidrar når langt ut i det nordiske, nordisk-baltiske og internasjonale kulturlivet.

Gode kulturopplevelser, der også kulturarv bevares og utvikles, bidrar til fellesskap, økt livskvalitet og trivsel og er derfor verdifulle for alle som bor i Norden, særlig for barn og unge. Kulturen skal være relevant og meningsfull for alle, gjennom økt fokus på mangfold, inkludering og deltakelse.

---

¹ Nordisk Ministerråd og Nordisk råd, 1996, *Helsingforsavtalen*, artikkel 13.

Det samiske kunst- og kulturfeltet opererer naturlig på tvers av landegrensene i Norden. Urfolks språk, kultur og kulturelle rettigheter skal ha en berettiget plass i det nordiske kultursamarbeidet.

Politikkutviklingen på kulturområdet skal være kunnskapsbasert og aktuell, og bygge på forskningsbaserte utredninger og statistikk.

[Ministerrådets policy for integrering av bærekraftig utvikling, likestilling og et barneretts- og ungdomsperspektiv](#) utgjør en viktig grunn for utviklingen av nordiske kultur- og mediepolitiske innsatser.

3. Politiske prioriteringer

Kunst og kultur har en umistelig egenverdi, og forutsetningene for kunst og kultur skal derfor styrkes og finnes nærværende for alle i våre samfunn. Siden det forrige kulturpolitiske samarbeidsprogrammet ble vedtatt i 2020, har det skjedd store forandringer både i Norden og globalt. Det nye nordiske samarbeidsprogrammet for Ministerrådet for kultur skal bidra til å møte felles utfordringer og skape synergier gjennom sektorovergrepene innsatser.

Norden har en verdensledende posisjon innen kulturelle og kreative næringer. Statusrapporten for Vår Visjon 2030 viser imidlertid at importen av kulturprodukter fra andre nordiske land minsker.² Det nordiske kultursamarbeidet vil møte denne utfordringen gjennom økt mobilitet og internasjonal profilering av nordisk kunst og kultur. Et konkurransedyktig, synlig og kreativt kultursamarbeid skal bidra til å styrke de nordiske kulturaktørenes arbeidsmuligheter i og utenfor Norden, bidra til utvikling og innovasjon og gi nordiske kunst- og kulturaktører bedre synlighet på internasjonale arenaer. Samarbeid med kunst- og kulturaktører i Nordens nærområder, blant annet i Baltikum, Arktis og Ukraina, skal bidra til kompetanseutveksling og nettverksbygging.

I en tid der kultur- og medieaktørenes vilkår og forutsetninger endres som følge av digital utvikling, tech-gigantenes innflytelse og kunstig intelligens (AI) skal Norden i fellesskap arbeide med utfordringene og mulighetene knyttet til digital utvikling. Dette er utfordringer som blant annet har blitt kommentert i anbefalingene fra den nordiske tenketanken for tech-gigantenes innflytelse på den demokratiske samtalen.³ Samarbeid på tech-området skal bidra til at Norden fremstår som en samlet tech-demokratisk region.

Det nordiske kultursamarbeidets utgangspunkt er at alle skal ha like muligheter til deltakelse. Forskning viser at deltakelse i kulturlivet har med kjønn, sosioøkonomi, utdanningsnivå og geografi å gjøre, også når det gjelder barn og unge.⁴ Et likestilt kunst- og kulturliv, uten diskriminering og som er tilgjengelig for alle, bidrar til sterkere integrering i Norden.

---

² Nordisk ministerråd, 2023, "[NORDEN – en bæredygtig og integrert region?](#)"

³ Nordisk ministerråd, 2023, "[En nordisk tilgang til den demokratiske debat i tech-gigantenes tidsalder: Anbefalinger fra Nordisk Tænk tank for Tech og Demokrati](#)"

⁴ Kulturanalys Norden, 2023, "[Delaktighet i kulturlivet i Norden](#)"

Forskning viser at kulturlivet i Norden ble sterkt preget av Covid-19-pandemien. Kunstnere og kulturaktørers vilkår for å skape, utøve og formidle kunst og kultur ble hardt prøvet.⁵ Blant annet viser studier at nyhetsmedienes inntekter ble redusert, samtidig som publikums nyhetsinteresse økte.⁶ Endringer i kultur- og medievaner kan også ses i sammenheng med en generell turbulens i samtiden. Et sterkt og livskraftig kultur- og mediesamarbeid skal derfor gjøre Norden bedre rustet under kriser og samfunnsendringer.

Nordisk ministerråd for kultur har vedtatt mål og delmål for perioden 2025–2030. De politiske prioriteringene styrer all aktivitet innenfor det kulturpolitiske området i det nordiske samarbeidet. Sektoren skal utvikle initiativer og aktiviteter i tråd med målene for samarbeidet.

Et grønt Norden

Mål 1: Kunst- og kulturaktører i Norden har gode forutsetninger for klimavennlig produksjon, formidling og distribusjon av kunst og kultur.

Kunsten, kulturen og kunnskapen om kulturarv gir perspektiver og hjelper oss å forstå og håndtere klimaendringer, tap av biodiversitet og forurensing i hav og på land. Kunst og kultur bidrar i omstillingen til mer bærekraftige livsstiler. Nordiske innsatser på kulturområdet skal bidra til å fjerne barrierer for grønn omstilling og legge til rette for erfaringsutveksling og nye modeller for en mer fremtidsrettet og klimanøytral produksjon, formidling og distribusjon av kunst og kultur.⁷ De kulturelle og kreative næringene spiller en viktig rolle i dette. Kultursamarbeidet skal ha søkelys på sårbar kulturarv i tråd med internasjonale konvensjoner.

Delmål 1.1: Kunst- og kulturaktører i Norden har økt kunnskap og kompetanse om hvordan kunsten og kulturlivet påvirker og påvirkes av klimaendringene.

Delmål 1.2: Kunsten og kulturens rolle i å kommunisere og gi nye perspektiver på klimaendringene og den grønne omstillingen er styrket og synliggjort.

Delmål 1.3: Samarbeide om grønn bevaring, bruk og formidling av kulturarv som er sårbar for klimaendringer er etablert.

Et konkurransedyktig Norden

Mål 2: Norden er en synlig, konkurransekraftig og kreativ region.

Et synlig og kreativt Norden gir bedre arbeidsmuligheter og levekår, sterkere nettverk og kompetanseutveksling for nordiske kunstnere og kulturaktører. Samarbeid med aktører i Arktis og Baltikum og mobilitet på tvers av grensene i regionen skal stå sentralt og bidra til å fremme

⁵ Kulturanalys Norden, 2023, [Kultursektoren etter covid-19-pandemin](#)

⁶ Nordicom, 2021, [Covid-19 och de nordiska nyhetsmedierna](#)

⁷ [Nordic Green Roadmap for Cultural Institutions](#) er et eksempel på et fellesnordisk initiativ for grønn omstilling av kultursektoren.

Norden som en foregangsregion for ytringsfrihet og fri kunst og kultur. De kulturelle og kreative næringene bidrar til konkurransekraft og verdiskaping. Det nordiske kultursamarbeidet skal støtte opp om innovasjon i utvikling av nye partnerskap, forretningsmodeller og plattformer for produksjon, formidling og markedsføring av kunst og kultur i og utenfor Norden.

Delmål 2.1: Kommunikasjon og formidling av kunst og kultur i og utenfor Norden er styrket.

Delmål 2.2: Mobilitet og utveksling mellom nordiske kunst- og kulturaktører og aktører i Arktis, Baltikum og Nordens nærområder har økt.

Delmål 2.3: Felles kultursatsninger utenfor Norden er iverksatt og bidrar til internasjonal profilering av nordiske kulturaktører og synliggjøring av Norden som en kreativ region.

Et sosialt bærekraftig Norden

Mål 3: Det kulturelle og språklige mangfoldet i Norden er styrket og bidrar til økt samhold, tillit og integrering i Norden.

Kultur- og språksamarbeid skaper fellesskap, forståelse og tillit mellom folk i Norden og bidrar til en sterkere integrering i regionen. Barn og unges kunnskap og tilgang til nordisk kultur, kulturarv og nordiske språk bidrar til samhörighet og trivsel, og gir muligheter for kreativ utvikling, ytringskultur og demokratisk deltakelse. Kultursamarbeidet skal understøtte kulturen som et allment samfunnsgode, og et sterkt og mangfoldig kulturliv som er inkluderende og tilgjengelig for alle. Det språkpolitiske samarbeidet skal videreføres og prioriteres, med vekt på bevaring av små språk i Norden, utvikling av språkteknologi og utvikling av barn og unges kultur- og språkforståelse. Den nordiske deklarasjonen om språkpolitikk skal følges opp i samarbeid med Ministerrådet for undervisning.

Delmål 3.1: Gode og forutsigbare rammer for kultursamarbeid i Norden er sikret.

Delmål 3.2: Deltakelse i kulturlivet i Norden som fremmer inkludering, mangfold og likestilling har økt.

Delmål 3.3: Barn og unges interesse for og bruk av kultur og språk i Norden er styrket.

Mål 4: Kultursektorens og medienes rolle i beredskap for kriser og i møte med digitalisering og ny teknologi er fremmet.

Tilgang til kultur og kulturarv styrker sivilsamfunnets utvikling, motstandskraft og gjenoppbygging under kriser og krig. Frie og uavhengige medier, ytringsfrihet og kunstnerisk frihet

gjør regionen bedre rustet i møte med kriser og trusler. I en tid preget av store samfunnsendringer og teknologisk utvikling skal nordiske innsatser bidra til bedre og mer effektive og målrettede løsninger i samarbeid med relevante sektorer.

Delmål 4.1: Nordisk samarbeid og erfaringsutveksling om beredskap i kultursektoren er etablert.

Delmål 4.2: Ytringsfrihet og kunstnerisk frihet i Norden er fremmet gjennom økt fokus på kultursektorens og mediernes frie og uavhengige rolle.

Delmål 4.3: Nordisk samarbeid om kultur- og mediepolitiske utfordringer som følge av ny teknologi, kunstig intelligens (AI) og tech-gigantenes påvirkning på den demokratiske samtalen, herunder påvirkning på barn og unges velferd og trivsel, er styrket.

4. Oppfølging og evaluering av samarbeidsprogrammet

Samarbeidsprogrammet gjelder for 2025–2030, men er inndelt i to treårige arbeidsplaner, 2025–2027 og 2028–2030.

Det vil bli gjennomført en evaluering etter den første treårsperioden. Basert på denne kan ministerrådet gjøre justeringer i samarbeidsprogrammene og få innspill til hvordan arbeidsplanen for den siste perioden bør utformes.

MALL FÖR MINISTERRÅDENS SAMARBETSPROGRAM

Nordiskt samarbetsprogram för Miljø og Klima 2025 – 2030

Innehåll

1. Förord.....	2
2. Inledning.....	2
3. Politiska prioriteringar.....	2
3.1 Mål och delmål.....	5
4. Samarbetsprogrammets utvärdering.....	9

1. Förord

Skrivs under av Nordiska ministerrådets generalsekreterare och Sveriges klimat- och miljöminister (ordförandeland 2024).

2. Inledning

Samarbetsprogrammet tar sin utgångspunkt i Nordiska ministerrådets uppdrag att bidra till realiseringen av visionen om att göra Norden till världens mest hållbara och integrerade region 2030. Samtliga sektorer i Nordiska ministerrådet arbetar för att nå visionen genom de tre strategiska prioriteringarna; Ett grönt-, Ett socialt hållbart och Ett konkurrenskraftigt Norden. Miljö- och klimatsektorns mål har i detta samarbetsprogram utformats så att merparten av våra mål också kan ge positiva effekter för den sociala hållbarheten och konkurrenskraften. Det är genom att bredda sektorernas fokus, som vi kan uppnå visionens alla tre delar.

Samarbetsprogrammet fokuserar på utmaningar och möjligheter som är kopplade till den av FN benämnda trippelkrisen – klimat, biologisk mångfald och föroreningar. De tre planetära kriserna påverkar varandra, är inbördes relaterade och behöver därför adresseras gemensamt utifrån ett systemperspektiv. Samarbetsprogrammet består av både områdesspecifika och tvärgående perspektiv och lösningar, med fokus på nordisk såväl som internationell nytta. Det bygger på de nordiska ländernas goda samarbete inom miljö- och klimatområdet och understryker vår ambition att fortsätta bidra positivt till internationella processer.

Samarbetsprogrammet är det styrande dokumentet för arbetet inom Ministerrådet för miljö- och klimat. Samarbetsprogrammet godkändes av Ministerrådet för miljö och klimat den (datum) 2024 och ska gälla fram till 31 december 2030 och har arbetats fram av de nordiska länderna och Nordiska ministerrådets sekretariat med deltagande och inspel från Nordiska rådet, civilsamhället och andra relevanta aktörer. *Texten kompletteras efter höringen om hur olika aktörer involverats.*

3. Politiska prioriteringar

Det nordiska miljö- och klimatsamarbetet

De nordiska länderna har under lång tid samarbetat inom miljö- och klimatpolitiken. Nordisk samverkan fortsätter att utvecklas och är inriktad på att stödja den gröna omställningen av våra samhällen. Insatserna ska vara strategiska och inriktade på sådant som ger ett nordiskt mervärde och nytta för länder, företag och medborgare. Nordisk nytta innebär att länderna i samverkan ofta åstadkommer ett bättre resultat än var och en för sig. Det kan gälla samverkan i det internationella arbetet eller att gemensamt ta sig an specifikt nordiska utmaningar, till exempel effekterna av klimatförändringar och att hitta sätt att arbeta för en mer långsiktigt hållbar konsumtion i Norden. Förutom samarbete på ministernivå, är miljö- och klimatsamarbetet aktivt mellan myndigheter, akademi, näringsliv och civilsamhälle. Nätverk med nordiska kollegor är en betydelsefull och självklar del för många och skapar konkreta resultat. Det är viktigt att samarbetet också fokuserar på hur klimat- och miljöutmaningar hanteras i de nordiska ytterområdena och småsamhällena. Inom sektorn finns även fristående samarbeten som Nordisk miljömärkning/Svanen, Nordiska miljöfinansieringsbolaget (NEFCO) samt Nordiska rådets miljöpris.

Utmaningar

Norden består av stora land- och havsområden, från de arktiska och subarktiska trakterna i norr till de tempererade områdena i söder. Det finns skogar, berg, vulkaner, slätter, jordbruksmark, öar, småsamhällen och städer. Havsområdena omfattar Östersjön i sydost, Nordsjön, Norska havet, Nordostatlantien och Grönlandshavet i väster och Norra ishavet i norr.

Ekosystemen på land och i hav utsätts för belastningar från mänskliga aktiviteter som påverkar miljötillståndet negativt. Övergödning, havsförsurning, miljögifter, avfall inklusive plast, överfiske samt invasiva främmande arter är allvarliga problem. Klimatförändringarna sker snabbare norr om polcirkeln än i resten av världen och bidrar ytterligare till den samlade belastningen av ekosystemen. Den genomsnittliga årstemperaturen i Arktis har ökat fyra gånger så mycket som på sydligare breddgrader de senaste decennierna med konsekvenser som bland annat stigande havstemperatur, förändrade havsströmmar, tinande permafrost och krympande istäcke.

De geopolitiska förutsättningarna har förändrats i och omkring Norden. Vi har ett förändrat säkerhetsläge, en allt mer polariserad omvärld och klimatförändringarna utmanar oss. Det blir därför än mer betydelsefullt att söka samarbete med andra länder, och att stärka vår beredskap ur flera perspektiv. Miljö- och klimatsektorn kan bland annat bidra till att skydda och utveckla motståndskraftiga samhällen ur miljö- och klimatperspektiv.

De nordiska länderna står sig relativt väl i relation till Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling¹, men har liksom många industrialiserade länder fortsatta utmaningar kopplade till klimat, förlust av biologisk mångfald, föroreningar och en alltför hög resursförbrukning. Utmaningarna består bland annat i att lyckas uppnå de ambitiösa målen om klimatneutralitet till perioden 2035-2050, genomföra det nya globala Kunming Montrealramverket för biologisk mångfald i konventionen om biologisk mångfald (CBD) och det nya ramverket för kemikalier samt att minska den höga resursförbrukningen. De nordiska ländernas ekologiska fotavtryck är bland världens högsta och behöver minska kraftigt. Både för att bidra till ett minskat tryck på jordens resurser, men även för att visa att det går att leva inom planetens gränser och samtidigt ha ett högt välbefinnande. De övergripande och största utmaningarna inom miljö- och klimatsektorn har således både en nordisk-regional och internationell dimension i förhållande till EU och det internationella samfundet.

De nordiska ländernas utmaningar, och därigenom också möjligheter, överensstämmer i stora delar med den av FN benämnda "Trippelkrisen", dvs utmaningarna kopplade till klimat, biologisk mångfald och föroreningar. I en nordisk kontext kopplar vi föroreningar bland annat till vår höga resursförbrukning. Det kan till exempel handla om vår konsumtion av produkter som innehåller plast, kritiska råvarumetaller och farliga kemikalier.

Möjligheter

Omvänt har de nordiska länderna också särskilda förutsättningar och möjligheter att bidra till att lösa de stora miljö- och klimatutmaningarna. Vi har en befolkning med hög utbildningsnivå och behovet av den gröna omställningen har en stark förankring, särskilt hos den yngre generationen. Vår fysiska omgivning, både natur- och kulturmiljö, bidrar till identitet och tillhörighet, livskvalitet och hälsa. Den är också grundläggande för flera av de viktigaste näringarna i de nordiska länderna. Natur- och kulturmiljön behöver värnas så att den även framöver ska vara livskraftig och bidra med positiva effekter även för social och ekonomisk hållbarhet.

Digitaliseringen ligger i framkant och våra samhällen präglas av en hög nivå av kommunikation. Det finns framstående universitet och kunskapsinstitutioner som bedriver forskning och skapar innovation.

---

¹ <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>

Utvecklingen av artificiell intelligens och annan banbrytande användning av digital teknik går allt snabbare. Vi har en tradition av kunskapsbaserad policyutveckling och erfarenhet av att gemensamt ta fram kunskapsunderlag som bidrar till internationella processer. Vi har även förhållandevis transparenta, korta och smidiga beslutsprocesser, gröna tankesmedjor samt inte minst ett antal internationella företag som är ledande i den gröna omställningen.

Fokus i samarbetsprogrammet

Utmaningarna inom klimat, biologisk mångfald och föroreningar, påverkar och är inbördes beroende av varandra. Samarbetsprogrammet riktar därför även fokus på synergier och tvärgående perspektiv när vi tar fram lösningar inom miljö- och klimatsektorn. Både mellan de tre områdena, men även i relation till andra sektorer inom Nordiska ministerrådets samarbete. För att kunna göra den nödvändiga omställningen behöver alla sektorer och olika delar av samhället fokusera gemensamt. Kopplingarna mellan den miljömässiga, sociala och ekonomiska hållbarheten behöver synliggöras än mer. Genom att vara föregångare och ha höga ambitioner kopplat till miljö och klimat, stärker vi vår konkurrenskraft och skapar nya gröna jobb.

Internationella och nationella styrmedel, som skatter, bidrag, miljölagstiftning och stöd till forskning och innovation, spelar en avgörande roll för att lösa komplexa samhällsutmaningar och nå uppsatta miljömål. Rätt utformade styrmedel påverkar individers och företags beteenden och skapar incitament för att rikta om aktiviteter mot mindre miljöpåverkan. Sådana förändringar kan medföra kostnader för vissa aktörer och det är viktigt att styrmedel också utformas för att fördela resurser i samhället och kompensera dem som drabbas hårdare av omställningen till en grönare ekonomi. Genom lösningar som är kostnadseffektiva, bidrar till ökad konkurrenskraft, är marknadsbaserade och samtidigt flexibla vad gäller metoder för att uppnå målen kan acceptansen för förändring öka. De nordiska länderna ska även fortsättningsvis dra nytta av samarbete och informationsutbyte kring frågor rörande policyimplementering och styrmedelsval.

En grundläggande utgångspunkt för samarbetsprogrammet är behovet av ett stärkt utbyte mellan politik och näringsliv, civilsamhälle och akademi. Det handlar också om att integrera lokala, nationella, regionala och globala aktörer och perspektiv. För att lösa de komplexa utmaningar vi står inför, behöver alla samhällsgrupper få möjlighet att påverka. Ursprungsbefolkningar, barn och ungas perspektiv och jämställdhet är viktiga för det nordiska miljö- och klimatsamarbetet. Därtill är det viktigt att beakta särdragen i de nordiska samhällena, exempelvis genom att samarbeta om resursförvaltning och erfarenhetsutbyte mellan nordiska småsamhällen. De nordiska småsamhällena har ofta särskilda förutsättningar och utmaningar jämfört med de övriga nordiska länderna. Detta behöver beaktas i det nordiska samarbetet och i arbetet med att genomföra målen.

Hur ett gott liv inom planetens gränser kan se ut behöver diskuteras, utvecklas och kommuniceras. Vad som definierar ett högt välbefinnande behöver och kommer sannolikt förändras. Miljö- och klimatsektorn behöver bli bättre på att kommunicera hur välbefinnande kan se ut i form av tillgång till livskraftig natur, rent hav, ren luft, ett samhälle fritt från skadliga kemikalier och föroreningar, tillit mellan människor och trygghet i relation till effekter av ett förändrat klimat.

Vidare ska samarbetet fortsatt utmärkas av hög ambition och ledarskap, inte minst i förhållande till EU och övriga internationella processer. Samtidigt behöver vi visa hur våra åtaganden på global nivå kan förverkligas regionalt och lokalt. Det ska finnas en stor nordisk nytta i förhållande till vad länderna själva och andra aktörer gör, och där nordiska nätverk och kompetenser redan finns eller kan byggas.

Ministerrådet för miljö och klimat har mot denna bakgrund beslutat om mål och delmål för arbetet i perioden 2025-2030. De politiska prioriteringarna har sin grund i den ovanstående analys samt utifrån en bedömning av hur största möjliga nordiska nytta kan uppnås, exempelvis genom samarbete regionalt, inom EU och globalt.

3.1 Mål och delmål

Miljö- och klimatsektorn har arbetat aktivt för att integrera de tre aspekterna av hållbarhet i detta samarbetsprogram. Våra övergripande mål och delmål är utformade för att bidra inte enbart till Ett grönt Norden, utan även till Ett konkurrenskraftigt och Ett Socialt hållbart Norden.

Mål 1: Norden är ledande i omställningen mot klimatneutralitet och klimatreiliens, och arbetar för ett ambitiöst genomförande av de långsiktiga målen i Parisavtalet.²

Norden är och ska fortsatt vara ledande i klimatomställningen. Alla aktörer i samhället ska bidra till och ha möjlighet att delta i omställningen och ingen ska lämnas vid sidan av. Norden ska visa att det går att leva inom planetens gränser och samtidigt ha ett högt välbefinnande. Vi är pådrivande för att utveckla och bättre ta tillvara synergier i arbetet med att minska klimatutsläpp, bevara biologisk mångfald och minska föroreningar. Vi uppmärksammar viktiga nordiska näringar och adresserar både utmaningar och möjligheter. Genom nordiskt samarbete ökar vi möjligheten att påverka och påskynda arbetet mot klimatneutralitet, klimatreiliens och ren luft inom EU och globalt samtidigt som vi tar tillvara goda erfarenheter från omvärlden. De nordiska länderna kan bidra med en stark vetenskaplig grund inom luft och klimat och har därför en unik möjlighet att påverka den globala utvecklingen.

Delmål 1: Vi är pådrivande i initiativ för en stärkt global ambition för luft och klimat, och stödjer utvecklingen av andra länders arbete på området.

Det nordiska samarbetet ska bidra med hög ambition till utveckling och genomförande av EU:s och FN:s miljö- och klimatarbete. Målet omfattar samarbete om ny kunskap, policyutveckling och genomförande av mål och bestämmelser. Nordiska länder har, i likhet med andra tidigt industrialiserade länder, ett ansvar att bidra till andra länders klimatarbete och att bidra till en rättvis omställning. Detta kan göras genom att ta fram lösningar som visar att det går att minska klimatutsläppen och samtidigt ha ett högt välbefinnande, samt att bistå med kunskap och kompetens i förhandlingar och andra sammanhang. Vi ska ta tillvara och kommunicera synergier mellan luft och klimat. Vi ska även respektera de olika förutsättningar som jordens befolkning har samt ta tillvara kunskap och lösningar från andra delar av världen.

Delmål 2: Vi främjar omställningen till fossilfria transporter genom aktivt samarbete på land, till sjöss och i luften.

---

² Grönlands parlament, Inatsisartut, beslutade den 14 november 2023 att Grönland ska ansluta sig till Parisavtalet (EM2023/60) och Grönland kommer att arbeta enligt den ram som Inatsisartut-beslutet ger. Grönlands anslutning ska ses i ljuset av UNFCC:s princip om ländernas gemensamma men differentierade ansvar och respektive möjligheter i ljuset av nationella förutsättningar.

Omställningen till helt fossilfria transporter kommer att kräva många åtgärder och ändrade beteenden. Vi behöver fortsätta utveckla teknik och underlätta för Nordens medborgare och företag att välja hållbara transportsätt. De nordiska länderna ska bland annat samarbeta på områdena luft- och sjöfart, tunga landbaserade godstransporter, infrastruktur för hållbara drivmedel samt med omställningen av fordonsflottan. De nordiska länderna ska dela information sinsemellan och arbeta tillsammans för att minska växthusgasutsläppen från global sjö- och luftfart. Målet är en grön och hållbar övergång av transportsektorn för att minska klimatutsläpp, luftföroreningar och buller.

Delmål 3: Vi förstärker samarbetet inom emissionstunga sektorer för att främja transformativa och hållbara lösningar som till exempel koldioxid-infångning, -användning och -lagring.

Det behövs en grön omställning av emissionstunga sektorer. Koldioxid- och metanutsläpp påverkar både klimat och luft. Utsläpp av ammoniak och kväve kan både skada människors hälsa och natur. Det nordiska samarbetet ska främja omställningen av en rad nyckelsektorer, såsom energi, industri, livsmedelsproduktion, jord- och skogsbruk, fiske, bygg och stadsutveckling. Norden står inför stora utmaningar men även möjligheter när vi behöver öka den fossilfria energiproduktionen kraftigt för att klara framtidens behov. Vi ska stödja ny teknik och utveckling av infrastruktur som gäller infångning, användning och lagring av koldioxid (CCUS). Lösningar som baseras på naturligt upptag ska också främjas. Avskiljning och lagring av biogen koldioxid (BECCS), är en väg att nå negativa koldioxidutsläpp. Även råvaruresurser i form av metaller och mineraler som behövs för den gröna omställningen behöver utvinnas, användas och återcirkuleras på ett ansvarsfullt sätt. Vi ska arbeta för att nordiska lösningar, nätverk, företag och kunskapsinstitutioner, får rätt förutsättningar för utveckling, som t.ex. ökad tydlighet i fråga om regelverk och rapportering

Delmål 4: Vi stärker vår klimatesiliens som en del av våra samhällens motståndskraft.

Ett förändrat klimat med stigande temperaturer får stora konsekvenser för våra samhällen och vår miljö. Det innebär ökad förekomst av extrema väderförhållanden som kan leda till översvämningar, torka och kraftiga stormar. Stigande temperaturer får konsekvenser som tinande permafrost, krympande istäcke och höjda havsnivåer. Därtill kommer våra samhällen sannolikt att påverkas av klimatförändringarnas effekter i andra delar av världen. Sådana gränsöverskridande effekter inkluderar till exempel migration och inverkan på handel och leveranskedjor, finansiella system och infrastruktur. Det nordiska samarbetet ska främja utvecklingen av politik och åtgärder för klimatanpassning i överensstämmelse med andra samhällsmål och med beaktande av samhällens totala motståndskraft (resiliens). Vi ska utveckla och sprida kunskap om metoder och arbetsmodeller som kan förbättra och effektivisera arbetet med olika aspekter av klimatanpassning, exempelvis gränsöverskridande klimatrisker och robusta uppföljningssystem. Därtill ska det nordiska miljö- och klimatsamarbetet synliggöra utmaningar och stödja lösningar där klimat, biologisk mångfald och föroreningar integreras. Det kan också handla om att ta fram kunskap och analysera hur vattenförsörjning och andra nödvändiga samhällstjänster ska utformas för att vara så robusta som möjligt. Samarbete mellan nationella, regionala och lokala nivåer är avgörande och ska stödjas.

Mål 2: Norden har vänt förlusten av biologisk mångfald genom att förstärka och utveckla samarbetet med aktörer inom näringsliv, civilsamhälle och akademi.

Nordens medborgare har stor tillgång till naturen och en unik relation till friluftsliv och kulturmiljö. För att värna den nordiska såväl som den globala biologiska mångfalden behöver vi öka intensiteten i arbetet och prioritera frågan högre. Alla aktörer, såsom länder, medborgare, ursprungsbefolkningar, akademi och företag, behöver samverka för att hitta och utveckla lösningar som vänder förlusten av biologisk mångfald.

Delmål 1: Vi bidrar till ett ambitiöst genomförande av det globala Kunming-Montreal avtalet, och stödjer utvecklingen av andra länders arbete bland annat genom att visa hur biologisk mångfald kan värnas i samspel med social och ekonomisk utveckling.

Genom nordiskt samarbete ökar vi möjligheten att påverka och påskynda arbetet för att vända förlusten av biologisk mångfald inom EU och globalt. Vi ska bland annat arbeta för att uppnå livskraftiga ekosystem, och kommunicera hur det kan göras i samspel med social och ekonomisk utveckling. Särskilt fokus ska ägnas åt skydd av ekosystem, restaurering av naturtyper och att bekämpa invasiva arter.

Delmål 2: Vi stärker insatserna för att Nordens havsområden ska skyddas, förvaltas och nyttjas miljömässigt, biologiskt och ekonomiskt hållbart .

Norden ska fortsätta att utveckla samarbetet kring havsmiljön. Viktiga frågor där nordiskt samarbete behövs är bland annat internationella förhandlingar och processer, bevarande och restaurering av marin natur i ett föränderligt havsklimat, utveckling av kunskap, miljö- och klimatövervakning, en hållbar blå ekonomi och ekosystembaserad planering och förvaltning. Övergödning, havsförurning, miljögifter, avfall inklusive plast, temperaturförändringar samt invasiva främmande arter är utmaningar där samarbete och informationsutbyte är en grundförutsättning för en positiv utveckling. Ett hållbart fiske är en förutsättning inte bara för att bibehålla ekosystemens mångfald, utan även framtida generationers möjlighet att nyttja fiskebeståndet som en inkomstkälla.

Delmål 3: Vi värnar och utvecklar den nordiska natur- och kulturmiljön genom hållbar markanvändning, ekosystembaserad fysisk planering och samverkan med näringsliv, civilsamhälle och akademi.

Betydelsen av biologisk mångfald blir allt tydligare i Norden och globalt, samtidigt som förlusten av den ökar. Natur, kulturmiljö och friluftsliv bidrar till social hållbarhet och livskvalitet. Vi behöver utveckla vårt sätt att planlägga, hur vi använder vår mark och vårt vatten samt hur vi förvaltar och utvecklar vår unika kulturmiljö. För att lyckas med detta ska vi utveckla samarbetet med näringsliv, finanssektorn, civilsamhälle, ursprungsbefolkningar, akademi samt nordiska kommuner och regioner.

Delmål 4: Vi främjar naturbaserade och andra innovativa lösningar för att möta utmaningar inom biologisk mångfald, klimat och föroreningar.

Världens utmaningar kopplade till klimat, biologisk mångfald och föroreningar påverkar varandra, är inbördes relaterade och behöver därför adresseras gemensamt. Det nordiska samarbetet har bidragit till ökad kunskap om och erfarenhet av möjligheterna som ligger i användningen av naturbaserade lösningar. Vi ska fortsatt stödja och främja naturbaserade och andra innovativa lösningar som tar sig an dessa utmaningar. Vi ska även ta tillvara kunskap och erfarenhet och omsätta den i praxis.

Mål 3: De nordiska länderna har minskat sitt ekologiska fotavtryck genom cirkulär ekonomi och bidrar till att farliga kemikalier och föroreningar reduceras globalt och lokalt.

De nordiska länderna lever ännu inte inom planetens gränser och behöver minska den negativa miljöpåverkan genom effektiv och cirkulär resursanvändning. Nordiska företag har generellt sett en hög konkurrenskraft i EU och globalt, bland annat mot bakgrund av att vi har höga miljökrav, aktiva företag och engagerade medborgare. Det är viktigt att Norden fortsatt arbetar för att främja näringslivets ambitioner kopplat till miljö och klimat. På så sätt främjar vi både konkurrenskraft, välfärd och miljö. Vi ska fortsätta samarbeta kring utvecklingen mot en cirkulär ekonomi genom att förebygga förekomsten av farliga ämnen, föreslå avfallsförebyggande åtgärder, påverka produktpolitik och vara delaktiga i utvecklingen av nya finansieringslösningar och cirkulära affärsmodeller. Frivilliga verktyg såsom miljömärkning är viktiga och kan vägleda konsumenter och företag som vill ligga i framkant. Norden har i miljömärket Svanen ett kraftfullt, välkänt och etablerat verktyg som kan bidra till att driva på omställningen.

Vi ska fortsätta samverka och bygga vidare på det som har gjorts hittills för att minska skadliga effekter av kemikalier och föroreningar på människa och miljö. I samverkan med medborgare och företag ska vi arbeta med beteendeförändringar, lagstiftning, övervakning, kunskapsbaserad fakta, innovation och kommunikation. Att bekämpa plastföroreningar i Norden, globalt och lokalt ska ha fortsatt prioritet i det nordiska samarbetet.

Delmål 1: Vi bidrar med hög ambitionsnivå i förhandlingar och genomför aktivt internationella avtal kopplade till exempelvis kemikalier, avfall, föroreningar och plast.

Det nordiska samarbetet ska vara en starkt pådrivande kraft i internationella processer. Vi ska fortsätta på den inslagna vägen exempelvis gällande det globala ramverket om kemikalier, marin nedskräpning och förhandlingar om det globala avtalet mot plastföroreningar. Samarbetet ska fortsatt bidra aktivt till utveckling och genomförande av EU-initiativ inom exempelvis produktlagstiftning och avfallsförebyggande. Vårt samarbete kopplat till föroreningar och resurseffektivitet ska synliggöras och användas för att bidra till genomförande av internationella avtal och processer.

Delmål 2: Vi främjar cirkulära lösningar som får företag att designa och producera resurseffektivt och medborgare att konsumera hållbart.

Cirkulär ekonomi bidrar till att begränsa användningen av naturresurser och har därmed en positiv inverkan på naturen. Omställningen till en cirkulär ekonomi innebär förändringar i design, produktion, val av produktionsmetoder och konsumtionsmönster. Det kräver också incitament som främjar affärsmodeller som bidrar till exempelvis lång livslängd, återanvändning och återvinning samt effektiv kommunikation och spridning av information. Ekonomiska och regulatoriska hinder behöver minskas så att cirkulära affärsmodeller kan konkurrera på samma villkor/nivå som traditionella linjära affärsmodeller.

Det nordiska samarbetet ska främja utvecklingen av innovativa lösningar och gränsöverskridande samarbete där en gemensam nordisk marknad kan möjliggöra utveckling av exempelvis återanvändning och återvinning, inte minst inom byggsektorn. Viktiga styrmedel är bland annat offentlig upphandling, miljömärkning, ekonomiska incitament, utbildning, ekodesign och producentansvar. Bygg- och rivningsavfall, plast, textil, kritiska råmaterial samt farligt avfall är särskilt prioriterade områden.

Delmål 3: Vi minskar riskerna för människa och miljö av kemiska ämnen och produkter genom att fasa ut farliga kemikalier, ta fram ny kunskap och informera viktiga målgrupper.

För att nå en cirkulär ekonomi krävs giftfria kretslopp. Norden har en lång tradition av framgångsrikt samarbete på kemikalieområdet. Det nordiska samarbetet ska därför fortsätta arbetet med att förebygga förekomsten av farliga ämnen i produkter och säkerställa att problematiska ämnen inte återfinns i den cirkulära ekonomin. Vi ska främja tillverkning av produkter och varor som är säkra och hållbara genom design. Vi ska fortsätta och utveckla samarbetet genom att bland annat fokusera på att minska användningen av farliga ämnen, samarbeta kring genomförande av EU-lagstiftning, tillsyn, riskbedömningar samt dela erfarenheter av metoder och data från screening och övervakning för exempelvis humanhälsa. Kemikaliefrågor reglerade i all relevant lagstiftning, som kemikalielagstiftning men även lagstiftning kopplad till luft- och vattenkvalitet, förekomst i livsmedel samt antibiotikaresistens ska också uppmärksammas i det nordiska arbetet

Delmål 4: Vi bidrar till att synliggöra hur nordiska medborgare kan leva ett ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbart liv inom planetens gränser.

Nordiska medborgare vill bidra till en hållbar utveckling. Samtidigt är de nordiska ländernas ekologiska fotavtryck bland världens högsta och behöver minska kraftigt. Miljö- och klimatsektorn ska lyfta fram och kommunicera värden såsom tillgång till livskraftig natur- och kulturmiljö, rent hav, ett samhälle fritt från skadliga kemikalier och föroreningar, och trygghet trots effekter av ett förändrat klimat. Vi ska samtidigt visa hur den enskilda medborgaren och företaget kan göra hållbara val med tanke på klimat och miljö.

4. Samarbetsprogrammets utvärdering

Samarbetsprogrammet gäller för perioden 2025–2030, men perioden är uppdelad i treåriga arbetsplaner för perioderna 2025–2027 och 2028–2030.

I mitten av perioden görs en utvärdering där ministerrådet kan välja att göra justeringar i samarbetsprogrammet samt få input på hur arbetsplanen för den sista perioden bör utformas.

Dessutom görs regelbundna utvärderingar på grundval av generalsekreterarens och ministerrådets bedömning

Texten uppdateras under våren i samarbete med andra sektorers program.

Nordiskt samarbetsprogram för regional utveckling och planering 2025 – 2030

1.	Förord.....	3
2.	Inledning.....	3
3.	Politiska prioriteringar.....	4
3.1	Grönt Norden.....	5
3.2	Konkurrenskraftigt Norden.....	6
3.3	Socialt Hållbart Norden.....	7
4.	Samarbetsprogrammets utvärdering.....	8

1. Förord

...

2. Inledning

Samarbetsprogrammet för regional utveckling och planering beskriver politiska prioriteringar och målsättningar för perioden 2025–2030.

Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering kommer i perioden fram till 2030 fokusera på att främja en grön omställning som skapar utveckling, möjligheter och lokal nytta för medborgare i Nordens olika regioner. Samtidigt avser regionalsektorn fokusera på att stärka de nordiska regionernas konkurrens- och motståndskraft och på att främja det gränsregionala samarbetet. Slutligen avser regionalsektorn fokusera på arbetet att främja goda och trygga levnadsvillkor i hela Norden, båda i vardag och krissituationer.

En betydande del av implementeringen av samarbetsprogrammet för regional utveckling och planering väntas genomföras genom stöd till gemensamma nordiska insatser och projekt (inom regionalsektorn och tvärsektoriellt med andra sektorer) samt genom kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte mellan relevanta nordiska aktörer.

[Nordiska rådet, civilsamhället och övriga relevanta aktörer har involverats i framtagandet av samarbetsprogrammet. Nordiska rådet har kommit med förslag till mål i samarbetsprogrammet och det har förts en dialog med Nordiska rådets utskott för tillväxt och utveckling. Därtill har NORA, de nordiska gränskommittéerna, Nordregio samt övriga nordiska aktörer fått möjlighet att kommentera på utkastet till samarbetsprogram.]

Samarbetsprogrammet är det styrande dokumentet för all verksamhet under ministerrådet för hållbar tillväxt (regional). Samarbetsprogrammet godkändes av ministerrådet för hållbar tillväxt (regional) den [datum] och gäller fram till den 31 december 2030.

Nordiskt mervärde är ett centralt kriterium för att bedöma relevans och effektivitet av det nordiska samarbetet. Nordiskt mervärde är det värde som tillkommer utöver värdet av insatser på nationell nivå. Nordiskt mervärde kan till exempel komma från insatser som skapar nordiskt samarbete och kontakter, minskar hinder och fragmentering, samlar nordiska resurser och kompetens, realiserar outnyttjad potential och skapar synergier. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering bör skapa tydligt mervärde för de nordiska länderna på nationell, regional och lokal nivå.

Samarbetsprogrammet utgår från det uppdrag Nordiska ministerrådet har att bidra till att förverkliga visionen om att till år 2030 göra Norden till världens mest hållbara och integrerade region. Nordiska ministerrådets samtliga ministerråd arbetar för uppnåendet av visionen genom de tre strategiska prioriteringarna.

3. Politiska prioriteringar

Målet med det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering är att bidra till kunskap och lösningar på viktiga gemensamma och tvärssektoriella samhällsutmaningar i de nordiska länderna. För att uppnå målet om en grön, konkurrenskraftig och socialt hållbar samhällsutveckling i Norden krävs lösningar som bygger på regionala styrkor och lokal anpassningsförmåga, som stärker tillit och samarbete mellan alla delar av Norden. Målet med det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering är att främja ett hållbart, regionalt utvecklingsarbete, där den ekonomiska, miljömässiga och sociala utvecklingen stärks, regionernas motståndskraft och robusthet ökas och den nordiska integrationen och sammanhållningen främjas över gränserna i Norden.

Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering syftar grundläggande till att göra det ännu mer attraktivt att leva, arbeta och driva företag i hela Norden. De utmaningar som påverkar de nordiska regioner och lokalsamhällena har blivit mer komplexa och gränsöverskridande, och kräver samordning över flera administrativa och funktionella gränser, med ett tydligt territoriellt perspektiv. Vikt behöver läggas vid samplanering av regionalekonomiska, sociala, klimat- och miljömässiga frågor avseende fysiska strukturer, som skapar förutsättningar för hållbar tillväxt, ökad konkurrenskraft och en effektiv omställning av det nordiska näringslivet.

Samtidigt ställer den nya geopolitiska situationen i Norden ökade krav på säkerhet, försörjning och beredskap i alla regioner av Norden. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska bidra till att främja Nordens förmåga att ta hand om olika störningar och kriser. Utveckling, närvaro och stabil tillgång till privata och offentliga tjänster både i vardag och i krissituationer, är av stor vikt för robusta samhällen.

Ett grönt Norden

Den gröna omställningen är avgörande för att nå de nordiska ländernas miljö- och klimatmål samt målet om ett grönt Norden. Men omställningen skapar både möjligheter och utmaningar, och de lokala förutsättningarna att för skapa utveckling och få del av de positiva effekterna av omställningen är olika för olika områden av Norden. Hastigheten i den gröna omställningen och behovet av en balanserad användning av arealer till olika ändamål som till exempel energiproduktion, näringsliv, bostäder och natur ställer ökade krav på översyn, prioriteringar och intresseavvägningar i ländernas fysiska planering och samhällsplanering.

Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering kan bidra till att de nordiska ländernas nationella klimat- och energiomställning i större grad sammanlänkas med hållbara regionala och lokala lösningar, så att den gröna omställningen kan främja lokal nytta och fördelar.

Ett konkurrenskraftigt Norden

Det är viktigt att det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering stödjer och stimulerar näringslivsfrämjande åtgärder så att regionerna kan tillvarata sin utvecklingspotential för smart och hållbar utveckling. Ett konkurrenskraftigt Norden förutsätter innovativa, konkurrenskraftiga och omställningsberedda regioner. Lokalt anpassade lösningar, med utgångspunkt i olika lokala och regionala förutsättningar och konkurrensfördelar är en viktig del av lösningen.

Det är en prioriterad utmaning för att säkra ett konkurrenskraftigt Norden med social balans att säkra attraktiva bostads-, arbets- och levnadsförhållanden i alla delar av Norden. Det förutsätter också goda ramvillkor för innovation, utveckling och sysselsättning, särskilt i landdistriktsområden i Norden, där det kan vara mer utmanande att skapa attraktiva arbetsplatser och att attrahera och fasthålla kvalificerad arbetskraft. Integration och sammanhängande lösningar i alla regioner i Norden är en särskilt prioriterad utmaning i förhållande till att främja ett konkurrenskraftigt Norden.

Ett socialt hållbart Norden

Den demografiska och socioekonomiska utvecklingen med växande regionala och inomregionala skillnader i befolkningsutveckling och -sammansättning, utbildnings- och inkomstnivå samt den tekniska utvecklingen har en central påverkan på den regionala utvecklingen. Både genom de samhällsutmaningar och möjligheter som utvecklingen innebär. Det kan t. ex. gälla minskande skatteunderlag, underlag för arbetsmarknadens kompetensförsörjning och tillgång till offentliga och privata tjänster. I gles- och landsbygder med långa avstånd och ett begränsat befolkningsunderlag är detta ofta en stor utmaning, särskilt i händelse av lokala eller regionala krissituationer. Samtidigt utmanas andra delar av Norden av stor och snabbt växande befolkning på en liten yta.

Samarbete och lärande mellan de nordiska länderna kan bidra till att främja ett socialt hållbart Norden genom att stödja framtagandet av gemensamt kunskapsunderlag och innovativa nordiska lösningar på dessa viktiga samhällsutmaningar för de olika territoriella delarna av Norden.

Det nordiska samarbetet om regional utveckling och planering kommer därför fram till 2030 fokusera på att:

- Den gröna omställningen ska skapa utveckling och möjligheter för medborgare i alla Nordens regioner, både i urbana och rurala områden
- De nordiska regionerna ska vara konkurrenskraftiga och integrerade
- Det ska vara goda och trygga levnadsvillkor i både urbana och rurala områden av Norden.

Nordiska ministerrådet för hållbar tillväxt (regional) har fattat beslut om mål och delmål för arbetet i perioden 2025–2030. De politiska prioriteringarna är styrande för all verksamheten på politikområdet i det nordiska samarbetet. Det innebär att man utgående från dessa mål ska bygga upp insatser vars aktiviteter, resultat och effekter skapar den önskade förändringen.

Lärande och ökad kunskap kan bidra till att öka möjligheterna att möta samhällsutmaningarna och ta vara på de möjligheter som följer av samhällsförändringarna. Lärande i form av bland annat analys, kunskapsdelning och erfarenhetsutbyte, uppföljning, utvärdering och forskning ska bidra till att nå målen för den regionala utvecklingspolitiken och planering.

3.1 Grönt Norden

Mål 1: Den gröna omställningen ska skapa utveckling och möjligheter i alla Nordens regioner, både i urbana och rurala områden.

God samhällsplanering är viktig för att skapa förutsättningar för en hållbar regional utveckling. Det är angeläget att samhällsplaneringen i de nordiska länderna främjar hållbara livsmiljöer med minskad klimatpåverkan, bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ett förändrat klimat. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska bidra till att främja en grön

omställning i Norden, som skapar utveckling, möjligheter och lokala fördelar i alla nordiska regioner, både i urbana och rurala områden.

- **Delmål 1: Det ska finnas bättre kunskapsunderlag om och processer för effektiv arealanvändning och -prioritering i de nordiska länderna**
Den gröna omställningen kräver prioritering av arealer till förnybar energiproduktion, naturskydd och nya näringsformer. Arealutmaningar går tvärs över kommun-, region och landsgränser och det behövs lösningar som utnyttjar den geografiska potentialen på ett optimalt sätt. Samtidigt finns det behov av att kunna se lokal arealanvändning som en del av en större vision och motverka arealkonflikter och lokalt motstånd. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska arbeta för bättre kunskap om effektiv arealanvändning och främja utveckling och testning av metoder och processer.
- **Delmål 2: Den gröna omställningen ska bidra till regional utveckling och skapa lokala möjligheter både i städer och landsbygd**
Landsbygdsområden i de nordiska länderna står inför flera sammanlänkade omställningar och relaterade utmaningar samtidigt: den gröna och digitala omställningen, demografiska förändringar, kompetensförsörjning och-utveckling, samt transport- eller infrastrukturhinder. Landsbygdsområden står också ofta med konkreta och praktiska utmaningar att få del av möjligheterna vid den gröna omställningen. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering avser arbeta för att främja rurala och avsides belägna områdens möjligheter att dra nytta av den gröna omställningen och tillvarata sin potential för smart och hållbar utveckling.

3.2 Konkurrenskraftigt Norden

Mål 2: De nordiska regionerna ska vara konkurrenskraftiga, resilienta och integrerade

Ett konkurrenskraftigt Norden förutsätter att företag i hela Norden har goda förutsättningar och därigenom kan bidra till tillväxt, utveckling och välbefinnande. Det kan dock vara stora skillnader i förutsättningar mellan tätbefolkade områden och landsbygdsområden. Digitalisering, tillgång till utbildning, näringslivsfrämjande insatser samt offentliga och privata services är avgörande för att attrahera nödvändig och kvalificerad arbetskraft och säkra attraktiva levnadsvillkor. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering vill arbeta för att stärka ramarna för regional och lokal konkurrenskraft, resiliens och integration på tvärs av de nordiska regionerna.

- **Delmål 1: Det ska vara goda ramvillkor för hållbar tillväxt, innovation och resiliens i alla Nordens regioner**
Innovation, entreprenörskap och företagande är centrala delar i ett grönt och konkurrenskraftigt Norden och i lösningarna av de stora samhällsutmaningar som påverkar Nordens olika regionala och lokala områden. Det nordiska samarbetet om regional utveckling och planering avser att utifrån ett territoriellt perspektiv bidra till att främja nordiska insatser och förmedling av best practice, för att skapa goda ramar och förutsättningar för hållbar ekonomisk verksamhet, innovation och resiliens i alla de nordiska regionerna.
- **Delmål 2: Det ska finnas goda förutsättningar för att attrahera och behålla kvalificerad arbetskraft tvärs över Nordens regioner**

Företag i Norden ska ha god tillgång till kvalificerad arbetskraft i alla delar av Norden. God kompetensförsörjning och kompetensutveckling möjliggör den arbetsmarknadsomställning som krävs för att nå en hållbar utveckling och ökad konkurrenskraft. Digitala lösningar inom utbildning och arbetsliv kan öka rekryteringsbasen även i gles- och landsbygder och underlätta utveckling, innovationsförmåga och diversifiering i näringsliv och offentlig sektor. Det nordiska samarbetet om regional utveckling och planering ska bidra till att hantera utmaningar kopplade till arbetskraft och kompetensförsörjning utifrån ett territoriellt perspektiv och regionernas olika förutsättningar.

- **Delmål 3: Det ska vara goda ramvillkor för gränsregionalt samarbete och funktionella regioner**

Det ska vara enkelt att leva, studera, arbeta, resa och driva företag i hela Norden och över de nordiska gränserna. De nordiska gränsregionerna utgör ett samverkansnav för att främja näringslivets konkurrenskraft, identifiera och avlägsna gränshinder, utveckla hållbara och klimatvänliga miljö- och energilösningar, hållbar markanvändning samt utveckling av infrastruktur och kommunikationer av relevans för gränsområdena. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering avser driva på ett hållbart territoriellt utvecklingsarbete, över nationsgränserna, i syfte att främja utvecklingen av ett sammanhållet integrerat, hållbart och konkurrenskraftigt Norden.

3.3 Socialt Hållbart Norden

Mål 3: Det ska vara goda och trygga levnadsvillkor i både urbana och rurala områden av Norden

Trygghet och goda livsvillkor i Nordens städer och tätorter och i gles- och landsbygder innebär tillgång till jobb, privata och offentliga tjänster samt säkerställande av en stabil försörjning och produktion, både i vardag och i krissituationer. Det är också en förutsättning för att kunna attrahera och fasthålla båda ungdomar och äldre i Nordens landsbygder. Det nordiska samarbetet om regionalpolitik och planering kan genom erfarenhetsutbyte, kunskapsutveckling och främjande av best practice bidra till att främja Nordens regioners förmåga att skapa utvecklande, hållbara och resilienta områden där människor vill bo och leva, samt bidra till innovativa lösningar i omställningen till en hållbar utveckling.

- **Delmål 1: Ökade sociala utmaningar i geografiskt avgränsade rurala och urbana områden ska motverkas**

Det är viktigt att förebygga och hantera bostadssegregation och socioekonomisk ojämlikhet, som utgör en utmaning för de nordiska länderna. Samtidigt kräver nyindustrialisering i mindre orter och på landsbygden ett tydligare helhetsgrepp på samhällsbygget och en koppling mellan lokala arbetsmarknader och bostadsförsörjning för att människor ska kunna pendla eller flytta till mindre orter och landsbygder för att arbeta. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering avser bland annat främja kunskap och lösningar som kan bidra till att skapa likartade förutsättningar för alla, oavsett bostadsort, identifiera utmaningar relaterade till byggande av och tillgång till kvalitetsbostäder i Nordens urbana och rurala områden, samt främja lösningar som kan säkerställa mer överkomliga, mångsidiga och tillgängliga alternativ för upplåtelse av bostäder på landsbygden och i glesbefolkade områden.

- **Delmål 2: Det ska vara god tillgång på offentliga och privata tjänster i både vardag och krissituationer i de nordiska regionerna**

God och stabil tillgång till såväl privata som offentliga tjänster är grundläggande för att det ska vara attraktivt att bo, verka och leva i alla delar av Norden, och en förutsättning för det lokala och regionala näringslivets konkurrenskraft. Detta gäller också i gles- och landsbygder med långa avstånd och ett begränsat befolkningsunderlag. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering avser bland annat främja ökad kunskap, samarbete och beredskap lokalt och mellan olika aktörer i de nordiska länderna för att skapa god tillgång till offentliga och privata tjänster i alla delar av Norden. Detta för att stärka områdets attraktivitet, sammanhållning, närhet och motståndskraft i Norden i både vardag och krissituationer.

4. Samarbetsprogrammets utvärdering

Samarbetsprogrammet gäller i perioden 2025–2030, men perioden delas upp med treåriga arbetsplaner i perioden 2025–2027 och 2028–2030.

Det genomförs en utvärdering i mitten av perioden, baserat på vilken ministerrådet kan välja att göra justeringar i samarbetsprogrammet samt får input till hur arbetsplanen för den sista perioden bör utformas.

Därutöver sker en löpande utvärdering efter bedömning av generalsekreteraren och ministerrådet.

Nordisk samarbejdsprogram for Arbejdsliv 2025 – 2030

Februar 2024 (version V)

UDKAST

Indholdsfortegnelse

1.	Forord.....	3
2.	Indledning.....	4
3.	Strategiske prioriteringer 2025-2030	5
4.	Samarbejdsprogrammets evaluering	7

UDKAST

1. Forord

De nordiske statsministre vedtog i 2019 en vision for det nordiske samarbejde om, at *Norden skal være verdens mest bæredygtige og integrerede region i 2030*. Visionen gennemføres via tre prioriterede fokusområder, der har til hensigt at sikre et grønt, konkurrencedygtigt og socialt bæredygtigt Norden. Arbejdslivet er en bærende kraft i de nordiske velfærdssamfund og har derfor en central betydning for denne visions virkeliggørelse.

Visionen gennemføres samtidig med, at der er en række udfordringer men også muligheder, som præger vores arbejdsmarkeder og er fælles for hele Norden:

- Den grønne omstilling stiller krav til de nordiske arbejdsmarkeder om at gennemgå en transition og foretage de rette investeringer for både en mere bæredygtig fremtid, men også for at Norden kan fortsætte som grønne foregangslande.
- Demografiens udvikling kræver et fortsat fokus på arbejdskraftsudbuddet, så vi sikrer god adgang til kvalificeret arbejdskraft og fortsat kan finansiere vores velfærdssamfund.
- Øget anvendelse af digitalisering, kunstig intelligens (AI) og ny teknologi tilbyder en række nye muligheder, men øger også behovet for omstilling, kompetenceudvikling og fokus på arbejdsmiljø. Det gælder den enkelte arbejdsgiver og arbejdstager, men også for de overenskomstbaserede rammer for arbejdslivet, som udgør fundamentet for den nordiske velfærdsmodel.

Norden har haft et fælles nordisk arbejdsmarked i mere end 70 år. Og selvom vi er forskellige lande, har vi et unikt fællesskab, som skal udnyttes til at finde de bedste og mest bæredygtige løsninger på vores fælles muligheder og udfordringer. Det er derfor, vi har organiseret os i Nordisk Ministerråd for Arbejdsliv (MR-A), hvor vi har til opgave at prioritere arbejdsindsatser der, hvor de kommer flest mulige nordiske borgere til gavn. Det gør vi ved at fokusere på arbejdsmarkedspolitik, arbejdsret og arbejdsmiljø både nationalt, regionalt og internationalt.

Formålet med dette samarbejdsprogram er at sætte den strategiske retning for alle indsatser og aktiviteter under MR-A i perioden 2025-2030. Det er vores vision, at vi herigennem kan styrke det nordiske samarbejde om at få flest muligt i job, der er kendetegnet ved et godt arbejdsmiljø, gode arbejdsvilkår samt ligestilling.

Det er sådan, vi styrker de Nordiske arbejdsmarkeders omstillingsparathed og konkurrenceevne og derigennem ruster Norden til at nå visionen om at være verdens mest bæredygtige og integrerede region i 2030.

[Den Svenske Arbejdsminister]
[Generalsekretær NMR]

2. Indledning

I samarbejdsprogrammet har vi prioriteret indsatserne til de områder, hvor landene gennem viden, erfaringsudveksling og samarbejde kan skabe nordisk nytte og sikre bedre forudsætninger for udvikling af Nordens arbejdsmarkeder.

Ambitionen er at skabe løsninger, der bidrager til de enkelte landes udvikling af politikker nationalt. Det er ligeledes ambitionen at koordinere fælles synspunkter og erklæringer på områder, hvor landene kan opnå mere i fællesskab end hver for sig.

For at sikre nordisk nytte og fremdrift i tråd med samarbejdsprogrammets vision behøves et tæt samarbejde på tværs af ministerråd og en løbende dialog med Nordisk Råd, civilsamfundet og ikke mindst arbejdsmarkedets parter.

Ligeledes er den særegne nordiske arbejdsmarkedsmodel et vigtigt redskab. Ikke bare når det gælder forhold som løn og arbejdstid, forandrede forhold på arbejdsmarkedet og uddannelse, men i særdeleshed også når det gælder at skabe gode forudsætninger for at nå Nordens vision 2030.

Samarbejdsprogrammet blev godkendt af MR-A den [dato] og gælder for perioden 2025-2030. Den mere konkrete udmøntning af samarbejdsprogrammet er nærmere beskrevet i en særskilt arbejdsplan.

3. Strategiske prioriteringer 2025-2030

En stor og kompetent arbejdsstyrke, omstillingsparate arbejdsmarkeder, gode arbejdsvilkår samt et godt og inkluderende arbejdsmiljø er afgørende for at skabe både et grønt, konkurrencedygtigt og socialt holdbart Norden. Disse prioriteter er gensidigt afhængige, og det ene går ikke at skabe uden det andet.

[Indsæt figur: Vores vision 2030]

Samtidig vil MR-A også i den kommende periode rette opmærksomheden mod bæredygtig udvikling, ligestilling og ungdomsperspektivet. MR-A vil tage højde for disse tværgående fokusområder i relevante indsatser og aktiviteter i samarbejde med de øvrige ministerråd.

MR-A har på den baggrund besluttet følgende overordnede mål og delmål for arbejdet i perioden 2025–2030, der skal bidrage til Nordens samlede vision om at være verdens mest bæredygtige og integrerede region i 2030:

3.1 En stor og kompetent arbejdsstyrke på omstillingsparate arbejdsmarkeder

---

Mål: "Sikre en rettidig og retfærdig omstilling af arbejdsstyrken, så vi får alle med og har personer med de rette kompetencer til at gennemføre den grønne og digitale transition"

Meget tyder på, at den grønne og digitale transition vil betyde færre jobs i visse sektorer samtidig med, at den fører til nye jobs i andre. Derfor er det centralt at lede dem, som er i risiko for at miste deres arbejde over i andre sektorer i vækst. I denne omstilling spiller aktiv arbejdsmarkedspolitik og investeringer i kompetenceudvikling, opkvalificering og efter- og videreuddannelse en vigtig rolle. Målets gennemførelse er ikke blot afgørende for, at den grønne og digitale transition lykkes, men er også essentielt for ikke at skabe øget ulighed.

For at nå målet om at sikre en rettidig og retfærdig omstilling af arbejdsstyrken vil MR-A i den kommende programperiode navnlig have fokus på at:

- *Styrke kundskabsgrundlaget for, hvordan de nordiske arbejdsmarkeder og behovet for kompetencer påvirkes af den grønne og digitale transition.*
- *Fremme grøn og digital omstilling på arbejdsmarkedet også uden for de store byer i Norden.*
- *Fremme livslang læring og mulighed for omstilling, herunder at skabe bedre mulighed og incitament for at vælge en erhvervsrettet karrierevej i tæt samarbejde med Ministerrådet for Uddannelse (MR-U).*

Mål: "Styrke arbejdskraftsudbuddet og lige muligheder for alle, så Norden bedre kan imødekomme arbejdsmarkedets behov og få bragt hele arbejdsstyrkens kompetencer i spil"

Norden består af forholdsvis veluddannede og ligestillede befolkninger, der arbejder inden for rammen af den nordiske arbejdsmarkedsmodel. Modellen sikrer tryghed, fleksibilitet og omstillingsparathed med høj beskæftigelse og produktivitet til følge. De nordiske lande er imidlertid udfordret af den demografiske udvikling med færre personer i den arbejdsdygtige alder og flere ældre med plejebehov. Dette sker parallelt med, at en alt for stor andel af arbejdsstyrken, hverken er i uddannelse eller arbejde. Samtidig er dele af det nordiske arbejdsmarked fortsat præget af strukturelle barrierer, der udfordrer mobiliseringen af hele arbejdsstyrkens kompetencer. Norden oplever desuden stigende international konkurrence om at tiltrække og fastholde kvalificeret arbejdskraft.

For at nå målet om et styrket arbejdskraftsudbud og lige muligheder for alle vil MR-A i den kommende programperiode navnlig have fokus på at:

- *Styrke kundskabsgrundlaget for at få flere i beskæftigelse med særligt fokus på grupper med svag tilknytning til arbejdsmarkedet, deriblandt seniorer, personer med funktionsnedsættelse, ikke-europæiske kvinder og unge, der hverken er i uddannelse eller i job.*
- *Styrke lige behandling og ligestilling i arbejdslivet, så Norden får mobiliseret hele arbejdsstyrkens kompetencer uanset køn, kønsidentitet eller -udtryk, etnisk tilhørsforhold, religion eller anden trosopfattelse, funktionshindring, seksuel orientering eller alder.*
- *Afdække barrierer og identificere potentielle indsatser for bedre at kunne tiltrække og fastholde kvalificeret arbejdskraft i Norden under ordnede forhold.*

3.2 Gode arbejdsvilkår og et godt og inkluderende arbejdsmiljø

Mål: "Styrke retfærdig konkurrence og øget arbejdsmobilitet gennem ordnede forhold og færre grænsehindringer i Norden"

Et centralt element for Nordens konkurrencekraft og omstillingsparathed er retfærdig konkurrence. Det kræver ordnede forhold på arbejdsmarkedet og fri mobilitet. Med det følger en stærk kontinuerlig indsats mod grænsehindringer, arbejdslivskriminalitet og social dumping. Udvikling og anvendelse af den unikke nordiske trepartsbaserede arbejdsmarkedsmodel er central i dette arbejde. Det samme er et tæt samarbejde om EU-sager, når det gælder forhold af interesse for Norden som helhed, og når det gælder at skabe forståelse og respekt for den nordiske arbejdsmarkedsmodel samt parternes autonomi og rolle.

For at nå målet om retfærdig konkurrence og øget arbejdsmobilitet vil MR-A i den kommende programperiode navnlig have fokus på at:

- *Styrke indsatsen mod grænseoverskridende arbejdslivskriminalitet og social dumping blandt andet gennem det nordisk-baltiske netværk om arbejdslivskriminalitet.*
- *Fremme arbejdsmobiliteten mellem de nordiske lande blandt andet ved at mindske grænsehindringer.*
- *Sikre balancen mellem arbejdstagerbeskyttelse og fleksibilitet i arbejdslivet blandt andet gennem samarbejde om EU-sager og med internationale aktører med respekt for arbejdsmarkedets parter særlige rolle.*

Mål: "Styrke et godt og sikkert arbejdsmiljø, der er tilpasset både de eksisterende og nye forudsætninger og krav, som arbejdslivet byder på"

Et velfungerende arbejdsliv kræver et godt arbejdsmiljø og er centralt for både den enkelte og for landene i Norden, da det skaber forudsætninger for økonomisk vækst og finansiering af vores velfærdssamfund. Der er imidlertid en række faktorer, der påvirker og ændrer det arbejdsliv, vi kender. Det gælder både måden, vi udfører vores arbejde på, men også skabelsen af nye former for arbejde. Samtidig er der et stærkt fokus på mental sundhed. Arbejdstagere og arbejdsgivere skal tilpasse sig de nye forudsætninger og krav. For at få succes skal omstillingsprocesserne være retfærdige, effektive og inkluderende.

For at nå målet om, at det nordiske arbejdsmarked også i fremtiden er kendetegnet ved et godt og sikkert arbejdsmiljø, vil MR-A i den kommende programperiode navnlig have fokus på at:

- *Fremme et godt arbejdsmiljø og mental sundhed i en tid med øget brug af hybride arbejdsmiljøer, platformsarbejde, fleksible kontrakter, nye ansættelsesformer og længere arbejdsliv.*
- *Styrke kundskabsgrundlaget for muligheder og udfordringer på de nordiske arbejdsmarkeder ved øget digitalisering, herunder brug af kunstig intelligens (*Artificial Intelligence*).*
- *Fremme effektive arbejdsmiljøstrategier og tilsynsmetoder, der forebygger arbejdsrelaterede sygdomme, skader, dødsfald og uacceptable arbejdsforhold.*

4. Samarbejdsprogrammets evaluering

Samarbejdsprogrammet gælder i perioden 2025–2030, men perioden deles op i treårige arbejdsplaner for perioderne 2025–2027 og 2028–2030. Der gennemføres en evaluering midt i perioden, som MR-A kan vælge at foretage tilpasninger i samarbejdsprogrammet ud fra, samt få input til hvordan arbejdsplanen for den sidste periode skal udformes. Derudover gennemføres løbende evalueringer ud fra MR-A's og Generalsekretærens vurdering.

Nordisk energipolitisk samarbejdsprogram 2025 – 2030

Høringsversion 28.2.2024

UDKAST

Innehåll

1.	Forord.....	3
2.	Indledning.....	4
3.	Energipolitiske prioriteringer.....	4
3.1	Mål og delmål.....	6
4.	Samarbejdsprogrammets evaluering.....	9

UDKAST

1. Forord

Udestår

UDKAST

2. Indledning

Samarbejdsprogrammet for Energi beskriver politiske prioriteringer og målsætninger for perioden 2025–2030. Det nordiske energipolitiske samarbejde især fokuserer på energiforsyningsikkerhed, elmarkedssamarbejde, forbedring af nordiske styrkepositioner for energiomstilling og innovation, samt internationalt samarbejde.

Nordisk Råd, civilsamfundet og øvrige relevante aktører har været involveret i udarbejdelsen af samarbejdsprogrammet. Især har Nordisk Råds udvalg for Vækst og Udvikling været inddraget i processen, og Udvalget for Holdbart Norden har givet input til indholdet. Desuden har energimarkedsaktører givet inspiration til samarbejdsprogrammet på Elmarkedsforum i 2023.

Samarbejdsprogrammet er det styrende dokument for alle aktiviteter under Ministerråd for Energi. Der udarbejdes to selvstændige arbejdsplaner for perioderne 2025–2027 og 2028–2030, som fungerer som bro mellem samarbejdsprogrammets politiske prioriteringer og målsætninger og den indsats, som sektoren agter at realisere.

Samarbejdsprogrammet blev godkendt af MR-E den [datum] og skal gælde frem til den 31. december 2030.

3. Energipolitiske prioriteringer

De nordiske lande har generelt en stabil og sikker energiforsyning, og er godt i gang med den bæredygtige omstilling af energisektoren. Det tætte nordiske energisamarbejde har bidraget til denne stærke position, men det er ikke tid til at hvile på laurbærene. De nordiske lande står fortsat overfor udfordringer på energiområdet, og det kræver en yderligere omstilling at leve op de høje ambitiøse klimamål og en høj forsyningsikkerhed. Samtidigt er der fokus på de nordiske virksomheders mulighed for at udvikle de nordiske styrkepositioner i en tid hvor alle verdens lande står overfor krav om energiomstilling.

Norden står stærkere, når vi står sammen. Det gælder udadtil, hvor den aktuelle geopolitiske situation på ny har understreget værdien for de nordiske lande af et stærkt regionalt sammenhold, og det gælder ikke mindst for de nordiske energisystemer, som i de fleste nordiske lande hænger tæt sammen. Det betyder, at tiltag i energipolitikken i ét land også har betydning for de øvrige lande. Derfor fører samarbejde om fælles initiativer til en energiomstilling, som er mere økonomisk og socialt bæredygtig, end hvis landene skulle opnå målene hver for sig.

Det nordiske energipolitiske samarbejde balancerer energipolitikens trilemma. Således arbejdes for at sikre en omstilling af energisystemet der tager hensyn til miljø og klima samtidig med, at de nordiske landes høje forsyningsikkerhed opretholdes og at energien skal være til at betale for både borgere og virksomheder.

Alle de nordiske lande er i fuld gang med en yderligere elektrificering af samfundet som led i den bæredygtige omstilling. Der skal planlægges, finansieres og gennemføres en markant udbygning af produktionskapacitet i de nationale energisystemer for fossilfri energi, inklusive fornybar, og af el-transmissionsnettet, som er nødvendig ved en markant øget elektrificering, samtidig med at det

sikres, at Norden i 2030 fortsat har verdens mest konkurrencedygtige, innovative og forbrugerorienterede elektricitetsmarked.

Den bæredygtige energi og dens anlægsarbejder og infrastruktur – for eksempel vindmøller - kan forenes yderligere med hensynet til naturen og biodiversiteten. Samtidigt må energiomstillingen tilrettelægges, så der sikres folkelig accept og velvilje til de store udbygninger af energianlæg, herunder blandt andet vindmøller og transmissionslinjer. Samtidigt vil en skærpet indsats som fremmer energibesparelser og -effektivisering samt fleksibilitet i forbruget bidrage til forsyningsikkerheden.

De nordiske lande og virksomheder har unikke kompetencer når det gælder energiteknologi og har en betydelig energiteknologiekspertise. Det nordiske samarbejde understøtter landenes arbejde med at opbygge nye energi-værdikæder i regionen. Den nordiske region har således gode muligheder for at blive et centrum, der kan tiltrække virksomheder, og hvorfra fossilfri energi, inklusiv fornybar, samt bæredygtig teknologi og varer eksporteres. Det kan ske gennem en fælles strategisk erhvervsopbygning, hvor Norden sammen opbygger morgendagens energiløsninger. Det skal også bidrage til at gøre regionen, vores virksomheder, uddannelsesinstitutioner og forskningsmiljøer så attraktive, at de nordiske lande ikke blot selv uddanner fagfolk og arbejdskraft, men også formår at tiltrække talent fra hele verden.

EU/EØS-anliggender og andre internationale energianliggender har stået på dagsordenen siden starten af det officielle nordiske energisamarbejde og har fortsat en høj prioritet. På mange af energiarenaerne kan nordisk samarbejde og koordinering føre til bedre gennemførelsevne for processer i EU og EØS. De nordiske lande har forskellig tilknytningsform til det europæiske samarbejde, men kan alligevel drage stor nytte af et samarbejde om fælles anliggender i forhold til EU- og EØS-dagsordenen. I de seneste 8-10 år har EU opskaleret drøftelserne på energiområdet. Det har skabt nye udfordringer og muligheder i det nordiske energisamarbejde.

Tværsæktorielt samarbejde

Hvor det er relevant, skal der arbejdes tværsæktorielt. Det kan for energisektoren for eksempel være relevant i forhold til Miljø- og Klimasektoren, som også arbejder med fossilfri energi, inklusiv fornybar, CCUS, hydrogen m.m., samt med næringssektoren, som beskæftiger sig med de konkurrencemæssige aspekter og med andre sektorer, som beskæftiger sig med energirelaterede problemstillinger.

Nordisk merværdi i det energipolitiske samarbejde

Nordisk merværdi er et centralt kriterium for at evaluere relevans og effektivitet af nordisk samarbejde. Nordisk merværdi er den værdi, der følger af den indsats, der kommer ud over den værdi, der ellers ville blive skabt på nationalt plan. Nordisk merværdi kan blandt andet bestå i tiltag, der skaber sammenhænge, mindsker barrierer og fragmentering, samler ressourcer og ekspertise, realiserer uudnyttede potentiale og skaber synergier.

Selv om der er forskelle imellem landene, og landene kan have fokus på forskellige dele af energisamarbejdet, har energipolitisk samarbejde i Norden samlet set en klar merværdi for alle de nordiske lande og supplerer arbejdet nationalt og på EU-niveau. For at øge merværdien af det nordiske samarbejde skal de nordiske lande fokusere på øget forståelse for, og samarbejde om, hvordan

landenes styrkepositioner bedre kan komplementere hinanden i værdikæder og økosystemer på tværs af grænser og sektorer.

De nordiske lande har et fælles værdigrundlag og komplementære energisystemer, der giver gode forudsætninger for at etablere stærke klynger og bæredygtige og sikre værdikæder, der understøtter nordisk merværdi. Nordisk samarbejde kan muliggøre hurtigere og mere effektiv omstilling, hvor løsningen af fælles udfordringer understøttes med fælles indsats.

3.1 Mål og delmål

Ministerrådet for Energi har besluttet nedenstående mål og delmål for arbejdet i perioden 2025–2030. De politiske prioriteringer er styrende for alle aktiviteter på politikområdet i det nordiske samarbejde.

Energisektorens fire mål og de underliggende delmål indgår alle under den grønne strategiske dimension, idet arbejdet vil bidrage til at Norden bliver verdens mest bæredygtige og integrerede region. Men målene indgår lige så meget under den konkurrencemæssige strategiske prioritet, idet arbejdet forbedrer såvel virksomhedernes energiomkostninger som mulighederne for at udvikle nye styrkepositioner. Endeligt kan peges på, at delmål 1.3. indgår i arbejdet med den sociale strategiske prioritering.

Mål 1: Høj energiforsyningsikkerhed til nordiske forbrugere og virksomheder

Sikker adgang til energi til overkommelige priser er afgørende for de nordiske lande, og samtidigt har landene en proaktiv klimapolitik og høje klimaambitioner. De nordiske lande har forskellige naturressourcer og har valgt forskellige veje til forsyningsikkerhed, men de forskellige energikilder supplerer hinanden godt og bidrager til en bedre forsyningsikkerhed i Norden.

De sidste års begivenheder i form af geopolitiske spændinger m.m. har udfordret systemerne i forhold til forsyningsikkerhed og energipriser. Nordisk samarbejde om forsyningsikkerheden kan bidrage til at robustgøre systemerne overfor fremtidige udfordringer.

- **Delmål 1.1.: Styrket samarbejde og erfaringsudveksling om rammevilkår for fornybar og fossilfri energi.**
En tilstrækkelig energiproduktion, og herunder især elproduktion, er en forudsætning for at opretholde nordens høje energiforsyningsikkerhed. I takt med at vore samfund elektrificeres og nye teknologier (for eksempel hydrogenproduktion) forøger el-efterspørgslen betragteligt, bliver der brug for en markant forøgelse af elproduktionskapaciteten. De nordiske lande står overfor mange af de samme udfordringer i forhold til at etablere rammevilkår, som kan sikre en tilstrækkelig kapacitet, og vil styrke samarbejdet om dette.
- **Delmål 1.2.: Samarbejde om at tilrettelægge energiomstillingen mere socialt, økonomisk og miljømæssigt acceptabelt.**
Den nødvendige omstilling på energiområdet berører mange mennesker og forudsætter, at omstillingen gennemføres på en måde som er acceptabel for de berørte. Vidensudveksling imellem de nordiske lande, udvikling af inklusive processer og øget viden og forståelse kan

bidrage til en succesfuld gennemførelse. Det gælder såvel i forhold til de fysiske anlæg som i forhold til fordelingen af omkostningerne for omstillingen.

Mål 2: Forbedre den nordiske styrkeposition for energiomstilling og innovation

Indenfor innovation og nye teknologier til energiomstilling har de nordiske lande tilsammen den kritiske forsknings- og innovationskapacitet, som skal til for at Norden kan være blandt de ledende i udviklingen af de nye teknologier.

- **Delmål 2.1.: Udvikle styrkeposition i hele værdikæden for nye teknologier. Herunder samarbejde om udvikling af hydrogen og andre nye energibærere (inkl. infrastruktur), CCUS og lagring af energi**
Ikke alt energiforbrug kan elektrificeres, og derfor er arbejdet med hydrogen, ammoniak, e-methanol, og andre e-fuels vigtigt. Styrket nordisk samarbejde om disse nye teknologier skal bidrage til en bæredygtig omstilling af de sektorer som er svære eller uhensigtsmæssige at elektrificere direkte, som for eksempel stål- og kemiindustrien og dele af den tunge transport, og det vil mindske importafhængigheden af fossil energi. Desuden skal samarbejdet bidrage til at forbedre det nordiske erhvervslivs/næringslivs muligheder for at være blandt de ledende i denne udvikling, og kunne bidrage til den globale omstilling. Særligt hydrogen er nu i fokus i det nordiske energisamarbejde, men på sigt kan samarbejdet i højere grad udvides til andre energibærere.
- **Delmål 2.2.: Mere målrettet samarbejde om forbedring af energieffektiviseringsindsatsen**
Effektiv anvendelse af energien har været med til at skabe de nordiske landes velfungerende energisystemer og reducerede drivhusgasudledninger. Energieffektivitet er også vigtig for næringslivets konkurrenceevne. Samarbejdet om energieffektivisering fokuserer på initiativer, der støtter landenes bestræbelser på at forbedre energieffektiviteten gennem teknologiske og adfærdsmæssige ændringer både for borgere og virksomheder. Dette inkluderer fælles indsats inden for områder som energimærkning og Ecodesign, samt cirkulær økonomi og udnyttelse af restvarme.

Mål 3: Udvikling af et endnu mere effektivt og innovativt nordisk elmarked

Et velfungerende elmarked er nøglen til en effektiv bæredygtig transformation. Omstillingen indebærer storstilet elektrificering af de nordiske samfund. Der forventes store ændringer både i elproduktionen med mere vind, sol, kernekraft og anden fossilfri produktion, og i elforbrug med øget forbrug hos slutkunder samt nye industrielle storforbrugere, som for eksempel produktion af hydrogen og e-fuels. For at møde denne udvikling er det nødvendigt at videreudvikle vores nordiske elmarked.

- **Delmål 3.1.: Elmarkedet skal understøtte øget elektrificering af samfundet**
Elmarkedet skal videreudvikles for yderligere at give incitament til investeringer i ny elproduktion med den rette placering, og samtidig sikre at nyt forbrug bruger elektriciteten på en effektiv måde. Elmarkedet skal støtte en bedre balance imellem voksende produktion og voksende forbrug.

- **Delmål 3.2.: Fleksibel forbruger- og producentdeltagelse**
Siden en stor del af den øgede elproduktion kommer til at være vind- og vejrafhængig, er det afgørende, at både forbrugere og producenter har incitament og en mulighed til at reagere på den volatile elproduktion. Flexibelt forbrug samt en udbygget fossilfri planerbar elproduktion reducerer omkostningerne til den grønne omstilling og bidrager til øget forsyningssikkerhed.
- **Delmål 3.3.: Øget fokus på udrulning af infrastruktur for elektricitet.**
Periodevise forskelle i energipriser imellem forskellige dele af Norden har demonstreret svagheder i overførselskapacitet især imellem nord og syd. Med den øgede elektrificering og højere andel af flukturerende fornybare energikilder vil der blive endnu større behov for nordisk samarbejde om styrket infrastruktur for at sikre, at ressourcerne udnyttes så effektivt som muligt, og at omkostningerne for elforbrugere holdes nede.

Mål 4: Styrket Norden i internationalt energisamarbejde

Et hovedmål for det nordiske energisamarbejde 2025-2030 er at styrke Norden i det internationale samarbejde. Internationalt kan det være en fordel for Norden at agere i fællesskab i de tilfælde, hvor der er fælles interesser. Det er en ambition at udnytte styrken i det nordiske samarbejde aktivt i både formelle og uformelle fora. Det gælder specielt i EU/EØS, men også i andre fora, hvor de nordiske lande deltager.

Der vil stadig være fokus på arbejdet med at støtte nordiske globale energiløsninger. Et tæt nordisk samarbejde vil ikke bare sikre fremtidige værtskabsfunktioner for topmøder og konferencer, men også Nordens rolle som en vigtig global aktør i den grønne omstilling.

- **Delmål 4.1.: Måltrettet at drøfte europæiske spørgsmål for at afsøge muligheder for samarbejde.**
Realiseringen af den regionale nordiske energivision frem mod 2030 påvirkes af en række europæiske initiativer. Dette gør et styrket nordisk regionalt samarbejde mellem politiske myndigheder, markedsaktører, forskningsmiljøer og civilsamfundet endnu mere relevant.

De nordiske lande vil i samarbejdsperioden 2025-2030 især følge revisionen af energireguleringerne og arbejdet med nye mål i 2030 under European Green Deal (EGD) og «fit for 55». Under EGD vil de nordiske lande kunne etablere og tilpasse det eksisterende regionale samarbejde indenfor temaer som fornybar energi (herunder offshore-vind), energieffektivisering (herunder "energy efficiency first"), eco-design (herunder Nordsyn-samarbejdet), EED-direktivet, energieffektivisering af bygge- og renoveringsstrategier, hydrogensamarbejde, samarbejde om smart systemintegration, nationale energi- og klimaplaner (NECP'er) samt videreudvikling af elmarked og infrastruktur. Forskning, udvikling og innovation vil understøtte køreplanerne horisontalt på vigtige områder såsom hydrogen, CCUS og offshore-vind.

- **Delmål 4.2.: Samarbejde om implementering af EU/EØS-regelværket**

Det bliver centralt for de nordiske lande at vurdere samordningsgevinster ved implementering af retsakter i samarbejdsprogrammet 2025-2030. En række energiretsakter fra EU/EØS vil være under implementering i denne periode.

- **Delmål 4.3.: Samarbejde om arbejdet i andre internationale organisationer**
I Vores Vision 2030 er det en ambition at udnytte styrken i det nordiske samarbejde aktivt i både formelle og uformelle internationale fora. Det gælder specielt i EU/EØS, men også i andre fora, hvor de nordiske lande deltager, for eksempel BEMIP og i fora, hvor eksempelvis systemoperatører og uafhængige tilsynsmyndigheder deltager i forskellige former for regionalt samarbejde, og på europæisk niveau gennem de europæiske systemoperatører (ENTSO-E) og samarbejdet mellem de nationale europæiske regulatorer i ACER. De nordiske lande deltager også i andet, mere globalt energipolitisk samarbejde, som Det Internationale Energiagentur (IEA) og International Renewable Energy Agency (IRENA).

4. Samarbejdsprogrammets evaluering

Samarbejdsprogrammet gælder i perioden 2025–2030, men perioden deles op i treårige perioder med selvstændige arbejdsplaner for perioderne 2025–2027 og 2028–2030.

Der gennemføres en evaluering midt i perioden. Ministerrådet kan vælge at foretage tilpasninger i samarbejdsprogrammet ud fra evalueringen, samt få input til hvordan arbejdsplanen for den sidste periode skal udformes.

Nordisk samarbejdsprogram for ministerrådet for økonomi- og finanspolitik 2025 – 2030

Indhold

1.	Forord	3
2.	Indledning	3
3.	Politiske prioriteringer	3
3.1	Grønt Norden.....	4
3.2	Konkurrencedygtigt Norden	5
4.	Samarbejdsprogrammets evaluering	6

1. Forord

...

2. Indledning

Samarbejdsprogrammet for ministerrådet for økonomi- og finanspolitik beskriver politiske prioriteringer og målsætninger for perioden 2025–2030.

I perioden 2025-30 vil det nordiske økonomi- og finanspolitiske samarbejde fokusere på fremme af politikker og løsninger, der understøtter en omkostningseffektiv og socialt retfærdig grøn omstilling i Norden. Fokus vil også være på samarbejde og fremme af politikker, der styrker de nordiske økonomiers konkurrencedygtighed og modstandskraft, styrker det langsigtede vækstpotentiale samt styrker mobilitet og integration på tværs af de nordiske grænser.

Nordisk Råd, civilsamfundet og øvrige relevante aktører har været involveret i udarbejdelsen af samarbejdsprogrammet. Ministerrådet har modtaget indspil til indholdet af samarbejdsprogrammet fra Nordisk Råds udvalg for Vækst og Udvikling.

Samarbejdsprogrammet er det styrende dokument for alle aktiviteter under Ministerråd for økonomi- og finanspolitik. Samarbejdsprogrammet blev godkendt af MR-Finans den [dato] og skal gælde frem til den 31. december 2030.

Samarbejdsprogrammet tager udgangspunkt i Nordisk Ministerråds mission om at bidrage til realiseringen af visionen om at gøre Norden til verdens mest bæredygtige og integrerede region i 2030. Samtlige ministerråd i Nordisk Ministerråd arbejder for at nå visionen gennem de tre strategiske prioriteringer.

3. Politiske prioriteringer

De nordiske landes udfordringer på det økonomiske og finanspolitiske område er tæt knyttet til de strukturelle økonomiske forandringer, som de nordiske lande står over for i de kommende år. Som små og eksportorienterede økonomier påvirkes de nordiske lande i høj grad af den internationale økonomiske og finansielle udvikling, ikke mindst i EU-landene.

De nordiske lande har sat ambitiøse klimamål. Opnåelse af målene vil forudsætte en accelereret grøn omstilling på tværs af de nordiske økonomier og samfund. Det er en prioriteret udfordring at sikre stabile økonomisk-politiske rammer i Norden og internationalt, som effektivt og i overensstemmelse med holdbare offentlige finanser, kan tilskynde en omkostningseffektiv grøn omstilling. Det forudsætter omstillingsparate økonomier og arbejdsmarkeder, og at den økonomiske politik med finanspolitikken som centralt redskab tilskynder klimavenlig adfærd og fremme af grønne løsninger, og bidrager til at sikre en effektiv allokering af privat kapital og investeringer. Samtidig er det en vigtig udfordring at sikre, at den grønne omstilling gennemføres på en måde, der understøtter social samhørighed, minimerer økonomisk ulighed og skaber muligheder for alle borgere i Norden.

De nordiske lande står over for større strukturelle ændringer over de kommende år, som vil skabe både nye muligheder og udfordringer. Demografiske ændringer i form af aldrende befolkninger og et præferenceskifte mod at arbejde mindre er resultater af øget velstand i de nordiske lande som lægger øget pres på de offentlige finanser i de nordiske lande og nødvendiggør reformer og tiltag, der fremmer øget erhvervsdeltagelse og beskæftigelse, og som styrker Norden som en tæt integreret region. Desuden foregår der en hastig udvikling inden for nye teknologier, herunder kunstig intelligens, som både skaber nye muligheder og trusler. Nordisk samarbejde på det økonomiske og finanspolitiske område kan bidrage til at fremme fælles løsninger og politikker, som styrker de nordiske landes modstandskraft og holdbart styrker det langsigtede vækstpotentiale i Norden.

Samtidig udgør en forværret geopolitisk virkelighed og øget strategisk rivalisering mellem lande og regioner i verden en særlig risiko for de nordiske lande som små, innovative og eksporterende lande, som er afhængige af stabile internationale økonomiske og finansielle forhold samt åbne internationale markeder for samhandel og investeringer. Øget anvendelse af statsstøtte i lande uden for Norden vil svække den internationale konkurrence, udfordre innovationsdygtige nordiske virksomheder og potentielt indebære pres for øget anvendelse af offentlige midler til tilsvarende tiltag i de nordiske lande. Styrket samarbejde og fælles tilgang og forståelse mellem de nordiske lande er vigtigt for at kunne håndtere de fælles udfordringer på det økonomiske og finansielle område og for at styrke Nordens stemme udadtil.

Det nordiske økonomiske og finanspolitiske samarbejde i MR-Finans er den primære ramme for erfaringsudveksling, koordination og fremme af fællesnordisk vidensgrundlag, som kan styrke de nordiske landes forudsætninger for at sikre økonomisk udvikling og velstand, fremme nordisk konkurrenceevne og sikre en inklusiv grøn og digital omstilling af de nordiske samfund. Samarbejde om håndtering af fælles økonomisk-politiske udfordringer og støtte til konkrete projekter, der skaber fælles nordisk nytte og konkrete forslag til en styrket indretning af den økonomiske politik i de nordiske lande, vil være i fokus for vores samarbejde i perioden 2025-2030.

Ministerråd for økonomi- og finanspolitik har besluttet mål og delmål for arbejdet i perioden 2025–2030. De politiske prioriteringer er styrende for alle aktiviteter på politikområdet i det nordiske samarbejde. Det indebærer, at man med udgangspunkt i disse mål skal udvikle indsatser, hvor aktiviteter, resultater og effekter skaber de ønskede forandringer.

3.1 Grønt Norden

Mål 1: Den grønne omstilling i Norden skal gennemføres omkostningseffektivt og socialt retfærdig

For at nå klimamålene skal den grønne omstilling af de nordiske økonomier og samfund accelereres. Det er vigtigt, at omstillingen gennemføres på så økonomisk efficient en måde som muligt, hvor økonomisk-politiske rammer bidrager til at fremme effektiv ressourceallokering, sunde og stabile økonomiske rammebetingelser for grønne investeringer, næringer og arbejdspladser, og hvor emissionsreducerende tiltag er omkostningseffektive og fremmer en socialt retfærdig grøn omstilling. MR-Finans vil fremme nordisk erfaringsudveksling, viden og løsninger, der understøtter dette, og fremme nordiske erfaringer og løsninger internationalt.

- **Delmål 1: Fremme viden om og effektiv anvendelse af økonomisk-politiske styremidler til at understøtte en grøn omstilling**

MR-Finans vil støtte og fremme vidensbaserede løsninger og nordisk samarbejde om effektiv anvendelse og implementering af økonomisk-politiske styremidler til at understøtte og accelerere den grønne omstilling i de nordiske lande.

- **Delmål 2: Understøtte integration af klima i makroøkonomiske politikker og modeller i Norden og internationalt for at opnå en omkostningseffektiv grøn omstilling**
De nordiske lande er langt fremme i inddragelse af klima i nationale makroøkonomiske modeller. MR-Finans vil bidrage til at fremme praktisk nordisk samarbejde og vidensdeling, og understøtte Nordens internationale rolle og førerposition på området.
- **Delmål 3: Samarbejde om fremme af økonomiske politikker i de nordiske lande, der sikrer en inkluderende grøn omstilling og økonomisk udvikling**
Den grønne omstilling af de nordiske økonomier skal gennemføres på en socialt retfærdig måde. MR-Finans vil fremme nordisk erfaringsudveksling og politikudvikling, der kan understøtte en inkluderende økonomisk udvikling i de nordiske lande i lyset af den grønne og digitale omstilling.

3.2 Konkurrencedygtigt Norden

Mål 2: Styrke de nordiske økonomiers konkurrenceevne, modstandsdygtighed og integration

De nordiske økonomier er grundlæggende godt rustet til at imødegå større strukturelle skift og tiltagende global konkurrence. De nordiske lande skal bygge videre på dette og samarbejde om styrkede rammer, politikker og løsninger, der kan bidrage til at styrke Nordens langsigtede vækstpotentiale, økonomiske modstandskraft og konkurrenceevne, ikke mindst i lyset af nye geopolitiske realiteter og den teknologiske udvikling. MR-Finans vil bidrage til at fremme nordisk erfaringsudveksling og vidensbaseret politikudvikling på det økonomiske og finanspolitiske område, som kan bidrage til at fremme disse målsætninger.

- **Delmål 1: Samarbejde om fremme af omkostningseffektive nationale politikker og tiltag til styrkelse af langsigtet vækstpotentiale i Norden**
Samarbejde og støtte til vidensbaseret politikudvikling i de nordiske lande skal bidrage til at fremme øget produktivitet, beskæftigelse og langsigtet vækstpotentiale i de nordiske lande. Med aldrende befolkninger i de nordiske lande er det særlig vigtigt at reducere antallet af personer i den arbejdsdygtige alder, som står udenfor arbejdsmarkedet.
- **Delmål 2: Styrke fælles tilgang til håndtering af aktuelle økonomisk-politiske udfordringer i de nordiske lande og internationalt**
De nordiske lande skal navigere i et stadigt mere komplekst og udfordrende internationalt økonomisk-politisk miljø. Styrket koordination og fælles tilgang til håndtering af aktuelle økonomisk-politiske udfordringer og gennemførelse af relevant EU/EØS-lovgivning kan bidrage til at styrke Nordens konkurrenceevne og modstandsdygtighed og fremme Nordens stemme og tyngde internationalt.
- **Delmål 3: Forebygge og reducere grænsehindringer, der hæmmer nordisk arbejdskraftsmobilitet og økonomisk integration**

Hvis Norden skal opnå visionen om at være verdens mest integrerede region i 2030, skal grænsehindringer, der stammer fra nationale økonomiske politikker og administrative regler, forebygges og reduceres. MR-Finans vil arbejde for at fremme fælles løsninger til håndtering af grænsehindringer, der hæmmer den nordiske arbejdskraftsmobilitet og økonomiske integration i Norden.

4. Samarbejdsprogrammets evaluering

Samarbejdsprogrammet gælder i perioden 2025–2030, men perioden deles op i treårige arbejdsplaner for perioderne 2025–2027 og 2028–2030.

Der gennemføres en evaluering midt i perioden, som ministerrådet kan vælge at foretage tilpasninger i samarbejdsprogrammet ud fra, samt få input til hvordan arbejdsplanen for den sidste periode skal udformes.

Derudover gennemføres løbende evalueringer ud fra Generalsekretærens og ministerrådets vurdering.

Udkast til

Nordisk samarbejdsprogram for ligestilling og LGBTI 2025-2030

Forord

[Forordet underskrives af formandskabet i 2024 og af generalsekretæren]

Indledning

Norden er kommet langt i arbejdet for ligestilling mellem kønnene og lige rettigheder for LGBTI-personer gennem både lovgivning og politiske indsatser. Samtidig har regionen stadig lang vej igen, inden alle medborgere uanset køn har samme indflydelse og mulighed for at forme sine liv og bidrage til samfundets udvikling på lige fod. På samme måde er det fortsat udfordringer, førend LGBTI-personer i Norden har samme rettigheder og muligheder som den øvrige befolkning.

De nordiske statsministre vedtog i 2019 en fælles vision¹ om, at Norden frem mod 2030 skal blive verdens mest bæredygtige og integrerede region. Arbejdet i Nordisk Ministerråd skal derfor bidrage til indfrielsen af visionen gennem indsatser, der bidrager til de tre strategiske prioriteringer: et grønt Norden, et konkurrencedygtigt Norden og et socialt bæredygtigt Norden.

Også det nordiske samarbejde på ligestillings- og LGBTI-området skal i perioden 2025-2030 bidrage til at gøre Norden mere grønt, konkurrencedygtigt og socialt bæredygtigt. Ligestilling mellem kønnene og lige rettigheder for LGBTI-personer er i tillæg til at være centrale nordiske værdier også forudsætninger for, at målene kan nås.

Den grønne omstilling vil kræve store forandringer af de nordiske samfund. Hvis disse forandringer skal blive meningsfulde, effektive og komme alle Nordens medborgere til gode, skal de være baseret på ligestilling og lige rettigheder.

Hvis Norden skal forblive konkurrencedygtigt, skal alle Nordens medborgere have mulighed for at bidrage til de nordiske samfund. Kun hvis de nordiske uddannelsessystemer og arbejdsmarkeder baserer sig på ligestilling og lige rettigheder, får alle Nordens medborgere reelt lige adgang til at gøre sine talenter og kompetencer gældende.

---

¹ <https://www.norden.org/da/declaration/vores-vision-2030>

Ikke alle nordboer er ens, men hvis Norden skal være socialt bæredygtig, skal ligestilling og lige rettigheder ligge til grund for arbejdet for inkluderende samfund med stærkere sammenhængskraft og fælles værdier.

Samarbejdsprogrammet beskriver Nordisk Ministerråd for Ligestilling og LGBTI's politiske prioriteringer og målsætninger for perioden 2025–2030 samt disses sammenhæng til Nordisk Ministerråds Vision 2030².

Både Nordisk Råd og det nordiske civilsamfundsnetværk har givet indspil til målene i samarbejdsprogrammet.

Samarbejdsprogrammet er det styrende dokument for alle aktiviteter under Nordisk Ministerråd for Ligestilling og LGBTI.

Samarbejdsprogrammet blev godkendt af Nordisk Ministerråd for Ligestilling og LGBTI [dato] og skal gælde frem til 31. december 2030.

MR-JÄM's politiske prioriteringer 2025-2030

Ligestilling mellem kønnene

De nordiske lande, Færøerne, Grønland og Ålands ligestillingssamarbejde skal konkret og effektivt arbejde for at fremme ligestilling mellem kønnene i Norden.

Lige rettigheder for LGBTI-personer

De nordiske lande, Færøerne, Grønland og Ålands LGBTI-samarbejde skal arbejde for lige rettigheder og muligheder for LGBTI-personer i Norden.

Et grønt og konkurrencedygtigt Norden

Mål 1: Fremtidens arbejdsmarked skal fremme økonomisk ligestilling i Norden.

Ligestilling har historisk været centralt for udviklingen af de stærke, nordiske velfærdssamfund. Den høje beskæftigelse for både mænd og kvinder og gode ligestillingspolitiske investeringer har gjort de nordiske arbejdsmarkeder til nogle af de mest ligestillede i verden.

Alligevel er Nordens uddannelsessystemer og arbejdsmarkeder stadig både vertikalt og horisontalt kønsopdelt, hvor mænd er overrepræsenterede i lederpositioner og både kvinder og mænd er stærkt under- henholdsvis overrepræsenterede i de kønstraditionelle erhverv. Derudover er de nordiske arbejdsmarkeder stadig præget af uligeløn, og kvinder arbejder oftere end mænd på deltid. Samtidig udføres det ubetalte

---

² <https://www.norden.org/da/vores-vision-2030>

omsorgsarbejde i hjemmet stadig i uforholdsmæssig høj grad af kvinder, ligesom kvinder fortsat afholder langt størstedelen af forældreorloven.

Særligt relevant er den grønne omstilling af de nordiske samfund og arbejdsmarkeder, som risikerer at forstærke eksisterende uligheder, medmindre der gøres en aktiv indsats for, at omstillingen bliver fair og ligestillet. Det kønsopdelte arbejdsmarked må ikke blive en barriere i den grønne omstilling, da alle talenter behøves for at finde gode løsninger.

Lovgivningen i Norden yder LGBTI-personer god beskyttelse mod diskrimination og forskelsbehandling både inden for og uden for arbejdsmarkedet, og mange virksomheder i Norden arbejder aktivt med inklusion og diversitet. Alligevel oplever mange LGBTI-personer fordomme, diskrimination og chikane i uddannelsessystemet og i arbejdslivet. Dette fører til reducerede muligheder og trivsel i arbejdslivet og til øget økonomisk udsathed blandt særligt unge LGBTI-personer og lavere indkomster blandt transpersoner sammenlignet med cispersoner.

Delmål

- 1.1: Det kønsopdelte arbejdsmarked skal modvirkes.
- 1.2: Ligestilling i indkomst og formueforhold skal fremmes og flere skal opleve økonomisk selvstændighed.
- 1.3: Det skal tilstræbes, at det ubetalte omsorgsarbejde deles ligeligt mellem kønnene, og ligestilling i forældreskabet skal fremmes.
- 1.4: Den grønne omstilling af de nordiske samfund skal bidrage til ligestilling mellem kønnene.
- 1.5: Diskrimination, chikane, mobning og eksklusion af LGBTI-personer i uddannelsessystemet og i arbejdslivet skal modvirkes.

Mål 2: De nordiske samfund skal være fri for diskrimination, og fordelingen af magt og indflydelse skal afspejle diversiteten og mangfoldigheden i de nordiske samfund.

De nordiske lande har historisk været foregangslande, når det gælder at fremme en ligelig repræsentation og kønsfordeling i politik. Alligevel er kvinder fortsat underrepræsenterede i samfundets styrende organer, i politik og i erhvervslivet, og mange kvinder afholder sig fra at deltage i samfundsdebatten på sociale medier eller i politik af frygt for kønsbaserede krænkelser.

Ligestilling kommer alle borgerne i de nordiske samfund til gode, eftersom både den enkelte og samfundet har gavn af, at alle - uanset køn – bidrager, så godt de kan. Derfor kan fremtidens ligestillingsudfordringer også kun løses, hvis den folkelige opbakning til og forståelse af ligestilling som en grundlæggende nordisk værdi består.

For at tilrettelægge gode løsninger på ligestillingsudfordringerne i de nordiske lande må øvrige perspektiver såsom alder, funktionsnedsættelse og etnicitet inddrages.

I en tid med store omvæltninger og hastig teknologisk udvikling må ligestilling og lige rettigheder stå som grundlæggende principper i de nordiske samfund. Dette er særligt relevant med tanke på den stigende digitalisering af de nordiske samfund og den hastige udvikling inden for kunstig intelligens, der for eksempel har potentiale til at forårsage store omvæltninger på de nordiske arbejdsmarkeder.

For at de nordiske lande skal forblive konkurrencedygtige inden for digitalisering og teknologi, skal sektoren kunne tiltrække en mangfoldighed af medarbejdere. Tilsvarende er det afgørende, at kvinder får adgang til jobs og indflydelse i denne sektor i vækst. Endelig kan sektoren bidrage positivt til at fremme ligestilling og diversitet ved at gøre kunstig intelligens i stand til at eliminere fremfor at reproducere forudindtagede bias og fremme ligebehandling.

For at løse fremtidens udfordringer er det nødvendigt, at alle borgere i Norden trives og gives de bedste forudsætninger for at bidrage til udviklingen af de nordiske samfund. Det betyder, at alle skal kunne være sig selv, og at alle har krav på respekt og værdighed. Desværre afholder mange LGBTI-personer sig fra at leve åbent af frygt for omgivelsernes reaktioner og udsættes i højere grad for diskrimination og hadforbrydelser end den øvrige befolkning.

Delmål

- 2.1: En ligelig kønsfordeling i de styrende organer i politik og erhvervsliv skal fremmes.
- 2.2: Udviklingen inden for digitalisering og kunstig intelligens skal bidrage til at fremme ligestilling og lige rettigheder.
- 2.3: De nordiske befolkninger skal inddrages og engageres i udviklingen af løsninger på fremtidens ligestillingsudfordringer – særligt i relation til den grønne omstilling.
- 2.4: LGBTI-personer skal kunne leve åbent i de nordiske lande og føle sig trygge og inkluderede i samfundet samt have mulighed for indflydelse og deltagelse i samfundslivet uden risiko for diskrimination og chikane.

Et socialt bæredygtigt Norden

Mål 3: Norden skal være fri for kønsbaseret og seksuel vold, seksuelle krænkelse og chikane og had.

Kønsbaseret vold er en krænkelse af den enkeltes integritet og et udtryk for de historisk ulige magtrelationer mellem kvinder og mænd. Kønsbaseret vold har alvorlige negative konsekvenser for den enkelte, for familien og andre nære relationer og for samfundet. Først og fremmest kvinder – men også mænd – udsættes for kønsbaseret vold: Fysisk, psykisk og økonomisk partnervold, æresrelateret vold, digital vold og overgreb, seksuel vold, voldtægt og menneskehandel til seksuel udnyttelse. I yderste konsekvens, og hvis der ikke sættes ind i rette tid, kan vold i nære relationer føre til partnerdrab. Det er fortrinsvis mænd, der udøver både fysisk og psykisk partnervold. Der er behov for at udbrede virksomme indsatser inden for politi og retsvæsen såvel som tidligt præventive sociale indsatser rettet mod både udsatte og udøvere.

I hele Norden har #MeToo-bevægelsen siden 2017 sat sine spor, og alle lande har som konsekvens deraf taget initiativer til forebyggelse og bekæmpelse af seksuel chikane og seksuelle krænkelser. Alligevel udgør begge dele fortsat en ligestillingsudfordring på individuelt, institutionelt og strukturelt niveau. Særligt kvinder er udsat for seksuel chikane og seksuelle krænkelser i offentlige rum, såvel i arbejdslivet, i skolen som i andre offentlige miljøer – både offline og online. Intersektionelle perspektiver på udsathed behøves for bedre at kunne forebygge og modvirke seksuel chikane og krænkelser.

Kønsbaseret vold, seksuel chikane og seksuelle krænkelser rammer også personer, der bryder med normerne for køn, kønsidentitet, kønsudtryk og seksuel orientering, og mange LGBTI-personer er uforholdsmæssigt udsatte. Derudover oplever mange også had, trusler og vold på grund af seksuel orientering, kønsidentitet, kønsudtryk eller kønskarakteristika, som opfattes som afvigende fra de gængse normer.

Delmål

- 3.1: Kønsbaseret, seksuel og æresrelateret vold og undertrykkelse skal forebygges, modvirkes og bekæmpes. Ofrene skal støttes og udøverne skal hjælpes til at stoppe volden.
- 3.2: Seksuelle krænkelser og chikane skal forebygges, modvirkes og bekæmpes.
- 3.3: Hadforbrydelser og hadefulde ytringer mod LGBTI-personer skal forebygges, modvirkes og bekæmpes.

Mål 4: Alle borgere i Norden skal have mulighed for at forme deres eget liv uden at være begrænset af stereotype normer og forventninger knyttet til køn, kønsidentitet og seksuel orientering.

I de nordiske lande værdsættes alle borgeres frihed til at leve livet i overensstemmelse med egne drømme og ønsker. Dog påvirkes borgerne i de nordiske lande negativt af stereotype normer og forventninger knyttet til køn. Disse kønnede normer og

forventninger kan fx begrænse unge i at vælge den uddannelse og den karrierevej, de ønsker, ligesom kønnede stereotype forventninger til udseende kan give anledning til mistrivsel.

Også mænd og drenge påvirkes negativt. Fx kan maskulinitetsnormer begrænse mænd i livskrise i at søge nødvendig hjælp og støtte, ligesom forventningspres om at udfylde en traditionelt maskulin rolle kan føre til forringede relationer til partner og børn såvel som mental mistrivsel. Alligevel har mænd historisk været underrepræsenteret og underprioriteret i ligestillingsarbejdet.

I yderste konsekvens fører traditionalistiske og stereotype normer for køn til negativ social kontrol og æresrelateret undertrykkelse, hvilket særligt kvinder og piger men også unge mænd udsættes for.

Også mange LGBTI-personer begrænses af kønstereotype normer og forventninger i både familien og i mødet med offentlige myndigheder, hvor normer om heteroseksualitet og ciskønnethed virker begrænsende og fremmedgørende fx i forhold til familiedannelse.

Delmål

- 4.1: Ligestillingsarbejdet skal fremme nuancerede opfattelser af køn, femininitet og maskulinitet.
- 4.2: Æresrelateret vold og undertrykkelse og negativ social kontrol baseret på stereotype forestillinger om køn og seksuel orientering skal modvirkes.
- 4.3: Nuancerede fremfor heteronormative forståelser af seksuel orientering og kønsidentitet skal fremmes i samfundet for at give LGBTI-personer bedre adgang til samfundsdeltagelse herunder familiedannelse.

Mål 5: Uligestilling i sundhed, trivsel og livskvalitet skal modvirkes og forebygges.

Alle borgere i Norden har ret til den bedst mulige psykiske og fysiske sundhed og til adgang til sundheds- og omsorgsydelser, og den lige adgang til sundhed er en forudsætning for lige deltagelse i samfundslivet.

I de nordiske lande stiger gennemsnitslevealderen på tværs af kønnene, men der findes store sundhedsforskelle i relation til køn: Kvinder oplever generelt sin sundhed som dårligere end mænd, og særligt unge kvinders mistrives psykisk. Mænd lever kortere, begår oftere selvmord og opsøger sjældnere hjælp hos fx læge end kvinder og ender oftere i diverse former for misbrug. Mænd er oftere udøvere af vold, men også oftere ofre for tilfældig vold og vold udøvet af en fremmed. Kvinder er mere udsatte for seksuel vold, seksuelle krænkelse og partnervold.

Også i forhold til sundhed er LGBTI-personer udsatte sammenlignet med den øvrige befolkning. Fx ses blandt LGBTI-personer højere indtagelse af rusmidler, hyppigere tilfælde af selvskaide og selvmord, samt højere niveauer af stress. Dertil kommer, at sundheds- og omsorgsydelser ofte er tilpasset majoritetsbefolkningen.

Delmål

- 5.1: Forskelle i fysisk og psykisk sundhed mellem kvinder og mænd samt mellem LGBTI-personer og den øvrige befolkning skal forebygges og modvirkes.
- 5.2: Kønsspecifikke sundhedsudfordringer og –behov skal imødekommes, og kønssensitive løsninger skal udbredes.
- 5.3: Sundheds- og omsorgspersonale og skal have god viden om LGBTI-området og forståelse for mangfoldighed i kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika og seksuel orientering for at sikre ligeværdige og inkluderende sundhedsydelser til alle Nordens borgere.

Arbejdsmetode:

Sektorens organisering:

Nordisk Ministerråd for Ligestilling og LGBTI (MR-JÄM)

De nordiske regeringers samarbejde på ligestillings- og LGBTI-området ledes af de nordiske ministre med ansvar for ligestilling og LGBTI-personers lige rettigheder, som udgør Nordisk Ministerråd for Ligestilling og LGBTI (MR-JÄM). Ministrene mødes mindst én gang om året, hvor de diskuterer aktuelle sager og tager fælles beslutninger på de områder, hvor det nordiske samarbejde skaber større nytte, end de enkelte lande kan skabe hver for sig – såkaldt nordisk nytte.

Nordisk ligestillingsfond og Nordisk LGBTI-fond.

For at skabe nordisk samarbejde blandt organisationer, erhvervsliv og civilsamfund allokerer Nordisk Ministerråd for Ligestilling og LGBTI hvert år midler til Nordisk Ligestillingsfond og Nordisk LGBTI-fond, som kan søges til finansiering af projekter, der fremmer nordisk samarbejde og nordisk nytte på ligestillings- og LGBTI-området.

Embedsmandskomitéen for Ligestilling og LGBTI (EK-JÄM)

Embedsmandskomitéen, der består af repræsentanter fra alle de nordiske lande samt Grønland, Færøerne og Åland, mødes som regel tre gange om året. Komitéen leder det praktiske arbejde og forbereder ministrenes møder, samt gennemfører deres beslutninger. Hvert land kan udnævne to medlemmer med specifik viden om ligestillings- hhv. LGBTI-området.

Nordisk Information for Kundskab om Køn (NIKK)

NIKK er de nordiske regeringers samarbejdsorgan på ligestillings- og LGBTI-området. NIKK samler og formidler viden om politik og praktik, fakta og forskning på ligestillings- og LGBTI-området med et nordisk perspektiv.

Internationalt ansvar

Den nordiske vision om et udadvendt Norden stræber efter at styrke den nordiske stemme i det internationale samfund. Det nordiske samarbejde arbejder for at styrke internationale forpligtelser, der fremmer ligestilling mellem kønnene og lige rettigheder for LGBTI-personer i Norden og i verden.

Hvert år deltager Nordisk Ministerråd for Ligestilling og LGBTI ved FN's kvindekommisions samling (CSW) for at synliggøre de nordiske løsninger på ligestillingsudfordringer og for at gøre Nordens stemme hørt i den internationale ligestillingspolitik.

Tilsvarende kan de nordiske regeringer bruge det nordiske samarbejde på ligestillings- og LGBTI-området til at afstemme og koordinere fælles positioner i regi af Europarådet og EU med tanke på at styrke den fællesnordiske stemme og promovere gode nordiske løsninger og resultater.

Endelig har Nordisk Ministerråd for Ligestilling og LGBTI siden 2017 samarbejdet med Estland, Letland og Litauen på ligestillingsområdet for at skabe netværk, erfaringsudveksling og fælles udvikling af nordisk-baltiske løsninger.

Samarbejdets operationalisering

Det nordiske samarbejde på ligestillings- og LGBTI-området skal ses i sammenhæng med Nordisk Ministerråds andre styrende dokumenter, herunder Vision 2030, og arbejdet tilrettelægges i overensstemmelse med Nordisk Ministerråds policy for integrering af bæredygtig udvikling, ligestilling samt et børn- og ungeperspektiv³. Årligt redegør Nordisk Ministerråd for Nordisk Råd for sit arbejde med ligestilling og integrering af ligestillingsperspektiver på tværs af det nordiske samarbejde.

Derudover drives arbejdet for ligestilling mellem kønnene og lige rettigheder for LGBTI-personer intersektionelt med særligt fokus på oprindelige befolkninger, borgere med etnisk minoritetsbaggrund samt borgere med funktionsnedsættelser.

Samarbejdet skal basere sig på relevant viden og fakta og bestå af blandt andet erfaringsudveksling og diskussion ved skabelse af tværnordiske platforme, formidling af gode eksempler, oplysningsindsatser, holdningsbearbejdelse, forskning om området på tværnordisk niveau og udveksling af information om national lovgivning.

---

³ <https://www.norden.org/da/information/sammen-om-baeredygtig-udvikling-ligestilling-og-boern-og-unge>

Arbejdet skal i relevant omfang inddrage Nordisk Ministerråds øvrige sektorer.

Samarbejdets evaluering

Samarbejdsprogrammet gælder i perioden 2025–2030, men perioden deles op i treårige arbejdsplaner for perioderne 2025–2027 og 2028–2030.

Der kan eventuelt gennemføres en midtvejsevaluering efter første arbejdsplansperiode.

Derudover kan der gennemføres løbende evalueringer efter generalsekretærens og ministerrådets vurdering.

MR-U SAMARBETSPROGRAM
2025-2030

Nordiskt samarbetsprogram för MR-U 2025-2030

UTKAST

Innehåll

1.	Forord.....	3
2.	Innledning	3
3.	Politiske prioriteringer	4
4.	Mål og delmål	5
5.	Samarbeidsprogrammets evaluering	8

UTKAST

1. Forord

[Skrives av formannskapet]

2. Innledning

I 2019 vedtok de nordiske statsministrene en felles visjon om at Norden skal bli verdens mest bærekraftige og integrerte region innen 2030. Arbeidet i Nordisk ministerråd vil derfor bidra til å realisere visjonen gjennom initiativer innenfor de tre strategiske prioriteringene: et grønt Norden, et konkurransedyktig Norden og et sosialt bærekraftig Norden.

Nordisk samarbeid om utdanning, forskning og språk er avgjørende for at vi kan bygge demokratiske og motstandsdyktige samfunn preget av ny kunnskap, samhold og gjensidig tillit – og for at Norden fortsatt kan være en av verdens mest integrerte regioner. Klima- og miljøendringer, sosial ulikhet og en stadig eldre befolkning er noen av utfordringene som setter press på velferdsstaten i alle land i Norden. Samtidig vil også nye og ukjente utfordringer og kriser teste de nordiske velferdssamfunnene.

Gjennom skole og utdanning får de nordiske borgere kunnskap om demokratiets forutsetninger, verdier og spilleregler, og gjør dem i stand til å delta i demokratiske prosesser. Grunnlaget for aktiv deltakelse legges tidlig – allerede fra barnehagen (dagtilbud/førskole/småbarnspedagogik) blir man del av et inkluderende fellesskap der alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og delta. Forskning og kunnskapsbygging er viktig både gjennom resultatene de bidrar med, og ved å vise frem verdien av kritisk refleksjon og meningsbrytning.

Utdanning, forskning og språk er ett av kjerneområdene til Nordisk ministerråd og spiller en avgjørende rolle i å realisere ambisjonene i visjon 2030, og for at Norden og det nordiske samarbeidet skal stå bedre rustet overfor fremtidens kriser. Samarbeidet dekker hele utdanningsspekteret fra barnehage til høyere utdanning, og livslang læring, samt forskning og språk. Samlet bidrar utdanning, forskning og språk til Norden som en demokratisk region ved å bygge tillit, identitet og fellesskap, og til å styrke mulighet for refleksjon og kritisk meningsutveksling.

Samarbeidsprogrammet for Ministerrådet for utdanning og forskning beskriver politiske prioriteringer og målsettinger for perioden 2025 – 2030.

Målene i samarbeidsprogrammet understreker at Norden scorer høyt på flere parametere, men at det er behov for en styrket innsats. For en god omstilling må vi ha som ambisjon at utdanningen i Norden er av høy kvalitet, at alle får gode grunnleggende ferdigheter, og at alle møter en barnehage-, skole- og studiehverdag som bidrar til deltakelse i demokratiet, og motvirker utenforskap og desinformasjon. Utdanningen i Norden skal sørge for utdanningsmuligheter for hele befolkningen, fra tidlig alder gjennom hele livet, og vi må ha en utdanning som også beveger seg i takt med behovene i arbeidslivet. Det må fortsatt være forskning av høy internasjonal kvalitet og samfunnsrelevans, og en språkpolitikk som gir identitet og konkurransekraft.

Nordisk råd, sivilsamfunnet og øvrige relevante aktører har vært involvert i utviklingen av samarbeidsprogrammet. MR-U har mottatt anbefalinger og innspill fra nasjonale og nordiske interesseaktører og organisasjoner. Dette inkluderer også anbefalinger fra unge i Norden, blant annet gjennom arrangementet Nordens ungdomsmåned i november 2023.

Det nordiske samarbeidet skal ses i sammenheng med Nordisk ministerråds øvrige styrende dokumenter, herunder Visjon 2030. Tverrgående perspektiver som for eksempel bærekraftig utvikling, likestilling og barn og unges rettigheter til å bli hørt og inkludert, skal ivaretas i gjennomføring av alle innsatser der det er relevant.

Samarbeidsprogrammet er basert på Nordisk ministerråds oppdrag om å bidra til å realisere visjonen om å gjøre Norden til verdens mest bærekraftige og integrerte region innen 2030. Hele Nordisk ministerråd arbeider for å nå visjonen gjennom de tre strategiske prioriteringene.

Samarbeidsprogrammet setter rammene for all aktivitet under Ministerrådet for utdanning og forskning. Samarbeidsprogrammet ble godkjent av Ministerrådet for utdanning og forskning [dato] og gjelder frem til 31. desember 2030.

3. Politiske prioriteringer

De politiske prioriteringene i samarbeidsprogrammet springer ut fra utfordringer som er felles for Norden samt hvor de nordiske landene i fellesskap kan bidra med løsninger og nordisk merverdi.

Utgangspunktet i Norden for å møte samfunnsutfordringene er godt. De nordiske landene har et godt barnehage-, skole- og utdanningstilbud, og en høyt utdannet befolkning. Landene investerer en høy andel av BNP i forskning og utdanning, samlet sett har de nordiske landene høyere utdanningsinstitusjoner som er konkurransedyktige på internasjonale rangeringer, og Norden er en region med generelt god tillit til forskning og kunnskap. Alle de nordiske landene deltar aktivt i europeisk forskningssamarbeid, har sterke fagmiljøer av internasjonal kvalitet, og scorer høyt på innovasjon. Norden har et rikt språkmangfold, og en felles skandinavisk språkforståelse gir Norden en konkurransefordel sammenliknet med andre regioner.

Samtidig skal utdanning og forskning imøtekomme flere hensyn. På den ene siden har utdanning og forskning som mandat å fremme verdien av kunnskap, individets dannelse, meningsdannelse, og sosialisering. Samtidig skal utdanningene og forskning i økende grad møte samfunnets behov for omstillingsdyktig arbeidskraft, ha samfunnsrelevans og være et verktøy for å finne svar på dagsaktuelle og fremtidige problemstillinger.

Det medfører et sammensatt bilde, som understreker behovet for utdanning og kunnskap, og stiller krav til å tenke nytt. De nordiske landene har generelt en høy kvalitet på utdanningene, og scorer over EU-gjennomsnittet på internasjonale undersøkelser på grunnleggende ferdigheter. Både statistikk og internasjonale undersøkelser viser imidlertid at nivået på grunnleggende ferdigheter er nedadgående i Norden, og utdanningshverdagen påvirkes også i økende grad av andre faktorer, som sosial, språklig og kulturell bakgrunn og sosiale medier. Forskjeller mellom jenter og gutter kan gi utslag på skoleprestasjoner, tilhørighet i skolen, og utdanningsvalg, og det er utviklingstrekk mot økende sosial ulikhet, og større mistriksel, bekymringsfullt skolefravær og frafall for barn og unge. De nordiske landene har et økende antall sårbare barn og unge med sammensatte problemer.

Inntoget av ny teknologi og digitalisering preger i tillegg utdannings- og forskningssystemet i stadig større grad – dette gir usikre konsekvenser, men også potensielle muligheter. Digitale teknologier, herunder kunstig intelligens, kan påvirke sentrale aktører og prosesser i demokratiet, men også skape fornyelse og innovasjon. Fremover vil det være et stort behov for å sette nødvendige rammer og finne rett nivå for hvordan teknologien tas i bruk i utdanningen og i forskningssystemene.

Fremtidens arbeidsliv vil bære preg av det grønne og digitale skiftet, med nye yrker og arbeidsmåter. Å ta utdanning vil derfor fortsatt være viktig, både for å oppgradere befolkningens eksisterende kompetanse og få flere til å delta i arbeidslivet. Norden har likevel et for kjønnsdelt utdanningssystem og arbeidsmarked, og det er voksende utfordringer knyttet til at mange faller utenfor utdanning og arbeidsliv, samt gjennomføring og frafall, særlig på yrkesfag. Selv om andelen unge som ikke får en ungdomsutdanning eller kommer i arbeid, er lavere enn gjennomsnittet blant OECD-landene, er det likevel en altfor stor andel som ikke er inkludert eller får realisert sitt potensial. Framskrivninger viser også at Norden vil få en særlig utfordring i å rekruttere yrkesgrupper som samfunnet trenger i fremtiden, som lærere, pedagoger, sykepleiere og annet helsepersonell, personer med IT-kompetanse og ingeniører. For Norden betyr det at det vil være for få mennesker i sentrale yrker til å opprettholde nivået på velferdssamfunnet og sørge for omstillingen vi trenger.

Forskning blir en stadig viktigere del av samfunnsutviklingen, og er en nøkkel til å lykkes med innovasjon, og det grønne og digitale skiftet. De nordiske landene har sterke fagmiljøer og grønn omstilling, hav, velferd- og helse og Arktis er eksempler på sentrale temaer som de nordiske landene allerede jobber sammen om. Samtidig er det mange forskningsaktører i Norden og stor konkurranse om forskningsmidler. Statistikk viser også andre utfordringer, som fortsatt usikre karriereveier for forskere og et kjønnsdelt akademia.

Ett av særtrekkene ved det nordiske samarbeidet er den skandinaviske språkforståelsen. Språkene har sterke koblinger til kultur og tradisjoner og er viktige identitetsmarkører. Forskning og undersøkelser viser imidlertid at den skandinaviske språkforståelsen er varierende eller nedadgående, og språkene i Norden utfordres av bl.a. av internasjonalisering og migrasjon, og store trender innen digitalisering, med bl.a. fremveksten av kunstig intelligens. Dette er en utfordring, men også en mulighet til å styrke felles interesse og kunnskap for nordisk språkpolitikk frem mot 2030. Språkmangfoldet i Norden styrkes i tillegg av urfolksspråk, og andre språk med særegen historie og status. Til sammen er språk avgjørende, både for å fremme identitet og mobilitet, og som ett av de viktigste grepene for integrering i de nordiske landene.

Utfordringsbildet er ikke isolert til Norden. De nordiske landene har likevel en rekke fellestrekk og en sterk tradisjon for samarbeid. Dette gjør samarbeidet innenfor Nordisk ministerråd særlig egnet for å dele erfaringer og finne fellesløsninger på komplekse problemer, på en mer effektiv måte enn hva som er mulig på andre internasjonale arenaer. Det gir også Norden mulighet til å bli en politisk og faglig foregangsregion.

4. Mål og delmål

Ministerrådet for utdanning og forskning har vedtatt mål og delmål for arbeidet i perioden 2025-2030. De politiske prioriteringene setter rammen for aktiviteter på politikkområdet i det nordiske samarbeidet. Dette betyr at målene er grunnlaget for initiativer som iverksettes av sektoren.

Alle i Norden skal ha tilgang på utdanning av høy kvalitet, fra tidlig alder gjennom hele livet, uavhengig av bakgrunn

- **Delmål 1:** Flere skal ha gode grunnleggende ferdigheter
- **Delmål 2:** Utdanningen skal bidra til å styrke befolkningens demokratiske ferdigheter, kritisk tenkning, digital dannelse og evne til å navigere i en ny media- og informasjonsvirkelighet
- **Delmål 3:** Færre skal falle utenfor utdanning og arbeidsliv, blant annet gjennom tidlige innsatser

- **Delmål 4:** Norden skal jobbe for meningsfulle fellesskaper, økt trivsel og helse for barn, elever og studenter på alle utdanningsnivåer

Norden skal fortsatt være en globalt sterk utdanningsregion i 2030, hvor det er gode utdanningsmuligheter, og hvor hele befolkningen har grunnleggende ferdigheter og digital kompetanse. Utdanning skal gi trygge rammer fra småbarnsalder til voksen alder. Forskning peker på at investering i kvalitet i utdanningen og tidlig innsats, gjennom gode hjelpetilbud når behov oppstår, har en menneskelig og sosioøkonomisk verdi, og reduserer behovet for større og dyrere innsatser senere i livet. Utdanning skal også gi kompetanse og skape motivasjon for deltakelse i demokratiet og samfunnet, og lære befolkningen kritisk tenkning og å identifisere og motvirke desinformasjon, og delta i åpen debatt og faktabasert meningsutveksling. Norden skal jobbe enda mer effektivt og samlet for å fremme inkludering i utdanning og arbeidsliv, blant annet ved å bygge trivsel og helse for alle, uansett utdanningsnivå samt språklig og kulturell bakgrunn, og sikre forebyggende og pedagogiske innsatser fra tidlig alder.

Fremtidens utdanninger i Norden skal reflektere samfunnets og arbeidslivets kompetansebehov

- **Delmål 1:** Det skal være et godt samsvar mellom utdanningssystemer og tilbud og kompetansebehov for å realisere den grønne omstillingen og bevare et godt velferdssamfunn
- **Delmål 2:** Flere skal få bedret stillingen sin på arbeidsmarkedet gjennom etter- og videreutdanning og økt bruk av validering
- **Delmål 3:** Flere med utenlandsk bakgrunn skal delta på arbeidsmarkedet gjennom målrettede språk- og oppkvalifiseringstilbud
- **Delmål 4:** Flere skal gjennomføre en utdanning og få en god inngang til inkluderende og likestilt arbeidsliv

I 2030 skal enkeltpersoners mulighet til å utvikle egne ferdigheter gjennom hele livet fortsatt være grunnlaget for livslang læring i Norden – uansett behov og funksjonsevne. Samtidig trenger Norden å utvikle fleksible og tilpasningsdyktige utdannelse og læringsformer som utnytter kompetansene i befolkningen og møter arbeidsmarkedets og samfunnets behov. For å fremme overgangen til bærekraft og opprettholde velferdssamfunnet, er det nødvendig at så mange som mulig tilegner seg utdanning og deltar i arbeidslivet med spesialisert kompetanse innen yrker som samfunnet og arbeidslivet etterspør. Parallelt må Norden samlet motvirke utenforskap og marginalisering for en omstilling som er inkluderende og effektiv for alle.

Nordisk forskning skal ha høy internasjonal kvalitet, sikre god kunnskapsberedskap og gi ny kunnskap på strategisk viktige områder for Norden

- **Delmål 1:** Det nordiske forsknings samarbeidet skal fremme multidisiplinært og tverrsektorielt samarbeid mellom nasjonale og nordiske forskningsfinansiører
- **Delmål 2:** De nordiske landene skal fremme eksellens og nordisk merverdi gjennom forsknings samarbeid og forskningsformidling for utvikling av de nordiske samfunnene
- **Delmål 3:** Det nordiske samarbeidet om forskningsinfrastruktur skal fremmes

- **Delmål 4:** Det skal være gode rammevilkår for forskere i Norden, inkludert kjønnsbalanse i akademien og muligheter for unge forskere.
- **Delmål 5:** Norden skal ha forskning basert på prinsipper som akademisk frihet, forskningsintegritet, ansvarlig forskningspraksis, åpen vitenskap og forskningssikkerhet.

Norden skal kjennetegnes som en sterk kunnskapsregion, hvor nordisk forskning er en integrert del av å finne konkrete løsninger på store samfunnsutfordringer, på tvers av fagområder og samarbeidsflater. Forskning skal ha nordisk merverdi, basert på felles verdier og prinsipper, og sikre at Norden har kunnskapsberedskap for fremtiden. Norden skal være en attraktiv forskningsregion med gode rammevilkår for å utøve forskning, uavhengig av kjønn, alder og funksjonsevne.

Som nordisk fellesskap skal vi bevare og utvikle alle våre språk og språkfellesskap

- **Delmål 1:** Det skal være en sterk felles kunnskap og forståelse av nordiske språk, spesielt forståelsen av de skandinaviske språkene
- **Delmål 2:** Interessen for nordiske språk og nordisk samarbeid blant barn og unge skal styrkes
- **Delmål 3:** De nordiske landene skal sikre at Nordens samfunnsbærende språk, nasjonale minoritetsspråk og tegnspråk skal utvikles og forbli levende

Språk er vår viktigste felles samfunnsinfrastruktur og er med til å skape fellesskap og tillit og å styrke demokrati og deltakelse. Språkmangfoldet i Norden er stort og det er derfor viktig at vi i Norden bevarer og utvikler alle våre språk og språksamfunn inkludert urfolksspråkene, og de nasjonale minoritetsspråk. Det nordiske språkfellesskapet er unikt og er med til å sikre en felles nordisk identitet og fremme Norden som verdens mest bærekraftige og integrerte region. Interessen for bruken av de skandinaviske språkene blant barn og unge må styrkes, da det er de som skal videreføre det nordiske samarbeidet. Barn, unge og voksne med annen kulturell og språklig bakgrunn skal ha muligheter til å lære det samfunnsbærende språket i det nordiske landet de kommer til. For å styrke det nordiske språksamarbeidet frem mot 2030 krever ambisjonene langsiktig samarbeid, og at språkene får gode rammebetingelser og politisk fokus gjennom blant annet oppfølgingen av deklarasjonen om nordisk språkpolitikk.

Norden skal fremmes som en integrert utdannings- og forskningsregion

- **Delmål 1:** Norden skal styrkes som en strategisk viktig region ved å dele erfaringer og se nordiske problemstillinger i sammenheng med europeisk og internasjonal politikkutvikling
- **Delmål 2:** Det skal være lett og attraktivt for nordboere å studere, forske og arbeide i et annet nordisk land
- **Delmål 3:** Det skal være en høy grad av utveksling og mobilitet mellom de nordiske landene på utdanningsområdet

Norden har som ambisjon å være verdens mest integrerte region innen 2030. Det skal være lett og attraktivt for nordboere å leve, studere og arbeide i et annet nordisk land. Allerede er det en høy grad gjensidig anerkjennelse av kvalifikasjoner, og titusenvis av elever, studenter og lærere deltar i utvekslingsaktiviteter årlig, som til sammen bidrar til et integrert Norden. For at Norden skal være en attraktiv og relevant region, er det likevel noe som må

både bevares og styrkes. Det nordiske samarbeidet skal fremmes som en naturlig arena for å videreutvikle nasjonal politikk, fremme nordiske fellesløsninger og styrke Norden som medspiller og en felles stemme i det europeiske og internasjonale samarbeidet.

5. Samarbeidsprogrammets evaluering

Samarbeidsprogrammet gjelder i perioden 2025–2030, men perioden er inndelt i treårige arbeidsplaner i periodene 2025–2027 og 2028–2030.

Det vil gjennomføres en evaluering i midten av perioden. Basert på denne kan ministerrådet velge å gjøre justeringer i samarbeidsprogrammene og få innspill til hvordan arbeidsplanen for den siste perioden bør utformes.

I tillegg vil det skje en løpende evaluering etter vurdering fra generalsekretæren og ministerrådet.

UTKAST